

ספר
עניני הדרך

בבא בתרא

דף ב' - דף ס'

תוכן הענינים
היוצאים מכל דף ודף
מסודר באופן קצר ובהיר

נערך ונסדר ע"י
ישראל יצחק בלאאמו"ר ר' חיים ארי' קויפמאן

טבת תשע"ז לפ"ק

לייקוואוד יצ"ו

כל הזכויות שמורות

לכל הערות והארות נא לפנות ל:

ישראל יצחק קויפמאן

24 Teaberry Ct.

Lakewood N.J. 08701

732-600-1178

Inyaneihadaf@gmail.com

ישר כח

ספר

"עניני הדף"

הוקדש לזכר נשמת מו"ר זקני הרה"ח
ר' **יעקב** בן ר' יצחק אייזיק **ברוין** זצ"ל
בעמח"ס **פעלת גבר** על התורה

שכל ימיו טרח ויגע להבין דברי תורתנו הקדושה
עמל ללא לאות להעמיד כל סוגי' על בורי'

תזכר לטובה רעייתו מרת **רבקה** תחיל'
אשר כל ימיו עמדה לימינו במסירות רבה
יזכה אותה השי"ת עם אריכות ימים ושנים

הונצח על ידי חתנו ובתו

א"מ הר"ר **חיים ארי'** וא"מ מרת **יענטי קויפמאן**

עטרת זקנים בני בניס

הוקדש לזכר נשמת זקני
הרה"ח ר' **חיים בירך רובינסאן** זצ"ל
ורעייתו מרת **שרה צפורה** ע"ה

ולזכר נשמת זקני
הרה"ח ר' **נפתלי הירץ ליפשיץ** זצ"ל
ורעייתו מרת **שרה רבקה** ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

ותפארת בניס אבותם

זכות הדפסת ספר זה
תעמוד לברכה לזקני הרה"ח
ר' **אברהם זאב קויפמאן** שליט"א
ורעייתו מרת **מלכה** תליט"א

יבורכו מפי עליון בכל מילי דמיטב
ויזכו לכל הברכות הכתובות בתורה,
נחת וברכה מכל צאצאיהם,
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא
עושר וכבוד וכל טוב

יעקב פרלוב
קהל עדת יעקב נאוואמינסק
ישיבת נאוואמינסק - קול יהודא
ברוקלין, נ.י.

בס"ד

ה'תש"ח ח' אלול

[illegible]

שמואל קמנצקי
Rabbi S. Kamenetsky

2018 Upland Way
Philadelphia, Pa 19131

Home: 215-473-2798
Study: 215-473-1212

כ"ד חשוון, תשע"ז

הן בא לפני מחשובי תלמידי בית מדרש גבוה, מו"ה ר' ישראל יצחק קויפמאן שליט"א, בן תלמידנו היקר מוהר"ר חיים ארי' שליט"א, והראה לי מעשה ידי אומן ספר "עניני הדף" המסכם באופן נפלא תוכן הענינים היוצאים בסוגיות הגמרא בכל דף ודף, והוא תועלת גדול ללומדי המסכת, ובפרט ללומדי הדף היומי, הן מפאת הסיכום והבהירות בהלימוד עצמו שמסייע בעד הלומד להוציא מסקנת הסוגיא, ועוד יש בו תועלת גדולה שיוכל הלומד לחזור על תמצית וענינים היוצאים מהסוגיא בנקל ובבהירות גדולה.

ושמחתי לראות חיבור זה יוצא לאור, אשר ניכר בו רוב עמל ויגיעה שהשקיע הרב המחבר בו. ואברכו שיזכה ללמוד וללמד מתוך נחת והרחבת הדעת, ושיוכל עוד להגדיל תורה ולהאדירה, עד ביאת גואל צדק.

ר' שמואל קמנצקי

הסכמת

הגאון הגדול רבי רפאל הלוי שארר שליט"א

רב דקהל תפארת גדליהו מונסי

בס"ד

כז' אב, ע"ו

הנה איקלע לאתרין הר"ר ישראל יצחק שליט"א
ותלמודו בידו, מעשה ידי אומן, לסייע ידי לומדי הדף,
לסכם לימודם ויהי' תלמודם בידם. ועיינתי בקצת
מקומות וראיתי שהדברים ברורים ויהי' תועלת
להלומדים - והשי"ת יהי' בעזרו ללמוד וללמד בעוד
מס' הש"ס, וירבה הדעת.

19.3.2
רפאל הלוי שארר

625 W. Kennedy Blvd.
Lakewood, N.J. 08701
(732) 961-9056

דומ"ץ
דקהל תולדות יעקב יוסף
דחסידי סקווירא - לעיקוואד

בס"ד

והלל כלל זרוב, אכזה עוסק ירוב בשנים אריות מאכזי הירבס
חלפול מרה מתוך הירבה העצם בקפוסה מתוך סתה ומלות
הלל

183.02 p 117/10

כלל כזה מוצק יציב יקני ממנופאזי משרי אנוי הבול ה' הגה' ל' שטאל יאן
בן רעי ויצנס הכד' ל' אמס - קנימאין שליטא שגהי אפני פני עמאי ויקיעו קונטרס
אסור ומאז נעלם עמם כל מריש עז קמיטו אשכ' כש"ע עניי הצ"ל יקדנ' אסור
כשמי נ' הוא שגנו וצנן הצננים הלאזאק אט ב' אצל, ונונג רצו' אצנוג
אד הנקיש ה' אגלי הק' אומני סכנג הצל יאנו צער יוס קיטו נעמגוג
מבומצמיס מני אשע עיניק (שטל) וקניטניס צב יאנא הנכנג מסיקניס לאנין
נמיס וכאשק קצני וכהני אקא.

ונני צער קצנן עסס כזה הנכמא שליטא צניק איהו ליקוט השע (א)
ל' אגלי אעס אן הלאזא מנגנסוד איהו כענג משניק ש'אמס כי יגני
הלאזא מנה אקלס וקמא ל' א' אעס עמא פסוק זה (ש'סן אומי נאמס
אי גני בואק אקלס, וקמא כסד בלמס כאמס ש'ע הכנגו כזה אצנו לאשק
אמאי נהא ששע צהא השנה ש'ע אקניס דה, קוף השנה (ש'ני ו'אמס) ד'אק
אמניס הלאזאניס דכאי נעמאליס מנסה השנה קצני מלממס ש'ע גוכה בו
ש'ני נאמכו (ל' אמאי ו'אני קקאמס עמא סכנג אצנוג אכניס הלאזאג
צקניק אנו שגגודס וגפסס אימז אשן הנאומי שרמני - ונה אנו צוניק
אמאי צניק הוס דעצמיס על קוזא אפוזאג הציניק קקני אנשי ע' קקס אומז
השנה וכאשק באמאי קקני ס' ליה יכאן ולושי ש' כואק או קקלס"
וכלאזא יגרו פערפס (לאומצע קכמאי וקאיכוג כמס יאן אכניסר הצק
המאי קקניס מני הצ"ל אכניסר ואמאי אשני אקאן כזה.

וכאן אכניסר יצניקניס גפר ל' יכמא יזאק שליטא מקניסר ש'אן אפ'ג'
יצליה פיו אכניסר על המומס דהלאזא אומס עולק, איכנגו ש'ע אכשק ורמ
נעמאליס קקניס אכנג ממיטל א' כמל וקמס לאזא צניגו א' הנקניס
מאן כהיל' ו'אומא מעליס עז כי נכמס אכמאי דכניסס הלאזא קקניס
צקן כממאי ש'ע צקני ו'אני

הכנג ממש נמי אגוד ונה מעמלג קצנא,

צו' דה' שטאל
אסנג וש'ע אכ'ג

וזאת למודעי:

ספר זה, אף שנכתב באופן פסקי הלכות, לא נכתב
אלא לסיכום מסקנת הסוגיות ע"פ רש"י והרשב"ם. אבל
אין לסמוך על דברים אלו להלכה ולמעשה.

על הקורא להבחין:

- בין נקודה כזה:

שמשמעותה שמדובר בעיקר דיון הסוגיא

- ◇ ובין נקודה כזה:

אשר משמעותה שהוא מהדברים אשר הובאו
בהמשך דברי הגמ' מענין לענין
אבל אינו בעיקר דיון הסוגיא

• השותפין בחצר, שחלקו^א את חצרם ונתחייבו לבנות כותל^ב:

1. צריכים לבנותה באמצע [דכל אחד ניתן מחלקו חצי מקום עוצי הכותל, וכן חצי כסוללות של האצנים]. ולפיכך: אם נפל הכותל – המקום והאבנים של שניהם [ע"ע להלן דף ד'].
2. וצריכים לבנותה כמנהג המדינה [מאותו מין שנהגו, ואין א' יכול לומר שאינו חפץ אלא צמין הפחותה ממנה]. ולכן, מקום שנהגו לבנות כותל: בגויל^ג, גזית^ד, כפיסין^ה, או לבינין – יבנו אותה ממין שנהגו באותה מדינה. – השיעור של "עובי הכותל" הוא: [דצפחות מזכ לא יעמוד הכותל כראוי^ו, ע"י להלן דף ג']
בגויל – ו' טפחים^ז; בגזית – ה' טפחים^ח; בכפיסין – ד' טפחים^ט; בלבינין – ג' טפחים^י.
 ~ וכן השותפין בגינה ובבקעה שחלקו, והם במקום שנתחייבו לבנות כותל^י – דינם כנ"ל.

- השותפין בגינה ובבקעה שחלקו, והם במקום שלא נתחייבו לבנות כותל^י – מכל מקום: – אם א' מן השותפין רוצה לגדור (בעצמו) – יכנוס לתוך שלו, ויבנה הכותל משלו, ויעשה חזית מבחוץ [ע"י להלן דף ד']. ולפיכך: אם נפל הכותל – המקום והאבנים שלו [דכא יש סימן דכוא לדור עשכ]. – אם שניהם נתרצו לגדור – יבנו הכותל באמצע (כנ"ל), ויעשו חזית מכאן ומכאן^י. ולפיכך: אם נפל הכותל – המקום והאבנים של שניהם [דכא יש סימן דשניכס עשכ].

- ◇ מחיצות הכרם (שסמוך לשדה הלכן של חבריו)^י שנפרצה – חייב בעל הכרם לחזור ולגדור את המחיצה [ואפי' כמכ פעמים]. – ואם נתייאש (בעל הכרם) הימנו ולא גדרה, וגדלו באיסור^י – הרי זה קידש ואסר את התבואה, וחייב בעל הכרם באחריותה (שחייב לשלם לו דמי התבואה שנאסר).

המשך בעמוד הבא

-
- א. ע"י להלן (דף יא'), דמבואר באיזהו חצר יכולין לחלוק בעל כרחו של שותפו, ובאיזהו חצר צריכין רצונו, עיי"ש.
 - ב. או משום החיוב למנוע היוזק רא', או משום שהסכימו ביניהם לבנות הכותל (וקנו מידן), ע"י להלן.
 - ג. ע"י להלן (דף ג'), דמבואר פירושן של מינים הללו, עיי"ש.
 - ד. דהיינו, ג' טפחים משותף א', וג' טפחים משותף הב' [וכן צכולן], משנה.
 - ה. ע"י להלן (דף ד'), דמבואר באיזהו מקומות יש חיוב לבנות כותל בגינה ובבקעה, ובאיזהו אין חיוב.
 - ו. ע"י להלן (שם), דבאמת אף אם לא יבנו שום חזית ג"כ יהי' סימן דשניהם עשוהו, עיי"ש.
 - ז. דע"י מחיצה זו הותר כל אחד לטעת ולזרוע עד המחיצה. דבלא"ה היו צריכין להרחיק ביניהם ד' אמות (כדי עבודת הכרם), דבהכי הוי' כלאים, רש"י (ע"פ הגמ' בדף כו').
 - ח. היינו, שניתוסף א' ממאתיים בפירות, רש"י.

• "היזק ראי" – האם שמי' היזק, או לא:

< יש אומרים – דלאו שמי' היזק.

ולכן: השותפין שחלקו את חצרם – אין אחד יכול לחייב את חבירו להשתתף בבניית כותל [ולומר "איני חפץ שתראה עסקי" – דיכול חבירו לטעון "דיי לחלקה צמסיפס" (יתדות עניס נמוכים, תקועים צארץ)].

– אלא דאם רצו והסכימו ביניהם לבנות כותל, וקנו מידן (כדלהלן דף ג') – אז מחייבין את שניהם לבנותה (באמצע, וכמנהג המדינה, כנ"ל).

< יש אומרים – דשמי' היזק [וכן כלכס, תוס'].
 ולכן: השותפין שחלקו את חצרם – מחייבין את שניהם לבנות כותל (באמצע, וכמנהג המדינה, כנ"ל)

[ואין אחד מהם יכול לטעון "דיי לחלקה צמסיפס"].

~ באופנים הללו לכו"ע "היזק ראי" – שמי' היזק:

1. בגינה – ד"אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותי"י [שלא יזיקו צעין רעס, רש"י].
2. בכותל חצר שנפל [שכזר נחרטו הראשונים זכותל, רש"י].
3. בהיזקא דרבים [שכל צני רשות הרצים מסתכלין סס, רש"י].
4. בהיזקא דבית [שאדס עושס צציתו דצרי כלנט, רש"י].
5. בגג הסמוך לחצר חבירו [דיכול לומר לצעל הגג, "לדידי קציעס לי תשמישתי, לדידך לא קציעס לך תשמישתך", גמ'].
 ט. ואפי' אם קדם אחד מהם וביקש מחבירו לחלוק, אין חבירו יכול לטעון "כי איתרצאי לך באוירא (למחיצה דקה), בתשמישתא (לכותל אבנים עב, שממעט תשמישי) לא איתרצאי לך", גמ'.

י. ואפי' כשחלקו חצר שאין בה דין חלוקה, שהי' רק ע"י רצון והסכמה של שניהם [עיי' להלן דף יא'], אין א' מהם יכול לטעון "לא התרציתי לחלוק החצר אלא במסיפס בעלמא, ולא ע"י כותל אבנים (להציל מהיזק ראי)", גמ'.

- השותפין שרצו והסכימו ביניהם לחלוק את חצרם* – צריכין לעשות קנין ע"ז [כדי שלא יהיו יכולין לחזור מהסכמתם].
– וצריך שהקנין יהי' חל על איזהו דבר, ולא על ההסכמה בלבד [דא"כ יהי' "קנין דברים בעלמא", ולא מהני].
ולכן: 1. יקנו מידן ברוחות [כל אחד יצור ויקנה את חלקו בחצר (ע"י קנין חליפין)];
2. או, ילך זה בתוך שלו ויחזיק, וזה בתוך שלו ויחזיק [דקרקע נקנה בחזקה].
- אלו פירושן של מינין הללו, וכולן "גמרא גמירי לה":
1. "גויל" – היינו אבנים דאינן משופות [ולכן עוציו ו' טפחים, דיש טפה הנוסף (יותר מכותל גזית) משום ראשי האבנים שאינן חלקות].
2. "גזית" – היינו אבנים משופות [ולכן עוציו אינן אלא כ' טפחים, דראשן חלקות הן].
3. "כפיסין" – היינו ב' ארחי (חצאי לבינה)
[ולכן עוציו ד' טפחים, דכל "אריח" הוי' טפה ומחצה, וטפה צאמלע כדי ליתן טיט לחצרן (כדלהלן)].
4. "לבינין" – היינו לבינה אחת [ולכן עוציו ג' טפחים, דכל "לבינה" הוי' ג' טפחים].
~ ושיעור עוביו של מינין הללו (כנ"ל) – כוללת "הן וסידן" (דשיעורים אלו הם ביחד עם טיח הסיד).
- ◇ "כל ביני אורבי" – טפה (הרויח שבין ב' שורות הכותל, הוא טפה).
[והנפקא מינה – אם מקבל עליו לצנות כותל לחצירו, לזריך להניח צין שתי השורות ריוח של טפה עבור הטיט, רש"י].
– י"א – דכ"ז כשממלאים הרויח בטיט (בלבד). אבל אם ממלאים אותה בטיט עם אבנים דקות – צריך יותר מטפה.
– י"א – דכ"ז כשממלאים הרויח בטיט עם אבנים דקות. אבל אם ממלאים אותה בטיט (בלבד) – יכול לעשותו בפחות מטפה.
- כותל של "גזית", אם הוא:
גבוה ד' אמות – צריך להיות עכ"פ רוחב ה' טפחים [דזלאו הכי לא יעמוד].
גבוה ל' אמה – צריך להיות עכ"פ רוחב ו' טפחים [דכיון דליכא טפה יתירא יכול לעמוד],
וגם צריך להיות עלי' תקרה ומעזיבה² [דמעמד הכותל שלא יטע לדדין, רש"י].
גבוה מ' אמה – אע"פ שרוחב ו' טפחים, וגם יש עלי' תקרה ומעזיבה – אינו יכול לעמוד.
- ◇ בית המקדש הראשון – עמד 410 שנה, והי' גבוה ל' אמה,
והמחיצה (שבין ההיכל לקדשי הקדשים) הי' ה' אמה טרקסין³ (כותל של אבני גזית);
בית המקדש השני – עמד 420 שנה, והי' גבוה מ' אמה, והמחיצה הי' פרוכת⁴.
- ◇ שיעור רוחב הקורה שמכשרת את "המבוי" (לטלטל בתוכה בשבת) – הוא "כדי לקבל אריח" (דהיינו חצי לבינה של ג' טפחים).

המשך בעמוד הבא

א. כגון, בחצר שאין בה דין חלוקה (כדלהלן דף יא). וכן להמ"ד "היזק ראי' לא שמי' היזק", כשהתרכזו לבנות כותל ביניהם (רש"י דף ב').
ב. מתוס' משמע, דכשיש עלי' תקרה ומעזיבה, א"צ אפי' רוחב ו' טפחים, עיי"ש (בד"ה שאני).
ג. ולא הי' "אמה טרקסין", דכיון שהי' גבוה מ' אמה, לא הי' הכותל עומד באותו רוחב של אמה (כנ"ל). וכן לא היו יכולין לעשות חלק המחיצה משל אבנים, וחלק משל פרוכת – ד"גמירי" דהמחיצה צריכה להיות או כולה בבנין, או כולה בפרוכת, גמ'.

• אסור לסתור בית הכנסת ישן, עד לאחר שיבנה בית הכנסת החדש [וכן הדין אלל בבית המקדש].
והטעם:

- י"א - משום "פשיעה" [דילמא מתרמי אונס ופשעו ולא בנו אחריתי, רש"י].

- י"א - משום "צלויי" [דכל זמן הצנין לא יהי' להם מקום להתפלל].

~ ואם יש מקום אחר להתפלל (כ"ז הבנין):

< להמ"ד משום "פשיעה" - אסור לסתור [דאכתי יש חשש פשיעה].

< להמ"ד משום "צלויי" - מותר לסתור [דכא יש מקום אחר להתפלל].

~ ואפי' אם כבר גבו המעות (לצורך הבית הכנסת החדש), ומונחים ביד הגבאי;

ואפי' כשהלבינים מסודרים זו ע"ג זו, וקורות הגג משופות, וקורות הבנין מונחות -

מ"מ יש חשש של "פשיעה" [דדילמא יזדמן להם המאור של פדיון שזוייס, וילטרכו ליתנס לאורך המאור^ד, גמ'].
~ וזהו בסתם בני אדם. אבל במלך - מותר לסתור מיד

[דמלך אינו חוזר מדצרו, וממילא אין חשש של "פשיעה".]

<< וכ"ז כשלא היו סדקים בהבית הכנסת הישן.

אבל אם היו בה סדקים - יסתור את הישן מיד, ואח"כ יבנה החדש [דחיישינן שיפול].

ד. אבל כשכבר בנו הבית הכנסת החדש - מותר לסתור הישן [ולא חיישינן שיזדמן להם המאור של פדיון שזוייס], דאין מוכרים בתים לצורך מצוה זו, גמ'.

- ◇ כל מי שאומר שהוא מ"בית חשמונאי" – ידוע שהוא באמת עבד.
- ◇ יש איסור (מיוחד) לקלל מלך, עשיר, או נשיא.
- ובנשיא – הוא דוקא "כשעושה מעשה עמך", אבל בלא"ה אין איסור.
- ◇ לעולם יחשוש אדם מלספר דבר של חשאי על חבירו – שסוף הדבר שיוודע לו.
- ◇ "בנין בית המקדש" – הוא כפרה ותיקון על העבירה של הריגת תלמידי חכמים.
- ◇ מי שלא ראה בנין בית המקדש שבנה "הורדוס" – לא ראה בנין נאה מימיו.
- ◇ אין נכון ליעץ לרשע מה לעשות כדי להתכפר על חטאיו.
- י"א – דכ"ז לגוי. אבל לישראל, ואפי' עבד – מותר ליעץ.
- י"א – דכ"ז בסתמא. אבל לצורך בנין בית המקדש – מותר ליעץ.
- ◇ "דניאל": י"א – דאחשורוש הורידו מגדולתו.
- י"א – דלא הורידו מגדולתו.
- מקום שנהגו לבנות מחיצה של "הוצא ודפנא" (לולבי דקלים, וענפי עץ ערמונים) לחלוק חצר משותפת – יכולין לבנותה ממין זה [ואין אי יכול לחייב את חבירו להסתפק דוקא כותל של אבנים].
- השותפין בחצר, שחלקו את חצרם ונתחייבו לבנות כותל באמצע, ואח"כ נפל הכותל – המקום והאבנים של שניהם (כנ"ל דף ב').
- ◁ וזהו אפי' כשנפל הכותל לרשותו של א' מהם, או ששותף א' פינה לרשותו כל אבני הכותל [ולא אמרינן שחל"מ מוחזק, והאידך כו'] "כמוניא מחצירו עליו כראוי".
- השותפין ב"גינה" וב"בקעה" שחלקו – האם מחויבין לבנות כותל ביניהם:
 - ◁ בגינה: במקום שנהגו "לגדור", וכן במקום "סתם" (שאינן שם שום מנהג) – מחויבין.
 - במקום שנהגו "שלא לגדור" – אין מחויבין*.
 - ◁ בבקעה: במקום שנהגו "לגדור" – מחויבין.
 - במקום שנהגו "שלא לגדור", וכן במקום "סתם" (שאינן שם שום מנהג) – אין מחויבין.

המשך בעמוד הבא

• **"חזית"** (עי' לעיל דף ב') – לכותל אבנים, מהו:

לרב הונא – יכוף ראש הכותל לצד חבירו [מחזר זראשו אבנים וטיט ומעצכו, רש"י].
לר' יוחנן – יהא טח בטיט אמה בראש הכותל, לצד חבירו.

~ ואם עשה המחיצה מ"הוצא ודפנא":

לרב נחמן – ראשי ההוצים יסב לצד שדה חבירו, וגם ימרח את הגדר בטיט [דאס יקלוק אותה חצירו, יכי' הקילוק ניכרת].
לאבוי – אין עושין לה חזית כלל [ואן לכ תקנה אלא זשטר, גמ'].

• במקום שלא נתחייבו לבנות כותל, ומעצמן נתרצו שניהם לגדור, ובנו באמצע –
 אין צריך לעשות חזית מכאן ומכאן [דאף כשלא יכי' שום חזית, ידעו הכל דשניכם עשוק].
 – אלא דאם קדם אחד ובנה חזית לעצמו – אז צריך גם חבירו לבנות חזית בצד האחר [דאל"כ, יטעון כראשון דכוא לצדו עשוק].

• המקיף את חבירו "משלש רוחותיו", וגדר את הראשונה, והשני', והשלישית –
 אין מחייבין את הניקף להשתתף בהוצאות הגדרות.

~ ואם נגדר "רוח הרביעית" – מחלוקת תנא קמא ור' יוסי:

לרב הונא: לת"ק – משלם רק דמי קנים בזול.
לר' יוסי – הכל לפי מה שגדר.

לחיי בר רב: 1] לת"ק – משלם רק אגר נטירא. לר"י – דמי קנים בזול.

2] לת"ק – משלם רק חלקו בגדר הרביעית. לר"י – משלם חלקו בכל הגדרות.

3] לת"ק – אם גדרה המקיף, משלם רק חלקו ברביעית;

ואם גדרה הניקף, משלם חלקו בכל הגדרות.

לר"י – בין אם גדרה המקיף, בין אם גדרה הניקף – משלם חלקו בכל הגדרות.

4] לת"ק – בין אם גדרה המקיף, בין אם גדרה הניקף – משלם חלקו בכל הגדרות.

לר"י – אם גדרה המקיף, אין הניזק חייב כלל; ואם גדרה הניקף, משלם חלקו בכל הגדרות.

< והלכה כר' יוסי – בין כשגדרה המקיף ובין כשגדרה הניקף.

ב. ואין חבירו יכול לגזוז אותה ולטעון "דידי ודידי" הוא – דגזוזת החזית ניכרת [משא"כ אי יכוף אותה לצד הפנים, גם חצירו יעשה חזית, ויטעון "דידי ודידי" כוא", דחזר חזית חדש אינו ניכר], גמ'.

ג. ואין חבירו יכול לקלוק אותה ולטעון "דידי ודידי" הוא – דקילוק השיט ניכרת, גמ'.

ד. דהא "סתם בקעה" אין מחייבין אותו לבנות כותל משום היזק ראוי (כדלעיל).

ה. וכן הלכה כרב הונא דמשלם "הכל לפי מה שגדר", גמ' (בדף ה').

◇ "דינא דבר מצרא" (קרקע הנמכרת, יש לבעל הקרקע הסמוכה לה זכות קדימה לקנותה) [משום "ועשית הישר וטוב"].

- ומ"מ אם יש עני הרוצה לקנותה - יש לו (לשכן זו) לזוטר על זכותו, ולהניח העני לקנותה [כדי שבעני יחייב יכול להתפרנס ממנה, דצכ"ג זכו כ"ועשית הישר וטוב"].

• כותל שבין ב' חצירות שנפל:

< עד גובה ד' אמות - מחייבין את שניהם לחזור ולבנותה^א.

~ ומשנבנה הכותל, הרי כל א' בחזקת שנתן (חלקו בהוצאות הכותל) עד שיביא התובע רא' שלא נתן [דכיון דחזכה עליו לסייעו, ומשפט זה לכל גלוי, לא הי' צונח משלו, רש"י].

< מד' אמות ולמעלה - אין מחייבין את שניהם לבנותה^ב.

- ואם א' הגבי' את הכותל למעלה מד' אמות לבדו, ואח"כ סמך לו השני כותל אחר^ג - מגלגלין עליו (השני) את הכל (אף בחלק הגבוה מד' אמות)

[דצכ"ג גלי דעת' דניחא לי' דצנצנא דחאך, כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל].

~ ומשנבנה הכותל למעלה מד' אמות, הרי השני בחזקת שלא נתן (חלקו בהוצאות ההגבהה)^ד, עד שיביא רא' שנתן [דאין משפט זה גלוי לכל, ועד שיחייצוהו צ"ד אינו עשוי ליתן, רש"י].

• המלוה מעות לחבירו, וקבע לו זמן פרעון:

< אם תבעו המלוה כשהגיע זמן הפרעון (מיד באותו יום^ה), ואמר לו הלוה "פרעת'ך בתוך זמני" -

לריש לקיש - אינו נאמן [דחזקה הוא, "אין אדם פורע חובו בתוך זמנו", וכלואי שיפרע בזמנו, גמ']. וכן הלכה.

לאביי - נאמן [דס"ל, אדם עשוי לפרוע חובו בתוך זמנו - דפעמים מזדמן לו ממון, ואומר "אלך ואפרע לו לפני הזמן, כדי שלא יעריד אותי כשיגיע הזמן", גמ'].
~ וכן אם מת הלוה בתוך זמנו - יכול המלוה לגבות חובו מהיתומים אפי' בלי שבועה [ואף דבעלמא פסקינן "הבא ליפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה", צכ"ג סמכינן על החזקה דלא פרע בתוך זמנו (להלכה כר"ל)].

< אם תבעו המלוה לאחר זמן הפרעון, ואמר לו הלוה "פרעת'ך בתוך זמני" -

1. יש להמלוה חזקה ד"אין אדם פורע חובו בתוך זמנו" (להלכה, כר"ל).

2. יש להלוה "מה לו לשקר" (מיגו) [דאי צעי אמר לי' "פרעת'ך בזמני" (וכי' נאמן בשבועת היסת),

הילכך כי א"ל נמי "פרעת'ך בתוך זמני" נאמן (שבועת היסת), רש"י].

~ האם "מה לו לשקר" עדיף (מחזקה), או דחזקה עדיף - איבעי הוא (ולא איפשיטא).

◇ שותפין שנתחייבו שניהם לבנות כותל ביניהם, ומשנבנה הכותל תבע אחד לחבירו על חלקו בהוצאות:

- לא מיבעי' אם ענה לו השני "פרעת'ך כשהשלמת הכותל" - דנאמן [דזכ הוי' כאילו אמר "פרעת'ך בזמני", דנאמן בעלמא];

- אלא אפי' אם ענה "פרעת'ך קודם שהשלמת הכותל" - נאמן לכו"ע

[ואין זה נחשב כ"פרעת'ך בתוך זמני" - דשאני כותל "דאחר כל שורכ ושורכ הוי' זמן הפרעון", גמ'].
א. דבכה"ג לכו"ע "היזק רא' שמ' היזק" - שכבר נתרצו הראשונים בכותל (עי' לעיל דף ב').

ב. ואף אם מתחילה הי' הכותל יותר מד' אמות, מ"מ כשנפל אין מחייבין את שניהם לבנותה רק עד ד' אמות (רש"י שם).

ג. ואע"פ שעדיין לא נתן עליו את התקרה, משנה.

ד. ואע"פ שהשני טוען "פרעת'ך בזמני", אינו נאמן [אף דבעלמא נאמן צטענח זו, כדלכלן].

ה. ע"פ התוס' (ד"ה ובא), דבכה"ג אין לו מיגו, דהוי' מיגו דהעזה, עיי"ש.

- האומר לחבירו, "מנה לי בידך", והנתבע אמר לו (בפני עדים) "היין". למחר אמר לו התובע "תנהו לי" – אם אמר לו הנתבע:
 - "נתתיו לך" – פטור מלשלם [דכל האומר "פרעתין בזמני" נאמן].
 - "אין לך בידך" (וכן "לא היו דברים מעולם") – חייב לשלם
 [דכרי יש עדים שכודר דלוה. ועכשיו על "פרעתין" ג"כ אינו נאמן, ד"כל האומר לא לוייתו, כאומר לא פרעתי דמי", גמ'].
- שותף שהגבי' את הכותל למעלה מד' אמות לבדו, ואח"כ סמך לו השני כותל אחר:
 - אם סמך לכל משך הכותל הראשון – מגלגלין עליו את הכל [עי' לעיל דף כ'].
 - אם סמך רק לחצי משך הכותל הראשון (בין בארכו, ובין בגבהו):
 לרב הונא – גם בזה מגלגלין עליו ליתן חלקו בכל כותל הראשון (אף בהמשך דלא סמך)*.
 לרב נחמן – אינו חייב אלא כנגד משך הכותל הראשון שסמך לו.
 ~ אם סמך ב"קרנא ולפתא" (חיבור שבקרבן זוית) –
 לכו"ע אינו חייב אלא כנגד מה שסמך [דאין צנין כזה עשוי לימשך יותר, רש"י].
 ~ אם סמך ב"אפריזא, ובקבעתא דכשורי" (עשה הכנות להניח עליו ראשי קורות) –
 לכו"ע חייב לשלם חלקו בכל גובה כותל הראשון
 [דכזה"ג מראה שסופו להגזיכו עוד כשיעור גובה עליי', ויחא' לי' בגובה דכותל ראשון, רש"י].
- שותף שהגבי' את הכותל למעלה מד' אמות לבדו, ועשה בה "בי כוי" (חלונות להנחת ראשי קורות) לצד השני; ואפי' עשה בה גם "הימלטי" (נסרים עבים שנותנים בצדי החורים, להגין על ראשי הקורות) – לא הוי' חזקה [ואין זה סימן דע"כ השני סייעו להגזיכו, דיכול הראשון לטעון, עשיתיו דאס תפייס אותי צממון לא יחא' כתיב ניזוק (צניקוב החורים)].
- "חזקת תשמישין" (חזקה להשתמש בנכסי חבירו)², פעמים שיש לו חזקה גם לדברים אחרים. כגון:
 < החזיק לכשורי (להניח קורות כבדות על כותל חבירו) – החזיק גם להורדי (ראשי רהיטים דקים).
 - החזיק להורדי: י"א – לא החזיק לכשורי.
 י"א – החזיק גם לכשורי.
 < החזיק לנטפי (שיטטטף מי גשמים ע"פ כל אורך גגו בלא מרזב) – החזיק גם לשפחי (שיקלח במקום אחד, דרך מרזב).
 - החזיק לשפחי: י"א – לא החזיק לנטפי.
 י"א – החזיק גם לנטפי.
 ~ ובצריפא דאורבני (צריף שמכסין אותו בענפי ערבה, דבגג כזה הטיפות סמוכין מאד) –
 < החזיק לשפחי: י"א – דבזה לכו"ע לא החזיק לנטפי.
 י"א – דבזה ג"כ החזיק לנטפי.

המשך בעמוד הבא

א. דדמי להדין (לעיל דף ה') ד"סמך לו כותל אחר", דחייב בכל, אע"פ שלא נתן עליו את התקרה, רש"י.
 ב. עי' ברש"י, דחזקה זו הוא לאלתר (בשעה אחת), דאמרינן "לא שביק איניש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות, בלא רשותו". וכן, חזקה זו הוא דווקא כשבא בטענה, כגון שטוען "הוא מכר לי או נתן לי במתנה, זכות תשמיש זה", אבל חזקה שאין עמה טענה, לא הוי' חזקה, עיי"ש.

- המשכיר בירה גדולה לחבירו – יכול השוכר להשתמש בזיזי', ובחורי הכתלים עד ד' אמות [אף שלא כנגד ביתו, רש"י]; וכן בעובי הכותל (בראשו) [אם כשכיר לו זה עליי', רש"י] – וזהו דוקא במקום שנהגו להשתמש בעובי הכותל.
 - ובנוגע התרביץ אפדני (גינה קטנה שעושין לאויר ודשאים):
 - י"א – דיכול להשתמש בה.
 - י"א – דאינה משתמש בה.
 - ובנוגע הרחבה (היקף) שאחורי הבתים:
 - י"א – דיכול להשתמש בה.
 - י"א – דאינה משתמש בה.
- הסומך הקורה של סוכתו על כותל חבירו (ולא מיחה בו חבירו):
 - אם הסוכה עשויה רק לצל – אינו חזקה אלא עד לאחר ל' יום [דכל ל' יום לא קפיד איניש, דסוכר דלימים מועטים יטלנו משם, רש"י].
 - אם הסוכה עשויה למצוה (לחג הסוכות) – יש לו חזקה לאחר ז' ימים [כיון דשצקוק יותר מן לורך המלוא, הי"ל למחות, רש"י].
 - ואם חברי בטיט – יש לו חזקה מיד [דמראה שרואה שישאר שם צקיעית].
- גג הסמוך לחצר חבירו – צריך (בעל הגג) לבנות מעקה גבוה ד' אמות [משום חיזק ראי' (וזכו לכו"ע, ע"י לעיל דף צ')].
 - ~ ואפי' כשגגו נמוך מחצר חבירו – אין (בעל הגג) יכול לחייב את בעל החצר להשתתף בהכותל [דכיון דגג "לא קציעא תשמישתי", יכול ליזכר משכניו שלא יראוהו, וממילא דגג לא חייבוהו בכותל, רש"י].
 - שני גגות הסמוכים זה לזה – א"צ מעקה של ד' אמות².
 - ומ"מ צריך מחיצה של י' טפחים [כדי שיכא שכנו נחפס עליו כנגד³].
 - שני גגות בשני צדי רשות הרבים – כל אחד עושה מעקה לחצי גגו⁴, זה שלא כנגד זה, ומעדיף⁵.
 - ואע"פ שקדם א' מהם (ועשה המעקה לחצי גגו) קודם שבא לב"ד [ואין חצירו יכול לטעון "כיון שהתחלת לצנותו תגמור לצנותו כנגד, ואני אתן לך חצי הכוואות"]⁶.
- שתי חצרות זו מעלה מזו:
 - לרב הובא – התחתון בונה משלו מלמטה [עד שמגזיע לגוצה קרקעיתו של העליון], ואח"כ משתתפין שניהם בשאר גובה הכותל.
 - לרב חסדא – העליון צריך לסייע גם מתחילת גובה הקרקע של התחתון. וכן הלכה.

ג. כנ"ל, דבגג לא חייבוהו בכותל.

ד. ע"פ מסקנת הגמ', דבמסיפס בעלמא יכול שכנו להשתמש ממנו, עיי"ש.

ה. ואף דבגג אין חיוב כותל (כנ"ל), מ"מ בכה"ג שהוא רחוק ממנו, אין הא' מרגיש בחבירו כ"כ, ואינו יכול להצניע ממנו, תוס' (ד"ה בשני).

ו. ואין א' יכול לומר, "סוף סוף תצטרך להצניע מבני רשות הרבים (שבינינו)". ועי' בהגמ' למה אינו יכול לטעון כן.

ז. דיכול לענותו, "איני רוצה שיתקלקל כותלי מחמת כובד המעקה", גמ'.

- כל מקום שאחד רוצה לכופ את חברו לעשות איזהו דבר, אף שהוא ישלם כל ההוצאות – יכול חברו לטעון "טירחא הוא לי לעשותו" (ואינו יכול לכופו).
- ◁ ולכן: שני אחים שירשו בית מאביהם וחילקוהו, אחד נטל הבית, ואחד נטל העליי'. לאחר זמן נטבעו הכתלים התחתונים בארץ (עד שאין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא א"כ שוחה) – אין התחתון יכול לכופ העליון לצאת מביתו (עד שיסתור ויבנה בית מחדש) [ואפי' אם התחתון מוכן לשלם כל ההוצאות – דיכול העליון לטעון דכ"ז "טירחא הוא לי"²].
- וכ"ז כשלא הגיעו קורות (העליון) למטה מי' טפחים. אבל אם הגיעו למטה מי' טפחים – יכול התחתון לכופ אותו לצאת [דמלי א"ל, "למטה י' רשות ידי כוא", גמ'].
 ~ ואם מתחילה התנו ביניהם (שאם יקרה כן יסתורוהו ויבנהו מחדש) – יכול לכופ אותו. אלא דבזה יש שיעור אחרת: י"א – דאם נפחת גובה התחתונה יותר מחצי ארכו וחצי רחבו (ממה שהי'), יכול לכופ אותו [דזכו השיעור שדרך לזנות לכתילה].
- י"א – דאם נפחת עד שאינו יכול להכניס בו חבילות קנים ארוכין של מחווא, ולהחזיר עצמו לכל הצדדין, יכול לכופ אותו [דשיעור זכ לא נחשב עוד "דירכ כדדיירי אינשי", גמ'].
 ◇ ב' אחין שחלקו ירושה, א' נטל שדה כרם, וא' נטל שדה לבן – יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה הלבן (לעבודת הכרם). – וזה דוקא כשנתן לו בעל הכרם מעות עבור עילוי הכרם [דזככ"ג אמרינן "על מנת כן חלקו" סיכי' לו לרכי הכרם].
 ◇ המוכר דבר לחבירו, לא מכר לו אלא "השם".
 ולכן: האומר לחבירו, "בית כור עפר אני מוכר לך", אע"פ שאינו אלא לתך – המכר קיים [דמ"מ נקראת "צית כור"]; – וכן הדין בנוגע "פרדס" – אף שאין בו רמונים; וכן "כרם" – אף שאין בו גפנים.
- האחין שחלקו ירושה, האם דעתן לחלקה ולדור בה "בדרך שדר בה אביהן" – כגון: האם יש להן דרך, חלונות, סולמות, או אמת המים זה על זה (כדרך שהי' אביהן רגיל להיות לו):
 לרב חמא, ושמואל – אין להן זה על זה [דס"ל דאין דעתן לחלק כדרך שדר בה אביהן]³.
 לרב – יש להן זה על זה [דס"ל דדעתן לחלק כדרך שדר בה אביהן]⁴.
 ~ ולכן: ב' אחין שחלקו ירושה, א' נטל טרקלין יפה, וא' נטל הגינה שעל ידה, ורוצה (בעל הגינה) לבנות כותל בגינתו, אלא שעיי"ז יאפיל על הטרקלין:
 לרב חמא, ושמואל – יכול לבנותו⁵ [אף דצימי אביהם הי' הטרקלין מקבל אור דרך הגינה]⁶.
 לרב – אינו יכול לבנותו [דכא צימי אביהם הי' אורכ דרך הגינה].
- ◇ יתומים קטנים שירשו שטר חוב מאביהם, ורצו לגבותו מהלוה, והלוה הוציא שובר שפרע את חובו:
 לרב חמא – אינן יכולין לגבות החוב [דכא יש שזכר], ומ"מ גם אין קורעים את השטר [דאולי כשיגדלו היתומים יצאו ראי' שבעדים צהשזכר כס עדי שקר. דאם איתא דשזכר מעלי' הוא, הי"ל לכלוכ להוציאו צחי' אביהם, גמ'].
 לרבינא – יש גם לקרוע את השטר [דאין מחזיקין עדים (שזכר השזכר) לעדי שקר].

המשך בעמוד הבא

א. עי' בהראשונים, דהחידוש הוא דלא אמרינן בזה "כופין אותו על מדת סדום", עיי"ש.
 ב. ואפי' אם אין משתמש בבית זה רק לאוצר לתבן ועצים, ואין הוא עצמו דר בתוכו, מ"מ יכול לטעון "טירחא הוא לי", גמ'.
 ג. עי' בתוס', דתלה המחלוקת אי ס"ל "מוכר בעין יפה מוכר", או "בעין רעה מוכר", עיי"ש.
 ד. ואיירי כשאין לבעל הטרקלין חזקת ג' שנים להזכות אורה דרך הגינה, רש"י.
 ה. ובכה"ג א"א לומר "שע"מ כן חלקו" (כנ"ל), שהטרקלין יקבל האור דרך הגינה – דשם איירי שנתן מעות עבור עילוי הכרם (כנ"ל), משא"כ הכא אף שנתן עילוי דמים עבור "הליכני כשורי והודרי", מ"מ לא נתן עבור האורה שהטרקלין יקבל דרך הגינה, גמ'.

- **בני החצר**, כופין כ"א להשתתף לבנות דלת לחצר.
- והאם צריכה להיות **בית שער** לחצר [למנוע היזק ראי' (ט"ע להלן)]:
לרשב"ג: חצר הסמוכה לרשות הרבים – צריכה; ושאינה סמוכה לרה"ר – אינה צריכה.
להחכמים: אף חצר שאינה סמוכה לרה"ר – צריכה [דזימנין דחקי שס בני רה"ר, גמ'].
◇ **בית שער** – פעמים **מעלה הוא** לחצר (למנוע היזק ראי'), ופעמים **גרוע הוא** לחצר:
- **כשבנוי מבפנים** (החצר) – גרוע הוא [שדלת החצר נעול והעני לוטק, וזית שער שצפנים מפסיק הקול, רש"י].
ואפי' **כשבנוי מבחוץ**: אם יש לה דלת, והמנעול והמפתח (הקבוע בו) הם מבפנים – גרוע הוא [כנ"ל].
- אבל אם בנוי מבחוץ, ואין לה דלת; או דלת ואין לה מנעול; או מנעול (והוא) והמפתח (הקבוע בו) הם מבחוץ – מעלה הוא [דצכ"ג יכול העני לזא עד פתח החצר, ונמלא שאין הבית שער מפסיק הקול].
- **בני העיר**, כופין כ"א להשתתף לבנות דלתים ובריה לעיר.
- והאם צריכה להיות חומה לעיר:
לרשב"ג: עיר הסמוכה לספר – צריכה; ושאינה סמוכה לספר – אינה צריכה.
להחכמים: אף עיר שאינה סמוכה לספר – צריכה [דזימנין דמיקרו וזאים גייסות לשס, גמ'].
• כשהן גובין (מבני העיר) לבנין "חומת העיר", לפי איזהו חשבון מחלקים את הסכום:
י"א – לפי "שבח ממון" (שיעור הממון שיש לו לכל אדם).
י"א – לפי "קירוב הבתים" (כל בית שקרוב יותר להחומה, נותן יותר).¹

ו. ודוקא בציור שהוא מעלה לחצר יכול לכפות את בני החצר להשתתף בבנינה. אבל בציור שהוא גרוע לחצר, אין יכול לכפות אותם להשתתף בבנינה, גמ'.
ז. ולכו"ע אין גובין לפי חשבון "הנפשות", גמ'.

• תלמידי חכמים, וצדיקים:

1. אינם צריכים להשתתף בהוצאות של כל הדברים הנצרכים לשמירת העיר. כגון: בחומת העיר, דלתותי, פסי העיר, פרש (הרוכב סביבות העיר), והשומר (כלי זיין, וכדו') [ד"רצנן אינס לריכס שמירה", שחורתס ומעשיסס הטוציס מגיניס עליסס].
 2. וכן אינם צריכים לשלם כל המסים, והכסף גולגולת, והארנונא (שנותנים בני העיר להמלך) [ד"אין פורענות צא לעולם אלא צעזיל ע"כ (כדלהלן)].
- ~ ומ"מ צריכין להשתתף בהוצאות של חפירת הבורות (לשתית מים) [דגס סס לריכס להס].
- וזהו דוקא כששוכרים פועלים לחפור הבורות. אבל אם בני העיר חופרין הבורות בעצמם – אינם צריכים לסייע [מפני כבוד התורה, רצינו גרסוס].

• יתומים – צריכים להשתתף בכל צרכי העיר שיש להם הנאה ממנו.

- ולכן: גובין מהם כל צרכי שמירת העיר (כנ"ל), וכן משלמין כל המסים (כנ"ל).
- וכן גובין מהם לצורך חפירת הבורות (כנ"ל). אלא דבזה, אם לא ימצאו אח"כ מים בהבור – צריכין להחזיר להם ממנו שגבו [ד"יתומים לאו צני מחילס וינכו", רש"י].
- אבל אין גובין מהם צדקה לעניי העיר, ואפי' לצורך פדיון שבויים.
- ואם על ידי כן ירגישו שמחשבין אותם – מותר לגבות צדקה מהם.

◇ "אין פורענות בא לעולם, אלא בשביל עמי הארץ".

◇ המודר הנאה:

- "מאנשי העיר" – כל אדם שנשתהא שם יב' חודש, אסור ליהנות ממנו.
- "מיושבי העיר" – כל אדם שנשתהא שם ל' יום – אסור ליהנות ממנו.

◇ יחיד שעבד עבו"ז – נהרג בסקילה, ורכושו א"צ שריפה (ומותר בהנאה).

- אבל "עיר הנדחת", שכל בני העיר עבדו עבו"ז – נהרגים בסייף. וכל רכושם טעון שריפה, ואסור בהנאה.
- < ולכן: שיירא של חמרים וגמלים (העוברת ממקום למקום), ולנה בתוך עיר הנדחת, ועבדו גם הם עבו"ז עמהם – נידונים רק כ"יחידים" שעבדו עבו"ז (כנ"ל).

אבל אם נשתהו שם ל' יום – נהרגים בסייף, ורכושם בשריפה (כנ"ל) [דצלי יוס נחשזיס סס ג"כ ל"יושזי סעיר" (כנ"ל)].

• השוהה בעיר:

- ל' יום – צריך להשתתף (עם בני העיר) בהתמחו (מאכל לעניים).
- ג' חדשים – בהקופה (של צדקה).
- ו' חדשים – בהכסות (לעניי העיר).
- ט' חדשים – בהקבורה (לעניי העיר).
- יב' חודש – בהפסי העיר².

◇ מיתת חרב קשה ממות; רעב קשה מחרב; שבי קשה מכולם [דכולן נכללין צו]. ולפיכך: "פדיון שבויים" מצוה רבה היא (יותר מכל הצדקות).

המשך בעמוד הבא

א. עי' בהאחרונים, די"א דפטורים ממסים גם משום טעם הנ"ל, ד"תורתן מגינים עליהם", עיי"ש.

ב. וכן בשאר צרכי שמירת העיר, ובמסים, וכדו', ריטב"א. ואם קנה בית בהעיר – צריך להשתתף מיד בכל הנ"ל (עי' להלן דף יא').

- ◇ "התמחוי" (מאכל לעניים) – מתחלק בכל יום, ומתחלק גם לעניי עולם.
"הקופה" (של צדקה) – מתחלק רק בכל ערב שבת, ורק לעניי העיר.
 ~ "בני העיר" – רשאים לשנות הצדקה שגבו, וליקח מהן לכל מה שירצו.
 ולכן: אם אין "התמחוי" מספיק לעניי עולם – רשאים בני העיר לחלק להם ממצעות "הקופה".
 וכן להיפך, אם אין "הקופה" מספיק לעניי העיר – יכולין לחלק להם מ"התמחוי".
 ~ "גבאי צדקה" – אין רשאי לשנותה, אלא א"כ התנה עם הצבור (לחלקם לכל הבא, רש"י).
 ואם הגבאי הי' אדם גדול – א"צ להתנות [דכל הנותן לו מעות, על דעתו הוא נותן שיכול ליתנה לכל מי שירצה].
- ◇ "הקופה" – נגבית בב' (אע"פ שהם קרובים זל"ז) [ד"אין עושין שירות על הציבור פחות משנים];
 ומתחלקת בג' [כדיני ממונות].
"התמחוי" – נגבית ומתחלקת בג' [דכיון שמתחלק בכל יום, אין גזויו צד', שלא יטערו לטרוח ולצקש את הג' לחלק, רש"י].
- ◇ "בני העיר" – רשאים להתנות:
 1. על המדות (להגדילה או להקטינה).
 2. על השערים (לקבוע מחיר לדבר מסוים).
 3. על שכר פועלים.
 4. ולהסיע על קיצתם [עיי' להלן דף ט' צז].
- ◇ ממשכנין על הצדקה, ואפי' בערב שבת [שיש פתחון פה לבע"כ לומר "טרוד אני"].
 וזהו דוקא בעשיר. אבל אם אינו עשיר – אסור למשכנו ולדחוק אותו ליתן צדקה.
- ◇ "מלמדי תינוקות" – ראוי' להם שלא יסיחו דעתם מהתלמידים [וילמדו וישבו על גסם תמיד, רש"י].
- ◇ "גבאי צדקה" – צריכין להיזהר למנוע מדברים שיביאו אותם לידי חשד.
 ולכן:
 1. אין שני הגבאים רשאים לפרוש זה מזה [שלא יחשדו שזכ כגוצה יחידי דעתו לגנוב].
 ומ"מ רשאים לפרוש זה לשער וזה לחנות".
 2. אם מצא מעות בשוק – לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם.
 3. הי' נושה בחבירו מנה, ופרעו בשוק – לא יתנו לתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם.
 4. אם אין להם עניים לחלק – פורטין לאחרים, ולא לעצמן.
 וכן ב"התמחוי" – מוכרין לאחרים [פן יחשדו שפורטין בזול, רש"י].
 5. מעות של צדקה – אין מונין אותן ב' ב', אלא אחת אחת [פן יאמרו צ' הוא נוטל, ואינו מונה אלא א', רש"י].

ג. זהו ע"פ שיטת הרמב"ן בהגמ', עיי"ש.

ד. דכיוון ד"ממשכנין על הצדקה" (כדלהלן), נחשב כ"שררה", גמ'.

ה. ובלבד שיראו שניהם כאחד, רש"י.

- ◇ "בני העיר" רשאיין להסיע על קיצתם (לקבוע קנס להעובר על דבריהם).
- וזהו דוקא כשאין בהעיר אדם חשוב. אבל כשיש בהעיר אדם חשוב – אין להם כח לקנוס שלא בפניו.
- ◇ אין מחשבין בצדקה עם הגבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין [לומר להן, "היכן נתתם מה שגזיתם", רש"י].
ואע"פ שאין מחשבין, ויש לו להאדם גזבר נאמן – מ"מ יצור וימנה את הכסף קודם שימסרנה לידו.
- ◇ עני המבקש צדקה, האם בודקין אחריו (שאינו רמאי):
לרב הונא – בודקין למזונות, ואין בודקין לכסות
לרב יהודה – בודקין לכסות, ואין בודקין למזונות. וכן הלכה.
- ◇ עני העובר ממקום למקום – אין פוחתין מליתן לו ככר בפונדיון (כשלוקחין ד' סאה בסלע).
- לן בלילה – נותנין לו גם מטה, וקר לראשו.
- שבת (אצלם בשבת) – נותנין לו גם מזון ג' סעודות.
~ ואם הי' מחזיר על הפתחים – אין נזקקין לו למתנה מרובה [אחרי שלמד לחזר על הפתחים, דיו זכך, רש"י];
ומ"מ נזקקין לו למתנה מועטת [דאס לו יתנו לו כלום, גם אחרים לא יתנו לו וימות, גמ'].
◇ אלו דברים נאמרו בענין מצות "צדקה":
1. לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת לצדקה (לפחות) שלישית השקל בשנה.
2. שקולה צדקה כנגד כל המצות.
3. גדול המעשה (שאחרים יתנו צדקה) יותר מן העושה.
4. בזמן הבית המקדש – הי' המחצית השקל מכפר. ועכשיו שאין ביהמ"ק – צדקה מכפרת.
5. אם אינם נותנין צדקה, באין עכו"ם ונוטלין בזרוע".
ומ"מ, אע"פ שהעכו"ם נטלוהו – יחשב ג"ז כאילו נתנוהו לצדקה.
6. בצדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.
7. העושה צדקה בסתר – יכול לכפות "אף וחמה"²; והוא גדול יותר ממשח רבינו (שפחד מהם).
8. כל הנותן פרוטה לעני – מתברך בו ברכות; והמפייסו בדברים – מתברך ביא' ברכות.
9. כל הרודף אחר צדקה:
י"א – הקב"ה ממציא לו מעות, ועושה בהן צדקה (שיזכה לעשירות).
י"א – הקב"ה ממציא לו בני אדם המהוגנים (לעשות להן צדקה), כדי לקבל עליהם שכר.
10. כל הרגיל לעשות צדקה – יהי' לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה (והכל יכבדו אותם, רש"י).
- ◇ מצורע בימי ספורו (שסופר ז' ימי טהרה, בין תגלחת לתגלחת) – מטמא אדם וכלים שנוגע בהם (כשאר אב הטומאה)⁷; וכן שרץ, ושכבת זרע – מטמאין אדם וכלים הנוגעים בהן (כאב הטומאה).
אבל המסיט נבילה – מטמא רק הבגדים שלבוש בהם, אבל אינו מטמא אדם וכלים שנוגע בהם.
- ◇ כל דיין שנטל שחד – מביא חמה עזה לעולם.

א. ד"כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, גמ' (דף י').
ב. וי"א, שעכ"פ "אף" יכול לכפות, אבל אה"נ "חמה" אינו יכול לכפות, גמ'.
ג. דכל הנותן צדקה לבני אדם שאינן מהוגנים – לא יקבל עליהן שכר, גמ'.
ד. משא"כ מצורע בימי חלוטו – מטמא אף באהל כמת, רש"י (עי' רש"ש, ורעק"א).

• אלו דברים נאמרו עוד בענין מצות "צדקה":

1. אף שהקב"ה אוהב עניים, מ"מ אינו מפרנסן בעצמו – כדי שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנם (ע"י שאנו נותנין להם צדקה). ~ ואפי' בזמן הגלות (שאינן ישראל עושיין רצונו של מקום), רוצה הקב"ה שיתנו ישראל צדקה לעניים [דאין כעניות מחמת חטא ועונש להעני, ואינו מפרנסן אלא כדי לזכות אותנו ליגלל מגיהנם (כנ"ל)].
2. ראוי' ליתן צדקה לשמה² [ולא יכוון ליתנה רק כדי להמנע מהפסד (דאס לא יתנה לעניים, יטלוכו העכו"ס – כנ"ל דף ט)].
3. כל המעלים עיניו מן הצדקה – כאילו עובד עכו"ם [וממילא יענש צעונס הדומה לעובד עכו"ם, דהיינו מעין סקילה, גמ'].
4. כל צדקה וחסד שישראל עושיין בעולם הזה, שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים.
5. גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה.
6. כשאדם נותן פרוטה לעני, זוכה ומקבל פני שכינה. ולכן: יש לו לאדם ליתן צדקה קודם שיתפלל.
7. הנותן צדקה לעני, נעשה מלוה להקב"ה, וכביכול נעשה לו הקב"ה ל"עבד לזה לאיש מלוה".
8. צדקה מציל מדינה של גיהנם.
9. הנותן צדקה באופן: שנותנה ואינו יודע למי, וגם שהעני נוטלה ואינו יודע ממי – צדקה כזו מצילתו ממיתה משונה. כגון: הנותן מעות לה' "ארנקי של צדקה" – מקיים צדקה באופן הנ"ל.
10. כשישראל נותנין צדקה – נתרומם קרן ישראל.
11. הנותן צדקה – "צדקתו עומדת לעד, וקרנו תרום בכבוד", והוא מרומם אותו.
12. האומר "סלע זו לצדקה, בשביל שיחיו בני, או בשביל שאזכה לעולם הבא"; וכן הנותן צדקה כדי להתגדל בו (וכדומה):
- בישראל – הרי זה צדיק גמור [דישראל דעתן לשמים, ואפי' לא יחיו אינו מכרכר אחר מדת הדין, ואינו מתחרט על נתינתו].
- בעכו"ם – אינו צדקה מעלייתא [דעכו"ס אינו נותן אלא ע"מ כן, ואס לאו מתחרט, רש"י].
13. כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם.
14. אין לקבל צדקה מעכו"ם [כדי שלא להוסיף להם זכויות].
- ובמקום שיש חשש של "שלום מלכות" – יקבל מהעכו"ם, ויזהר ליתנה לעניי עכו"ם דווקא.
- ◇ בזמן שישראל עושיין רצונו של מקום – הם קרוין "בנים"; ובזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום – הם קרוין "עבדים".
- ◇ י' דברים קשים נבראו בעולם (וכל אחד קשה מחבירו):
הר, ברזל, אור (אש), מים, עבים, רוח, גוף, פחד, יין, שינה/מיתה – וצדקה תציל ממות.
- ◇ תלמידי חכמים שמנדיין שינה מעיניהם בעולם הזה – הקב"ה משיבין מזיו השכינה לעולם הבא.
- ◇ מה יעשה אדם שיהיו לו בנים זכרים:
לר"א – יפזר מעותיו לעניים.
לר"י – ישמח אשתו לדבר מצוה.
- ◇ כל המכובד (משום חכמתו) בעולם הזה – הרי זה סימן שהוא בן עולם הבא.
- ◇ עולם הבא הוא "עולם הפוך": העליונים כאן – הם למטה שם. והתחתונים כאן – הם עליונים שם.
- ◇ כשנפטר האדם, מקבלין פניו בעולם הבא, ואומרים לו "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".
- ◇ המוסר נפשו להציל ישראל (כהרוגי לוד) – אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתן.
- ◇ כל המתיהר – נופל בגיהנם.

א. עי' בספר בית הלוי בזה (דרוש א'), עיי"ש.

ב. ואפי' אם יתן סכום גדול יותר, אלא שיהי' שלא לשמה – מ"מ עדיף ליתנה לשמה, עי' בהגמ'.

ג. ומ"מ לא יתננה שם, אלא א"כ ממונה עלי' אדם נאמן, גמ'.

ד. ולא עוד, אלא שעכו"ם עושיין חטא בנתינתן: דאין עושיין אלא כדי להתיהר בו [וכל המתיהר נופל בגיהנם], וכן כדי לחרף אותנו בו, גמ'.

ה. אבל עי' בהגמ' קידושיין (דף לו.), דנחלקו ר"י ור"מ בזה, עיי"ש.

◇ "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא".

◇ הנותן צדקה לעני – הרי זה גנוז אוצר:

1. הגנוזה למעלה [דזכות כלדק מציט ומסתכל למטה, לשלם לו גמול, רש"י].
2. הגנוזה במקום שאין היד שולטת בו [היינו תחת כסא הכבוד].
3. שעושה פירות [דאף שחקרן קיימת לעולם הבא, מ"מ הפירות אוכל בעולם הזה, רש"י].
4. של "נפשות" [כאילו קנה נפשו של הענין] (ולא רק של "ממון").
5. לעצמו (ולא רק שיהנו אחרים).
6. לעולם הבא (ולא רק לעולם הזה).

• הבא לדור בעיר, מאימתי נחשב כ"אנשי העיר" מיד^א:

י"א – דוקא כשקנה בה בית דירה.

י"א – אפי' קנה בה רק קרקע הראוי' לבית דירה.

י"א – אפי' קנה בה רק קרקע כל שהוא.

• "חצר" של שותפין, אין חולקין אותה (בעל כרחו של שותפו) עד שיהא בה ח' אמות לכל אחד

[ד' אמות לפני פתח הבית – כדי לפרק משאו מעל חמורו, ועוד ד' אמות – לשאר תשמישי החצר].

~ "שדה": יש מקומות^ב – דאין חולקין עד שיהא בה ט' קבין לכל אחד.

יש מקומות – דאין חולקין עד שיהא בה ט' חצאי קבין לכל אחד.

~ "גינה": להת"ק^ג – עד שיהא בה חצי קב לכל אחד.

לר' עקיבא – עד שיהא בה בית רובע הקב לכל אחד.

~ ובנוגע טרקלין, מורין, שובך, טלית, מרחץ, בית הבד, ובית השלחין:

כל שאם יחלק יהא עדיין שמו עליו – חולקין אותה.

<< וכ"ז כשאין שניהם רוצים לחלוק. אבל בזמן ששניהם רוצים לחלוק –

אפי' כשהוא פחות משיעורים הללו יכול לחלוקה.

- חוץ מכתבי הקודש – דאע"פ ששניהם רוצים לחולקם, לא יחלוקו [דגנאי הדבר לחתכן, רש"י].

• חצר של שותפין, לשותף א' יש לו בית של פתח א' הפתוחה לחצר, ושותף השני יש לו בית של ב' פתחים הפתוחים לחצר:

לרב הונא – מתחלקת לפי פתחי.

לרב חסדא – נותנין ד' אמות בחצר לפני כל פתח ופתח [כפי רוחב הפתח, רש"י];

ושאר החצר חולקין בשוה. וכן הלכה.

• חצר של שותפין, ולא' יש לו בה "פירא דסופלי" (חפירה שנותנין בה גרעיני תמרים) – יש לו ד' אמות בחצר לכל סביבותי.

- ואם יש לו פתח מיוחד להחפירה בסוף ביתו – אין לו בחצר אלא ד' אמות שלפני אותו פתח.

המשך בעמוד הבא

א. דאם שהה בה סתם, צריך לשהות בהעיר איזהו זמן עד שיחשב כ"אנשי העיר" (עי' לעיל דף ח').

ב. זה ע"פ הגמ' (דף יב'), דהת"ק ור"י באמת לא פליגי, אלא "מר כי אתרי", ומר כי אתרי".

ג. עי' בהראשונים, די"א דאף ב"גינה" אין מחלוקת ת"ק ור"ע, וכ"א אמר רק "כי אתרי", עיי"ש.

- **"אכסדרא":**
אם אין לה דפנות כלל – אין נותנין לה ד' אמות (בחלוקת החצר) [דצכה"ג יכול לפרק משאו מעל חמורו צתוכה].
אם יש לה דפנות, ואפי' רק דפנות נמוכות (שאינן מגיעות לתקרה) – יש לה ד' אמות [דצכה"ג לריק לפרק משאו מחוץ להאכסדרא].
- **בית שער, ומרפסת** – יש להן ד' אמות בהחצר.
 – ואם היו כמה בתים פתוחין למרפסת א' (וכולן עולין דרך סולם א') – מ"מ אין לכולן בחצר אלא ד' אמות בלבד.
- **לול של תרנגולין** – אין לו ד"א בחצר [דכתרנגול מטפס ועולה, מטפס ויורד לשם, גמ'].
בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה, אף שקיריו כלפי חוץ – אין לו ד"א בחצר [דכא אפשר דמטייל החמור עד הגילוי ומפרק].
- **"בית סתום"** (שהי"ל פתח וסתמו):
אם לא פרץ את פצימיו (המזוזה, והמשקוף, וכו') – יש לו ד' אמות (בחלוקת החצר) [דגלוי דעתי' דלא סילק נפשי'].
אבל אם פרץ את פצימיו – אין לו עוד ד' אמות.
- **זבל שבחצר** – לפי הפתחים מתחלקת.
אכסנאי (המוטל לתת בבתייהם לחיל של מלך) – לפי הבני אדם (הדרים בבית) מתחלקת.
- **בן מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר** – בני מבוי השני מעכבין עליו [שאינו רגיל אלס, רש"י].
 ~ ואם הי' לו שם פתח סתום (למבוי השני), ומבקש לפותחו:
אם לא פרץ את פצימיו – אין מעכבין עליו.
אם פרץ את פצימיו – מעכבין עליו.
- **חמש חצרות הפתוחות למבוי** (שאינו מפולש) – כל הפנימיות יכולין להשתמש כנגד החיצון ממנה [דכרי לכולם יש להם זכות ללכת דרך ראש המבוי, וממילא יכולין גם להשתמש שם].
 ~ האם החיצוניות יכולין להשתמש גם כנגד הפנימיות ממנה:
לרבי – אינן יכולין [שאין להם דרך עליהם].
לרשב"ג – יכולין.
 – **לפיכך:** בן מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו:
לרבי – אין החיצוניות יכולין לעכב על הפנימיות [דכא צין כך אינן יכולין להשתמש שם].
לרשב"ג – אף החיצוניות יכולין לעכב על הפנימיות [דכא יכולין להשתמש שם, וכא מרצה עליהן את הדרך].

◇ "בית סתום" (שהי"ל פתח וסתמו), ומת בתוכו:

אם לא פרץ את פצימיו – הר"ז נידון כפתח, ולא נחשב כ"קבר", וממילא אינו מטמא אלא כנגד הפתח [כשאר בית שיש צו מת].

אבל אם פרץ את פצימיו – הרי זה נחשב כ"קבר", ומטמא מכל סביביו ד' אמות [דכחכמים טימאו כל סביבות הקצר ד"א].

• מצר שהחזיקו בו רבים – אסור לקלקלו.

~ וכן: מבואות המפולשות לדרך עיר אחרת, ובקשו בני העיר (שהמבואות בתוכה) לסותמן – בני אותה העיר (האחרת) יכולין לעכב עליהן, אע"פ שיש להם דרך אחרת (לקצר דרכה) [שכנז כוזקו לקצר דרך אותן המבואות, רש"י].

~ וכן: מבואות המפולשות לרשות הרבים, ובקשו (בני המבואות) להעמיד להן דלתות (כדי למנוע בני רה"ר להיכנס לתוכם) – בני רה"ר מעכבין עליהן [שכנז כוזקו ליכנס לפעמים לתוך המבואות].

– ואפי' רצו להעמיד דלתות לפנים מד' אמות (של ראש המבוי הסמוכה לרה"ר) – יכולין לעכב [דזימנין דדמי צני רכ"ר, ונכנסים לתוכה אפי' יותר מד' אמות].

◇ "ספק טומאה":

ברשות הרבים – טהור.

ברשות היחיד – טמא.

בד' אמות הסמוכה לרשות הרבים – כרשות הרבים דמי, וטהור.

• "שדה" של שותפין, והיא "בבבל" – אין חולקין אותה (בע"כ של שותפו), עד שיהא בה כדי חרישת יום אחד לכל אחד. – וזהו דווקא: 1. במקום שבשעת הזריעה חורשים ב' פעמים [א' קודם הזריעה, וא' לאחר הזריעה לכסות הזרעים]^א. 2. או במקום שהקרקע קשה, ויש בה מעלות ומורדות [ויש טורח גדול צעת כחרישה]^ב.

• "בור" (שממנו משקין השדה) – אין חולקין עד שיהא בה כדי להשקות שדה (כדי פעולת) יום אחד לכל אחד.

• "כרם" – אין חולקין עד שיהא בה ג' קבין לכל אחד.

~ וכן: האומר לחבירו, "מנת בכרם אני מוכר לך" – לא יפחות לו מקרקע בת ג' קבין.

~ ואם היא "בבבל" – עד שיהא בה ג' שורות, שבכל אחת מהן יהי' יב' גפנים [כפי שיכול אדם לעדור ציוס א', גמ'].^א

◇ "נבואה", מיום שחרב בית המקדש:

י"א – שניטלה מן הנביאים (שאינם חכמים), ונשארה אצל החכמים [דחכס עדיף מנציא].

י"א – שניטלה מן הנביאים, וניתנה לשוטים, ולתינוקות.

◇ אין פותחין בכלה [המסכתא דדריש ריש מתיבתא, רצינו גרשוס] – בפחות מעשרה בני אדם.

◇ כל המריעין לו – לא במהרה מטיבין לו [הואיל ונדחה כשעס, רש"י];

וכל המטיבין לו – לא במהרה מריעין לו.

המשך בעמוד הבא

א. דאף דבעלמא בשעת הזריעה נח יותר לחרוש, ואין זמן החרישה נמשך יום שלם – בכה"ג דנהגו לחרוש ב' פעמים, נמצא דבין בשעת החרישה ובין בשעת הזריעה – יש בה כדי מלאכת יום א' שלם, גמ'.

ב. דאף דבעלמא בשעת החרישה, החרישה נמשך יותר מיום א', אבל פחות מב' ימים – בכה"ג שהקרקע קשה, נמצא דאם יש בה כדי חרישת יום א' בשעת הזריעה, יהי' בה כדי חרישת ב' ימים בשעת החרישה, גמ' [וע"ע צרש"י, דכיצא גירסא אחרת].

◇ אין לאדם לב אחד [שמסכים לדעת שלמה, רש"י], אלא לאחר שיאכל וישתה. והרגיל ביין – אפי' לבו אטום, היין מפקחו.

• בכור ופשוט, שירשו שדה מאביהם –

יכול הבכור לכוף הפשוט ליטול ב' חלקיו (משום בכורה ופשיטות) על מיצר א' זו אצל זו [שהרי שניהן כחלק א' הן, רש"י].

~ יבם, שנוטל ב' חלקים בנכסי אביו שמת (חלקו, וחלק אחיו המת), האם יכול לכוף את אחיו ליטול ב' חלקיו במקום א':
לאביו – יכול לכוף [ד"צכור" קרי' רחמנא].
לרבא – אינו יכול לכוף [דלזה לא נתרצה להיות כצכור].

• הקונה קרקע סמוך לשדה אביו, ומת אביו – האם יכול לכוף את אחיו ליטול חלקו (בשדה אביו) סמוך לשדה שלו:
לרבה – יכול לכוף [ד"כופין אותם על מדת סדום"]

לרב יוסף – אינו יכול לכוף [דהאחין יכולין לטעון, דעדיף להן שדה זו (מאיזה טעם) וממילא אינו מדת סדום]. וכן הלכה.

• שדה של ב' אחין, שבצדה הצפונה יש נגרא (נחל), ובצדה המזרחית יש נהר – חולקין אותה לח' חלקים שווים (לסירוגים) [דרך צכ"ג יגיע לכ"א חלקם צדוק – צין סמוך לנחל, וצין סמוך לנהר].

- נכסים של שותפין, שאין בהם השיעור הראוי ליחלק (כדלעיל דף יא):
לרב יהודה – יש דין "גוד או אגוד"
 [יכול א' לכופ את חצירו לבטל השותפות, ולומר "או קנח את חלקי, או אני אקנח את חלקך"]. וכן הלכה.
לרב נחמן – אין דין "גוד או אגוד" [ואינו יכול לכופ את חצירו לבטל השותפות].
 << וזהו דוקא באופן שיכול לומר בין "גוד" ובין "אגוד".
 אבל באופן שאינו יכול לומר "גוד" [שאין חצירו יכול לקנות את חלקו (מאיזכו טעם)],
 או שאינו יכול לומר "אגוד" [שאין הוא יכול לקנות את חלק חצירו (כגון, שכוף עני, וכדו')] –
לכו"ע אינו יכול לכופ את חצירו לבטל השותפות.
- ב' שדות של שותפין, ואין דמיהן שוים –
 יכול לומר לחבירו, "או קח את שדה היפה ושלם לי את עודף הדמים, או אני אקחנו ואשלם לך את העודף"^א.
 << וזהו דוקא בב' דברים שמלאכתן שוה.
 אבל בב' דברים שאין מלאכתן שוה [כגון צ' שפחות, או צ' כריכות (א' של תורה, וא' של נביאים)] –
 א"א ליחלק כהנ"ל [דכל אחד נריך את שתיכן, וממילא אינו יכול לומר "קח אתה א', ואני א'"]^ב.
- **בכור ופשוט**^ג, שהניח להן אביהן בירושה עבד או בהמה טמאה (שא"א לחלקן) – כיצד יחלקוהו:
לרב יהודה – יעשו "גוד או אגוד" (כנ"ל).
לרב נחמן – יעבדו להפשוט יום אחד, ולהבכור ב' ימים.
- ◊ מי שחציו עבד וחציו בן חורין – כופין את רבו לשחררו (לגמרי), והעבד כותב לו שטר על חצי דמיו^ד
 [שלא יבטל העבד מפרי' ורצו' – דכא אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין].
- האומר לשותפו "טול אתה שיעור, ואני אטול פחות"
 (כגון, חצר שאין בה ח' אמות, ואמר זה "חלוק וטול לך ד' אמות, ואני המותר", רש"י):
להת"ק – יכול לכופ את חבירו [שכרי הוא נותן לו שיעור הראוי לחלוקה].
לרשב"ג – אין יכול לכופ את חבירו [לא צדמים (דיכול לומר "אין לי דמים"), ולא צמתנא (ד"שונא מתנות יחיי")].
- "**כתבי הקודש**":
בכרז'א – אין חולקין אף ששניהם רוצים [דצזיון הוא לחלקן].
בב' כריכות: אם שניהם רוצים – יכולין ליחלק [דצככ"ג אין צזיון, דנותנים התורה לזה, וכנביאים לזה].
אם אין שניהם רוצים – אין חולקין, אף ע"י "גוד או אגוד"
 [כנ"ל, דכש"אין מלאכתן שוה", אין יכול לכופ את חצירו ליחלק].

המשך בעמוד הבא

א. להלכה, דאמרינן "גוד או אגוד".
 ב. ומ"מ יכול א' לומר לחבירו, "או קח את שתיהם, או אני אקח את שתיהם" (כהנ"ל) [דצככ"ג יהיו שתיכם עכ"פ לשותף א'], רש"י.
 ג. עי' בהראשונים, למה לא נקט גם "פשוט ופשוט", עיי"ש.
 ד. וזהו לכו"ע – דהא "חזורו ב"ה להורות כדברי ב"ש", גמ'.

- ◇ "ספרי כתבי הקודש" – האם מותר להדביקן ביחד בכרך א', או לא:
 לר"מ – מותר להדביק כל ספרי תורה, נביאים, וכתובים בכרך א'.
 לר' יהודה – צריך שיהי' עכ"פ תורה בפני עצמה, נביאים בפני עצמן, וכתובים בפני עצמן.
 להחכמים – צריך שיהי' כל ספר וספר (של נביאים וכתובים) בכרך בפני עצמו.
- ◇ הכותב ספר תורה – צריך להניח ד' שורות חלקות בין כל חומש וחומש.
 – וכן בספרי נביאים (בכרך א') – צריך להניח ד' שורות חלקות בין כל ספר נביא ונביא".
 – אבל בספר תרי עשר – צריך להניח רק ג' שורות חלקות, בין נביא לנביא.
 < וכ"ז כשסיים באמצע העמוד.
 אבל כשסיים בסוף העמוד – צריך להתחיל (ספר החדש) בראש העמוד מלמעלה
 [ולא יניח חלק, שהרי "אס צא למסוך מוסך", ונמצא זה ראש הכרך, וגנאי הוא לו להיות דף זה משונה מחזירו על חנם, גמי ורש"י].

- כל הספרים (נביאים וכתובים) – נגללים מתחלתן לסופן; אבל ספר תורה נגלל לאמצעיתו, ועושים לו עמוד א' מצד זה, ועמוד ב' מצד זה [חזן מכס"ת שכתב משכ, שכיו קוראין זו צעזרה" – שכי' נגלל ג"כ מתחילתו לסופן].
- בכל הספרים (נביאים וכתובים):
בראש הספר – מניח קלף חלק כדי לגלול ע"ג העמוד של עץ (שהספר נגלל עליו, רש"י).
ובסוף הספר – מניח חלק גדול, כדי לגול בו כל היקפו [דכס נגללים מתחלתן לסופן, כנ"ל].
בספר תורה: בין בראש הספר, ובין בסוף הספר – מניח קלף חלק רק כדי לגלול ע"ג העמוד [דכס נגלל לאמצעיתו, כנ"ל].
- "ספר תורה" – צריך שיהי' מדת ארכו כמדת היקפו [ויאמנא הכתב לפי עוזי הקלפי, רש"י].
– וזהו שיעורו: כשיכתוב ס"ת בכתב בינוני על קלף של "גויל" –
אז באורך של ו' טפחים תמצא גם בהיקפו ו' טפחים [וצסתס "קלף" – אינו ידוע שיעורו, גמ'].
- ◇ שיעור "כרם" – היינו שיהי' לפחות ב' גפנים כנגד ב' גפנים, וגפן א' יוצא מהן (כזנב).
- ◇ מדת ה"אמה" [כאמורות לגבי המשכן וכליו]:
לר' מאיר – הי' בת ו' טפחים.
לר' יהודה – הי' בת ה' טפחים.
- ◇ דברים הללו היו מונחין בתוך הארון (של המשכן):
1. הלוחות (שניות)
2. השברי לוחות (הראשונות, שהיו מונחין תחת הלוחות)
3. השם (המפורש), וכל כינויו.
- ◇ לר' מאיר – גם הס"ת (שכתב משה) הי' מונח בתוך הארון; והב' עמודים (של כסף) היו מונחין מחוץ לארון.
◇ לר' יהודה – הס"ת הי' מונח על גבי הארגז ששלחו בו פלשתים (דורון לאלקי ישראל), ושניהם היו מצדו של הארון מבחוץ; והב' עמודים היו מונחין בתוך הארון.
- ◇ כל שיש בהיקפו ג' טפחים – יש בו רוחב טפח.
- ◇ אלו סדרן של ספרי נביאים:
יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, ותרי עשר.
- ◇ אלו סדרן של ספרי כתובים:
רות, תהלים, איוב, משלי, קהלת, שיר השירים, איכה, דניאל, מגילת אסתר, עזרא, ודברי הימים.

א. בשעת הקהל, וביום הכיפורים, רש"י.

ב. בצד שני הלוחות, ולא ביניהם, גמ'. וכן הי' "כרוך בי פורתא, וכרכי לעיל", עי' בהגמ'.

ג. אף דישעיה הי' קודם ירמיה ויחזקאל, מ"מ סמכין חורבן לחורבן, ונחמה לנחמה – עי' בהגמ'. [וכ"ז הוא ע"פ סדר דגמ'. אבל בספרים דבימינו יש סדר אחרת.] ואף דהושע (שבתחילת ספר "תרי עשר") הי' קודם ישעיה, מ"מ מחמת קטנותה כללו אותו בספר תרי עשר, גמ'.

ד. ו"תרי עשר" הוי': הושע, יואל, עמוס, עובדיה, יונה, מיכה, נחום, חבקוק, צפני, חגי, זכריה, מלאכי.

ה. ואף ש"אין מתחילין בפרעניות", מ"מ רות "פורענות שיש לה אחרית" הוא [שיצא ממנה דוד], גמ'.

◇ אלו שכתבו ספרים הללו:

1. משה רבינו – התורה (ופרשת בלעם בכלל), וספר איוב [לכ"א] (לכלן) ד"איוצ צימי משכ כ"י].
2. יהושע – ספרו [וואלעזר] ופנחס סיימון, וגם הח' פסוקים האחרונים שבתורה [לכ"א] (לכלן) דיכושע כתבן].
3. שמואל – ספרו [וגד החזק, ונתן הנציא סיימון], שופטים, ורות.
4. דוד – ספר תהלים [ע"פ י' זקנים: אדם, מלכי לך, אברהם (כוא איתן האזרחי), משה, הימן, ידותין, אסף, וג' בני קרת].
5. ירמי' – ספרו, מלאכים, ואיכה.
6. חזקיה' וסיעתו – ישעיה', משלי, שיר השירים, וקהלת.
7. אנשי כנסת הגדולה – יחזקאל, תרי עשר, דניאל, ומגילת אסתר².
8. עזרא – ספרו, וחלק של דברי הימים.
9. נחמיה בן חכלי – סיום דברי הימים.

◇ "משה רבינו" – הי' נקרא גם "הימן", וגם "מחוקק".

◇ כל התורה כולה – הקב"ה אומר, ומשה (אומר ו) כותב [וכן מלינו אלל הנציאים, שהנציאים כותבים מפי רבם, גמ' ורש"י].

< ובנוגע הח' פסוקים האחרונים שבתורה – מי כתבן:

לר' יהודה (או ר' נחמיה) – יהושע בן נון [דכא כתיב שם "וימת משה"].
לר' שמעון – משה רבינו [אלא דכתבן דמעט].

◇ ח' פסוקים האחרונים שבתורה – יחיד קורא אותן (היינו, שאין מפסיקין בהן, רש"י)
 [ואפי' להמ"ד (לעיל) דמשה רבינו כתבן – מ"מ נשתנו משאר התורה (שיכול להפסיק), "כואיל ואישתנו (לכתוב דמעט) אישתנו", גמ'].

◇ "איוב" – באיזה תקופה חי:

1. י"א: בימי משה
 2. בימי מרגלים
 3. מעולי גולה הי' (ובית מדרשו הי' בטבריה)
 4. בימי שפוט השופטים
 5. בימי אחשורוש
 6. בימי מלכות שבא
 7. בימי כשדים
 8. בימי יעקב (ונשא דינה בת יעקב)
- י"א – דאיוב לא הי' ולא נבא, אלא משל בעלמא הי'.

◇ "איוב":

1. י"א – ישראל הי'; וי"א – עכו"ם הי'.
 2. חי 210 שנה.
 3. וותרן בממונו הי'.
 4. כל הנוטל פרוטה ממנו מתברך.
 5. מקנהו של איוב, העזים הורגים את הזאבים.
 6. הטעימו הקב"ה מעין עוה"ב (שההריון והלידה הי' ביום א').
- ◇ נביאים נתנבאו לאומות העולם [היינו, שטיקר נציאותיהם היו לאומות העולם, גמ']:
1. בלעם
 2. אביו (של בלעם)
 3. איוב
 4. אליפז התימני
 5. בלדד השוחי
 6. צופר הנעמתי
 7. ואליהוא בן ברכאל (שהיו הד' חברים של איוב).

◇ לאחר מיתת משה – לא שרתה השכינה על העכו"ם.

◇ "מלכת שבא" – לא הי' אשה, ופירושו הוא רק "המלך של שבא".

- א. אף שחזקי' בעצמו לא כתבם – מ"מ כיון שגרם לכל בני דורו לעסוק בתורה, נקרא הדבר על שמו, רש"י ותוס'.
- ב. והא דלא כתבו יחזקאל, דניאל, ואסתר את ספריהן בעצמן – י"ל שלא נתנה נבואה ליכתב בחוץ לארץ. ו"תרי עשר" – מתוך שהיו נביאותיהם קטנות, לא כתבום הנביאים עצמם, רש"י.
- ג. והי' חסיד (שבאומות העולם), ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו. וכשהביא עליו הקב"ה יסורים התחיל לחרף ולגדף, כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז, "כדי לטרדו מן העולם" – עי' בהגמ'.
- ד. ולפ"ז, להי"א דאיוב עכו"ם הי', הא דהי' יכול להיות נביא (כנ"ל), ע"כ משום דס"ל כהמ"ד ד"איוב בימי יעקב הי"א. אבל להאידיך מ"ד, ע"כ איוב ישראל הי', גמ'.

- ◇ כך היא דרכו של השטן – יורד ומתעזה (את הבריות לחטוא), ועולה ומרגיז, ונוטל רשות, ונוטל נשמה של החוטא.
- ◇ "השטן" – הוא גם "היצר הרע", וגם "המלאך המות".
- ◇ אין אדם יכול לפטור עצמו מן הדין, ולומר "הקב"ה ברא אותי עם יצר הרע, ולכן הייתי רשע" [דאף שזרא הקב"ה את יצ"ר, מ"מ צרא לו תורה כתצלין (שהיא מצטלת את הרהורי עצירה, רש"י), גמ'].
- ◇ אין אדם נתפס בשעת צער [שאין להתחייב אדם על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין, רש"י].
- ◇ אמרי אינשי: "או חבר (כחברי דאויב), או מיתותא" [אם אין לו לאדם אוהבים, נוח לו שימות, רש"י].
- ◇ "לידת הבת":
- י"א – רבי' (התרבות) באה לעולם [לפי שממכרת להיות לה זרע, רש"י].
- י"א – מריבה באה לעולם; וכך "אוי לו למי שבניו נקבות" ["ואשרי למי שבניו זכרים", גמ'].
- ◇ "וד' ברך את אברהם בכל" – מאי "בכל" (נחלקו בגמ'):
1. שלא היתה לו בת [ס"ל כהמ"ד (לעיל) דאין צרכה לידת הצת].
 2. שהיתה לו בת [ס"ל כהמ"ד (לעיל) דיש צרכה לידת הצת].
 3. בת היתה לו לאברהם, ו"בכל" שמה.
 4. איצטגנינות היתה בלבו של אברהם אבינו, שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו [ליטול ענף ממנו, רש"י].
 5. אבן טובה היתה תלוי' בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפה^א.
 6. שלא מרד עשיו בימיו.
 7. שעשה ישמעאל תשובה בימיו.
- ◇ מאכילין את האבל תבשיל של עדשים (לנחמו).
1. מה עדשה אין לה פה (אין לה סדק), אף אבל אין לו פה [שכח יושב ודומם, רש"י].
 2. מה עדשה מגולגלת, אף אבלות מגולגלת ומחזרת על באי העולם.
- ◁ ולכן: האם ראוי' לנחמן בביצים:
- לטעם א' – כן [דצינא ג"כ אין לה פה].
- לטעם ב' – לא [דצינא אינה מגולגלת כגלגל].
- ◇ ביום שמת אברהם, עבר עשיו בה' עבירות:
1. בא על נערה מאורסה.
 2. הרג את הנפש.
 3. כפר בעיקר.
 4. כפר בתחיית המתים.
 5. ביזה את העבודה (שהיתה בבכורות).
- ◇ כל מיתה (האמורה בתורה) שיש בה "גויעה" ו"אסיפה" – זו היא מיתתן של צדיקים.

- ◇ אלו ג' שהטעימן הקב"ה בעולם הזה, מעין העולם הבא: אברהם, יצחק, יעקב.
- ◇ אלו ג' שלא שלט בהן יצר הרע: אברהם, יצחק, יעקב. וי"א – אף דוד.
- ◇ אלו ו' שלא שלט בהן מלאך המות [אלא מתו צנסיק ע"פ שכינה]: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, מרים.
- ◇ אלו ז' שלא שלט בהן רמה ותולעה: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, מרים, בנימין (בן יעקב). וי"א – אף דוד.
- ◇ אלו ד' שמתו (רק משום) עטיו (עצתו) של הנחש: בנימין (בן יעקב), עמרם (אבי משה), ישי (אבי דוד), וכלאב (בן דוד).

• לא יחפור אדם ברשותו בור, שיה, מערה: והוא סמוך לכותל בורו של חברו –

אלא א"כ הרחיק ממנה ג' טפחים^א, וסד בסיד^ב (את כותלי חפירתן)
[מפני שחפירה הסמוכה לבור, מחלשת כותלי כזור ומרפס אותן, רש"י].

- ◇ סתם "כותל הבור" – ג' טפחים.
- ולכן: האומר לחבירו, "בור וכותלי אני מוכר לך" – צריך שיהא הכותל ג' טפחים.

• הבא לסמוך בורו תחילה בצד המיצר [ולחצירו אין שם צור]:

< בשדה שאינה עשוי לבורות:

- י"א: לאביי – מותר לסמוך (וא"צ להרחיקו כלום) [דכא אינה עשוי לבורות].
- לרבא – אסור לסמוך (וחייב להרחיקו ג' טפחים) [דא"ל חצירו, "גס אני אמלך ואחפור צור"י].
- י"א – דבכה"ג לכו"ע מותר לסמוך.

< בשדה העשוי לבורות:

- י"א: לאביי – מותר לסמוך [דזשעט שחופר את צורו, אין עדיין צור צדכ חצירו].
- לרבא – אסור לסמוך [דזשעט שחופר הצור, הוא מרפס את הקרקע של חצירו (שכיו מרעדת ונדח מחמת המכה, רש"י)].
- י"א – דבכה"ג לכו"ע אסור לסמוך.

<< וכ"ז כשבא א' לסמוך תחילה (קודם חבירו). אבל אם באו שניהם לחפור בבת אחת – לכו"ע צריכין שניהם להרחיק את בורותיהם ג' טפחים מן המיצר.

<< וכ"ז בסתם קרקע. אבל בקרקע הבא בידיים (קרקע רך ומתכתש מאיליו, רש"י) – לכו"ע אסור לסמוך אף תחילה [אלא דזכר ג"כ מספיק להרחיק רק ג' טפחים, וא"ל יותר, גמ'].]

א. דהוא באמת ו' טפחים מחלל בורו של חברו – דהא "כותל הבור" הוא ג"כ ג' טפחים (כדלהלן).
ב. הגמ' (להלן דף יט') הסתפק, אם הכוונה דצריך לעשות שניהם (הרחקת ג' טפחים, וסד בסיד); או דסגי בא' מהן (או הרחקה, או סד בסיד), עיי"ש [ועי' בהראשונים שם האיד פסקינן].
ג. עי' בתוס' דלמד, דבכל הני בורו איירי שיש בתוכם מים. וטעם ההרחקה הוא משום "מתנתא" (שיזיק את כותל בור חברו ע"י הלחות), עיי"ש. וע"ע להלן (דף יט') בזה.
ד. כגון, בית השלחין שצריכה להשקות תדיר, רש"י.
ה. וממילא א"ש אפי' לשיטת החכמים (בדף כה'), דס"ל דצריך להרחיק האילן מן הבור כה' אמה, עי' בהגמ'.
ו. וממילא א"ש אפי' לשיטת ר' יוסי (בדף כה'), דס"ל דא"צ להרחיק האילן מן הבור אלא "זה חופר בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו", עי' בהגמ'.

- לא יפתח אדם חנות של נחתומין, או של צבעין – תחת אוצרו (משל תבואה ושמך) של חברו [דכעשן קשכ לה]; וכן לא יעמיד אדם רפת של בקר – תחת אוצרו של חברו [דכריס קשכ לה]. וע"ע להלן (דף כ').
- וואם אין לו שם עדיין אוצר – מותר לעשות דברים הללו [ואפי' לרצא דס"ל דאסור לסמוך (לעיל דף יז)], זככ"ג מודה – "דדירכ שאני" – ודכריס הללו דירתן של אדם הן, ואין לנו לאסור דירתו עליו, אלא"כ הכיוז מוכן, גמ' ורש"י.
- לא יטע אדם אילן סמוך לשדה של חברו – אלא א"כ הרחיק ממנו ד' אמות [כדי "עצודת הכרס"]. וע"ע להלן (דף כו').
- ה' גדר בינתים [דככ"ג אין מזיקו עוד ע"י "עצודת הכרס"]:
- אם הי' שם גם "צונמא" (סלע חזק מתחת, המפסיק בין ב' השדות) – זה סומך אילנו לגדר מכאן, וזה סומך אילנו לגדר מכאן [דככ"ג גם לא יתפשטו השרשים לשדה חצירו].
- וואם לא הי' שם "צונמא" – אסורין לסמוך האילנות להגדר [דכשרשים יתפשטו לתוך שדה של חצירו, ויזיקו שדהו ואילנו].
- מרחיקין את האילן מן הבור של חברו – כה' אמה.
- וואם האילן קדם (לחפירת הבור):
- לאביי – אינו צריך לקוץ האילן [דס"ל (לעיל דף יז) דמותר לסמוך תחילה].
- לרבא – צריך לקוץ האילן [דס"ל דאסור לסמוך];
- חוץ מציור של "לוקח" – דא"צ לקוץ [דכא זככ"ג נטעו צרשותו זכיתר].
- הרוצה לתת ברשותו משרה אצל הירק שברשות שכנו, וכן לזרוע כרישין אצל הבצלין:
- להחכמים – צריך להרחיקן (מרשות שכנו) [דס"ל, "על המזיק להרחיק את עצמו"]².
- לר' יוסי – א"צ להרחיקן [דס"ל, "על המזיק להרחיק את עצמו"].
- << וכ"ז כשרק א' מהן הי' מזיק (כגון הנ"ל: המשרה והכרישין), אבל בשניהם מזיקין זה את זה – לכו"ע א"צ להרחיקן זה מזה [דכ"א יכול לטעון לשכנו "על המזיק להרחיק את עצמו"].
- ולכן: הרוצה לזרוע חרדל אצל הדבורים:
- להחכמים – צריך להרחיקו
- [דס"ל, דרק החרדל מזיק הדבורים, אצל אין הדבורים מזיקין להחרדל] – וממילא על צעל החרדל (המזיק) להרחיק את עצמו].
- לר' יוסי (בשיטת החכמים) – א"צ להרחיקו
- [דס"ל, דככ"ג גם הדבורים מזיקין להחרדל, וממילא אף דצעלמא "על המזיק להרחיק את עצמו", זככ"ג ששניהם מזיקין זה"ז – לכו"ע א"צ להרחיקו, גמ'].

א. היינו, אדם שנטע אילן בתוך שדהו, ואח"כ מכר חצי שדהו לאיש אחר, ובא הלוקח וחפר בור, רש"י.

ב. ועי' בהגמ', דאפי' בציור שכבר סמך (המזיק) ברשות: כגון "לוקח" (כנ"ל) – מ"מ ס"ל להחכמים דצריך לעקור ולהרחיק את תשמישו. [ולא דמי למ"ש (לעיל) ד"מרחיקין את האילן מן הצור", דכ"לוקח" א"צ לקוץ – עי' צחוס' וזכראשונים זטעס החילוק].

אלא דהאחרונים דנו, דאולי זהו דוקא אלי' דרבא (דהגמ' אוקמי' אליבי' ב"לוקח"). משא"כ לאביי – כל שסמך ברשות א"צ להרחיק, עיי"ש [וצגמ' מהדורת ארטסקרול, הערה 5, עיי"ש].

ג. דלגבי "גרעין הורע" (בינתא) – הדבורים אינן מוצאות אותו [לפי שהוא טמון צשרצטו, רש"י]; ולגבי "העלה" (טרפא) – אף אם הדבורים יאכלו אותה, הוא חוזר וצומח, גמ'.

- החופר "נברכת הכובסין" ברשותו, והוא סמוך לכותל בורו של חבריו – צריך להרחיק ממנו [משום דמזיק לי ע"י "מתונתא" (הלכות). ואע"פ שאינה קצוע, גמ'].
 < וכמה צריך להרחיק:
 מן "המחמצין" (ששורים בה את הבגדים יום או יומיים בצואת הכלבים) – ג' טפחים.
 מן "הנדיין" (שכובסין ומשפשפין בה, והמים נתזין למרחוק) – ד' אמות.
 – וכן החופר "אמת המים" ברשותו [אע"פ שאינו "קו וקיימא" (שמימי זורמים), גמ'];
 וכן המניח "חול לח" ברשותו – צריך להרחיק ג' טפחים [דכחי נמי מזיק לי ע"י "מתונתא" (כנ"ל)].
 << ובכל ציורים הנ"ל – הוא "סד בסיד" (לסוד את כותל בורו בסיד):
 ואיבעי' להו – האם צריך לעשות שניהם (הרחקת ג' טפחים, וגם לסוד בסיד);
 או דילמא – די בא' מהן (להרחיק ג' טפחים, או לסוד בסיד) [ולא איפשיטא*].
 – וכ"ז בסתם קרקע. אבל בקרקע הבא בידים (קרקע רך ומתכתש מאיליו) – פשיטא דצריך שניהם.
- המניח גפת, זבל, מלח, סיד, או סלעים ברשותו, והוא סמוך לכותלו של חבריו – צריך להרחיק ממנו ג' טפחים, או לסוד בסיד [דכל אלו קשין לחומה – שמואלין כזל, גמ' ורש"י].
 – אבל המניח "חול" (יבש) – א"צ להרחיק או לסוד בסיד [דאף דחול מחמם דזרים החמים כזר, אזל דזרים הקרים – אינו מחמם, גמ'].
 • אין טומנין בערב שבת בגפת, זבל, מלח, סיד, או בחול² (בין לחין, ובין יבשין) [דכל הני "מוסיף כזל" הן, וגזרו שמא יטמין צרמץ, רש"י].
 – אבל טומנין בגיזי צמר, ציפי צמר, לשונות של ארגמן, או במוכין [אזל אין מטלטלין אותן בשבת (משום מוקלה)].
- ועוד אלו צריכין להרחיק מכותלו של חבריו ג' טפחים:
 1. הזרעים¹ [מפני שמחלידין את הקרקע, ומעלין עפר תיחות, ומתמוטט הקרקע שתחת יסוד הכותל לצדדין].
 2. המחרישה² [מרפח את יסודו, ונופל, רש"י].
- ◇ "זרעים" – אף דבכל מקום צריך להשקותן תמיד, מ"מ בארץ ישראל א"צ להשקותה [דכתיב, "למטר השמים תשטח מים", גמ'].
 ◇ המבריק את הגפן בארץ, ואין על גבה עפר בגובה ג' טפחים – אסור לזרוע זרע (ממין אחר) על גבה [שלא ינק הזרע מן הגפן, רש"י].
 – אבל מותר לזרוע זרע משני הצדדין (של חלק הזמורה הטמון בהאדמה) [דאין הזרעים מתפשטים לצדדין, אלא יורדים למטה, גמ'].
 המשך בעמוד הבא

א. עי' בהראשונים, דנחלקו האיך פסקינן.

ב. ולא קאמר נמי ב"סלעים" – דאין דרך להטמין בהם כלל, שמשברין את הקדירה, גמ'.

ג. וזהו אפי' באופן שלא חרש אלא בכגון מפולת יד. וכן אפי' כשהוא בארץ ישראל – דא"צ להשקות הזרעים במים (כדלהלן), גמ'.

ד. וזהו אפי' באופן שאינו חורש לצורך זריעה, אלא לצורך אילנות [שכיו לו כזר מימים רבים, רש"י, גמ'.

- האם מותר אדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו:
 - בכותל של לבינים – צריך להרחיק ממנו ג' טפחים [דכמי רגלים ממסמסין את הלזנים, שהן של טיט יצש, רש"י].
 - בכותל של אבנים – צריך להרחיק ממנו רק טפח [דעכ"פ הוא מטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל].
 - בכותל של אבנים, הבנוי על גב סלע ("צונמא") – א"צ להרחיק כלל [דצכה"ג ליכא למיחש לטישטוש הקרקע, רש"י].
- ◇ חלון שבין בית לבית, ויש בו פותח טפח (על טפח), ומת מונח בבית א' (והטומאה בוקעת לבית השני) – אם הניח בחלון:
 - דבר שאינו עתיד ליטלו משם – הר"ז חוצץ בפני הטומאה [דמבטל לה התס, ונמלא ממעט החלון מהשיעור טפח].
 - דבר שעתיד ליטלו משם (לאחר זמן) – אינו חוצץ בפני הטומאה [ללא מבטל לה התס, ולכך אינו ממעט החלון].
 < ולכן: אם הניח ריקי' (חררה דקה ורכה) בהחלון – אינו חוצץ בפני הטומאה [ואע"פ שנמאס (דמתוך שכוה דק, לחלוח הכותל מרעצו) – מ"מ כיון דהוא ראוי לאכילה לא מבטל לה התס].
- ◇ כל דבר שהוא מקבל טומאה – אינו חוצץ בפני הטומאה.
- ◇ קופה מלאה תבן, וחבית מלאה גרוגרות:
 - כל שאילו ינטלו (הקופה או החבית), ויכולין התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמן – הרי הן חוצצין בפני הטומאה [וכגון, באופן שכתבן והגרוגרות אינן ראויין לכלום – ולכך אין עתיד ליטלו משם].
 - וכל שאילו ינטלו אינן יכולין לעמוד בפני עצמן – אינן חוצצין בפני הטומאה [דכל דבר שאינו יכול לעמוד בפני עצמו – אינו יכול לחלוץ, תוס'].

ה. וכ"ש שלא ישפוך עביט מלא של מי רגלים תוך ג' טפחים, גמ'.

ו. וכגון, שנילש במי פירות (שאינן מכשירין, ואינו מקבל טומאה). דאם נילש במים (שמקבל טומאה) – בלא"ה אינו חוצץ (כדלהלן), עיי"ש.

ז. וכ"ש פת עבה (דאינו נמאס), דאינו ממעט החלון, גמ'.

ח. והא דאין חוצצין "הקופה" ו"החבית" בעצמן – משום דהם כלים המקבלים טומאה. ואם החבית הוא כלי חרס, "שאינו מטמא מגבו" – צ"ל, דאיירי כגון שפי' כלפי הבית שהמת בתוכו, ולכן שפיר מקבל טומאה, גמ'.

◇ "כלי חרס" – אינו מטמא מגברו (מאחוריו) [אלא מתוך אויריו].

◇ אלו דברים "שממעטין בחלון" (לחצוץ בפני הטומאה, וכנ"ל דף יט):

[יכולן איירי באופן שאין מקבלין טומאה; וכן באופן שאין עתיד ליטלן משם, וכדנבאר].

1. עשבין [כשאין ראוי לאכילת צהמתו; ובאופן שאין מזיקין לכותלו (כגון צשל חורבא, או שכן חוץ לג' מן הכותל)].
2. מטלגניות [שאיין צכן ג' על ג'; ובאופן שאינו ראוי לו לשום תשמיש].
3. אבר ובשר המדולדלין בבהמה ובחי' [שלא הוכשרו; וכגון שקשורה (שא"א לצרחה), וכן באופן שא"א לו ליהנות מהאבר והצער].
4. עוף ששכן בחלון [בע"ח אינו מקבל טומאה; וכגון שקשור (שא"א לעוף), וכן באופן שא"א לו ליהנות ממנה ומצורה].
5. עכו"ם שישב בחלון [עכו"ם אינו מקבל טומאה; וכגון שכפוס (שא"א לילך משם), ובאופן שאין חצירו יכול להחירו משם].
6. בן ח' המונח בחלון [אינו מקבל טומאה (דכ"ה כלאבן כדלהלן); וכגון צשצת (שאיין אמו יכול לטלטלו משם משום "מוקצה")].
7. מלח [אינו מקבל טומאה (דלאו אוכל הוא צאנפי נפשי, רש"י); ובאופן שא"א לו ליהנות ממנה, ובאופן שאינו מזיק הכותל (כגון שמונח על חתיכת חרס)].
8. כלי חרס [שאחוריו ללד אכל הטומאה; ובאופן שאין ראוי לו לשום שימוש].
9. ספר תורה [באופן שאינו ראוי לקרות בו, ולא יסלקוהו משם].

◇ ואלו דברים שאין ממעטין בחלון:

1. שלג, ברד, גליד, וכפור [הואיל ונימוקים מאליהם].
2. מים [אף שעומד צכלי – הואיל ואם ינטל הכלי אין עומדים צפני ע'מן (וכנ"ל דף יט)].

◇ בן ח' (ולד שנוולד בחודש השמיני) – ה"ה כאבן, ואסור לטלטלו בשבת. אבל אמו שוחה עליו ומניקתו (מפני הסכנה).

◇ המוציא "חרס" לרשות הרבים בשבת – אינו חייב אלא עד שיהי' בה כשיעור "כדי ליתן בין פצים לחבירו".

◇ בכל עושין מחיצה (לענין שבת), חוץ מ"רבב" [שניתן כשמתחמס, רש"י].
 < והאם עושין מחיצה מ"מלח":

ממלח סדומית – עושין [שכוא עצה וקשכ כאבן, רש"י].

ממלח איסתרונקנית – אין עושין [שכוא רך ומתפזר].

– ואם עשה ב' ציבורי מלח, והניח עליהם קורה – עושין, אפי' מאיסתרונקנית [שהמלח מעמדת את הקורה, והקורה מעמדת את המלח, גמ'].

המשך בעמוד הבא

א. ואם הן מטלגניות של שק – כל שאין בהן ד' על ד' (אין מקבלין טומאה), גמ'.

ב. והחרס עצמו אינו חוצץ – שאין בה השיעור למעט, גמ'.

ג. עי' בהגליון הש"ס, דמהפך ההלכה בין "סדומית" ל"איסתרונקנית", עיי"ש.

- ועוד אלו צריכין להרחיק מכותלו של חברו, וזהו גם שיעור הרחקתן:
 - < הריחים: מן השכב (חלק התחתונה) – ג' טפחים.
 - ומן הרכב (העליונה) – ד' טפחים [משום דקול הריחיים קשכ לכותל, גמ'].
 - ובריחים של חמור: מן האיסטרוביל (חלק התחתונה) – ג' טפחים.
 - ומן הקלת (העליונה) – ד' טפחים [כנ"ל].
 - < התנור: מן הכליא (חלק התחתונה) – ג' טפחים.
 - ומן השפה (העליונה) – ד' טפחים [משום דכזלו של תנור קשכ לכותל].
- ◊ המוכר תנור לחבירו – צריך שיהי' הכלא עכ"פ רחב טפח יותר מחלק השפה.
- המעמיד תנור בתוך ביתו – צריך שיהי' על גביו חלל גובה ד' אמות עד התקרה [כדי שלא יאחז האור בתקרה].
 - ואם מעמידה בעליי' – צריך שיהי' תחתיו מעזיבה של ג' טפחים [שלא תצער תקרה תחתונה של עליי', רש"י].
 - < ובכירה – מספיק במעזיבה של טפח לבד [דאין עושין צתוכס כיסק גדול כתנור].
 - < ובשל נחתומין (שמסיקין אותו תמיד):
 - בתנור – צריך תחתיו מעזיבה של ד' טפחים.
 - בכירה – של ג' טפחים.
 - << ואם עשה כל הרחקות (הנ"ל), ואעפ"כ פרצה דליקה (והזיק):
 - להת"ק – מ"מ חייב לשלם מה שהזיק.
 - לר' שמעון – פטור מלשלם [דלא אמרו כל כשיעורין האלו, אלא לפוטרו מלשלם, משנה].
- לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין, תחת אוצרו של חבירו [דכעשן קשכ לכ', רש"י].
 - < וכ"ז תחת אוצר של תבואה ושמן. אבל תחת אוצר של יין – מותר לפתוח [דכעשן משציה כיין, גמ'].
 - וביין שלנו – אסור לפתוח [דאפי' כעשן כעולכ מן כנר קשכ לכ, גמ'].
 - ~ וכן לא יעמיד אדם רפת של בקר, ואספסתא תחת אוצרו [דכריח קשכ לכ, רש"י].
 - ובזה אסור אפי' תחת אוצר של יין [דכריח קשכ גס ליין].
 - << ואם היתה החנות או הרפת קודמת להאוצר – מותר לקיימם (אפי' לאחר הקמת האוצר) [עי' לעיל (דף יח) לטעם כדכר].
 - < ואם (בעל העליי') כבר כיבד וריבץ לצורך האוצר, או ריבה בחלונות, או בנה עליי' ע"ג ביתו, או הכניס שם תמרים ורמונים:
 - ואח"כ פתח זה החנות או הרפת תחתיו (קודם שהספיק בעל העליי' להכניס שם התבואה) – איבעי' הוא (ולא איפשיטא)
 - [מי נחשז שכזר קידס האוצר להחנות (דעכ"פ כזר גלי דעתי' שלאוצר כוא עשוי), או לא].

ד. עי' בהראשונים, דהביאו טעם אחר לסתם ריחים – מפני שמניד את הקרקע בגלגול חבטתו [וכוא תלוי צגירסת כגמ' כאן, וצדף יח'], עיי"ש.

ה. ואעפ"כ מעכבין עליו השכנים לכתחילה להרחיק – שמא ידליק בתייהם ואין לו מה לשלם, רש"י.

ו. ותוס' (לעיל דף יח) חולק ע"ז, ופי' הטעם משום "שההבל מזיק את האוצר", עיי"ש.

ז. זה ע"פ תוס' (לעיל דף יח).

ח. ויש גירסא בהגמ', דהוסיף עוד איבעי', "היתה אכסדרה תחת האוצר, מהו", עיי"ש.

- הפותח חנות בחצרו – יכול א' מבני חצרו למחות בידו (ולומר לו, "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין").
– אבל העושה כלים בחצרו (ויוצא ומוכר אותם בתוך השוק) – אינו יכול למחות בידו (ולומר לו, "איני יכול לישן מקול הפטיש והריחים") [דכל שחקול נעשה ע"י א' מצני כחצר – אינו יכול למחות בידו. משא"כ כשהקול נעשית ע"י אחרים (כנכנסין ויוצאין) – יכול למחות בידו, רש"י].
< וכ"ז בא' מבני חצרו. אבל בבן חצר אחרת – בכל אופן אינו יכול למחות בידו (ואפי' לפתוח חנות).
- א' מבני החצר, שבקש ליעשות רופא (מוהל), אומן (מקיד דם), גרדי, או מלמד תינוקות דעכו"ם – בני חצרו יכולים לעכב עליו [מפני שמרצה עליהן קול נכנסין ויוצאין, רש"י].
< אבל מלמד תינוקות של בית רבן – אין יכולים לעכב עליו [ואף שחקול נעשית ע"י אחרים – מ"מ תקנת חכמים הוא להוסיף מלמדי תינוקות (כדלהלן)].
<< וכ"ז בסתם מלמד. אבל בסופר דמתא (שמושיב מלמדים תחתיו, והוא מורה את כולם איך יעשו) – יכולים לעכב [דכזא יש שם קול גדול, רש"י].

◇ בתחילה:

1. מי שה' לו אב – ה' אביו מלמדו תורה [ומי שלא הי"ל אב – לא הי' למד תורה].
- אח"כ התקינו:
2. שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים.
3. ואח"כ בכל פלח ופלח; ומכניסין אותן כבן טז, ויז.
4. ואח"כ התקין "יהושע בן גמלא" בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר; ומכניסין אותן כבן ו', וז'.

◇ ילדים:

1. עד בן ו' שנה – לא תקבלנו ללמדו תורה.
- מבן ו' שנה ולמעלה – תקבלנו, והאכילהו והשקהו תורה בעל כרחו [כשור שנותנין לו עול על לוואו, גמ'].
2. וכשאתה מכה אותן (כדי לחנכן) – אל תכהו אלא ברצועות של מנעלים [כלומר, מכס קלס שלא יזוק, רש"י].
3. ואם מ"מ אינו לומד – ישב עם חבריו בצוותא [ואיך זקוק לייסרו יותר מדאי, ולא לסלקו מלפניך – וסופו לתת לז, רש"י].

◇ תינוקות של בית רבן: אין מביאין אותן לעיר אחרת כדי ללמוד שם (מיום ליום)² [שמא יזקק דרכים, "שהשטן מקטרג צשעת הסכנה", רש"י].

< אבל באותו העיר מביאין אותן אפי' לבית הכנסת אחר³.

< ואם יש נהר המפסיק (בין הבתי כנסיות):

אם אין שם גשר רחב – אין מביאין אותן לביהכנ"ס אחר [מחשש סכנה].
ואם יש שם גשר רחב – מביאין אותן לביהכנ"ס אחר, ואפי' מעבר הנהר.

◇ תינוקות של בית רבן:

כשיש כה' תינוקות – ראויין הן למלמד א'.
כשיש נ' תינוקות – ראויין הן לב' מלמדים.
כשיש מ' תינוקות – ראויין הן למלמד א', ועוד "ממונה" המסייע להמלמד⁴.

המשך בעמוד הבא

א. או שבקש להשכיר ביתו לצורך אלו, גמ'.
ב. אלא יוכל לכוף את בני עירו להושיב מלמדי תינוקות בעירו, רש"י.
ג. ואין יכול לכוף את בני עירו להושיב מלמדים בכל ביהכנ"ס בהעיר.
ד. ובני העיר מסייעים בממון לשכור אותו "ממונה", גמ'.

- ◇ מלמדי תינוקות – שא' מהן הי' לומד עמהן, ומצאו מלמד אחר "דגריס טפיי":
לרבא – אין מסלקים את המלמד הראשון [שמא' השני יתפאר בלבו, ויתרשל מן התינוקות, גמ' ורש"י].
לרב דימי – מסלקים מלמד הראשון, ומושיבים מלמד השני [דכ"ש שלא יתרשל, "דקנאח סופרים תרצה חכמה", גמ'].
 ◇ מלמדי תינוקות – שא' מהם לומד הרבה אבל אינו מדייק (שלא ישתבשו), וא' מהם מדייק אבל אינו לומד הרבה:
לרבא – מושיבים המלמד שלומד הרבה [דצמטך הזמן יתוקן שיבוש].
לרב דימי – מושיבים המלמד המדייק [דכל שיבוש, כיון שנכנס למוחו של תינוק, קשה להוציאו].
 ◇ מלמד תינוקות, שהתירשלא ולא השגיח על תלמידיו שלא ישתבשו –
 הרי הוא בכלל "ארור עושה מלאכת ד' רמי". ועוד, ראוי הוא ליהרג ע"ז.
 ◇ כל מקרה שיגרום "פסידא דלא הדר" – הרי האדם מותר וצומד הוא [ואס קלקלו, יכול לסלקו מיד, אע"פ שלא כתרו בו, רש"י].
כגון: מלמד תינוקות, נוטע כרמים (למחצה שכר), שוחט, אומן המקיז דם, או סופר העיר (שכותב ס"ת) –
 מותרין ועומדין הן [דאס בני קלקלו, א"א לתקן כגון שגרמון].
 • א' מבני מבוי שקבע מקום אומנתו באותו מבוי, האם יכול לעכב על חבירו מלעסוק באומנתו באותו מבוי – אם חבירו הוא –
בן אותו מבוי:
לרשב"ג, ורב הונא – יכול לעכב [ולומר לו "אתה מפסיק את חיותי", גמ'].
להחכמים – אינו יכול לעכב
 [דכיון דחבירו דר נמי בצאותו מצוי, יכול לומר לו, "אתה עושה צחוק שלך, ואני עושה צחוק שלי", גמ'].
 – בן מבוי אחר, מאותה העיר – איבעי' הוא (ולא איפשיטא) [מי אמרינן, דצכ"ג מודו החכמים (הנ"ל) דיכול לעכב, או לא].
 < וזהו בתוך אותו מבוי. אבל בשאר העיר – פשוט דאינו יכול לעכבו מלעסוק באומנתו באותו העיר.
 – בן עיר אחרת – לכו"ע יכול לעכב עליו, ואפי' מלעסוק בכל העיר [ויכול גם לעכב על בני עירו מלהשכיר את צתיכס להם, גמ'].
 – בן עיר אחרת, המשלם מס גולגלתו למושל העיר –
 לכו"ע יכול לעכב מלעסוק באותו מבוי. אבל בשאר העיר – אינו יכול לעכבו [תוס'].
 ~ צייד שנתן עיניו בדג – לכו"ע מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם (עד פרסה)
 [ואפי' להחכמים (הנ"ל), דשאני דגים דהרי הוא כאילו כזר צא דג ליד הראשון – עי' בהגמ'].
 ~ מלמד תינוקות – לכו"ע אין יכול לעכב על בן אותו מבוי [ואפי' לרצ הונא (הנ"ל), דאמרינן "קנאח סופרים תרצה חכמה", גמ'].
 ◇ "חנוני", האם מותר לו לחלק קליות ואגוזין לתינוקות:
לר' יהודה – אסור [מפני שמרגילין לבא אללן].
להחכמים – מותר [ואפי' לרצ הונא (הנ"ל), דיכול לומר לחנוני השני, "אני מחלק אגוזים, אתה תחלק שקדים", גמ'].

- ◇ עזרא תיקן להן לישראל – שיהו רוכלין (מוכרי בשמים) מחזירין בעיירות [כדי שיהו תכשיטין מלויין לצנות ישראל להתקשט זכין, גמ' ורש"י].
- **"בני עיר אחרת"** – אף דבני העיר יכולין לעכבן מלמכור באותו העיר (כדלעיל דף כא'), מ"מ במקרים אלו אין יכולין לעכבן:
1. **רוכלין** (מוכרי בשמים) **המחזירין בעיירות** [לאחר תקנת עזרא (הנ"ל)].
 - וזהו דוקא לחזר ולסבב בתוך העיר (ואח"כ ישוב לעירו).
 אבל לקבוע חנות בתוך העיר – יכולין לעכבן.
 - ואם הרוכל הוא תלמיד חכם – אף לקבוע חנות אין יכולין לעכבו [דכיון דטריד זגריסא, ולאו אורחי לאהדורי, התיירו לו גם לקבוע].
 2. **ביום השוק** [דכיון דהרצח צאים ממקום אחר לקנות מן השוק, יכולין גם המוכרים להציא אומנותם ולמכור לנקצאים בשוק, רש"י].
 - וזהו דוקא למכור בשוק עצמו. אבל לחזר ולסבב בתוך העיר – יכולין לעכבן.
 3. **לצורך פרנסתם** [אם מאיזו טעם לריכין הן לעכב צאותו העיר, יכולין למכור סחורתם "כשיעור מחיתתם", עד שיחזרו לעירם].
- ◇ **תלמיד חכם** שיש לו סחורה למכור – מניחין אותו למכור תחילה [ואין מניחין א' מצני השוק למכור עד שימכור הוא, רמב"ם].
- ◇ **פיל שבלע כפיפה מצרית...** (עי' בהגמ' מנחות דף סט' בזה).
- ◇ **הקב"ה** אינו מונע מלהיפרע את **אונאת בושתו** של אדם, ואע"פ שהוא עכו"ם.
- **לא יסמוך אדם כותלו לכותל חבירו**^א – אלא א"כ הרחיק ממנו ד' אמות [דזריסת כרגל שצין צ' הכתלים, מועיל להקשות קרקעית יסודות הכתלים שלא ימוטו, רש"י].
- ◇ **בעיר ישנה** – זהו דוקא **בכותל גינה**. אבל **בכותל חצר** – א"צ להרחיק ממנו [דאף שלא ידושו אותה מצחוץ, מ"מ דשו אותה מצפנים].
- ◇ **בעיר חדשה** – אפי' **בכותל חצר** – צריך להרחיק ממנו (ד"א) [דעדיין לא נידוש אפי' מצפנים].
- ~ ואם בא לסמוך **מן הצד** (שאינו סומך אלא ראש עובי כותלו כנגד אורך כותלו של חבירו) – א"צ להרחיק ממנו [דזכא"ג אינו מונע אלא מעט דזריסת כרגל, ולזכ אין לחשוש].

המשך בעמוד הבא

א. ואפי' אם כבר הי"ל שם כותל בריחוק ד' אמות, ועכשיו נפלה, מ"מ כשחוזר לבנותה – צריך להרחיק עוד הפעם ד' אמות, גמ' והרא"ש.

- לא יסמוך אדם כותלו לחלונות של חבירו – אלא א"כ הרחיק ממנו ד' אמות. ולכן, אם בא לבנותו:
למעלה מן החלונות – יגבי' כותלו ד"א מעליהם [כדי שלא ישען על כותלו, וישפיל ראשו ויניץ ויראס דרך החלונות].
למטה מן החלונות – ינמיך כותלו ד"א מתחתיהם [כדי שלא יעמוד על ראש עוזי כותלו, ויראס דרך החלונות].
כנגד החלונות – ירחיק כותלו ד"א מכנגדן [כדי שלא יאפיל את בית חבירו].
 ~ ואם בא לסמוך מן הצד (ראש עובי כותלו, כנגד אורך כותלו של חבירו, כנ"ל):
מרוח א' (של החלון) – א"צ להרחיק ד' אמות, אלא ירחיק לצד החלון (באורך הכותל)² כ"מלא רחב החלון" (שהוא טפח).
מב' רוחות – ירחיק את הכתלים (מן החלון) כ"מלא רחב החלון" (כנ"ל), ויעוד ירחיקן זה מזה ד' אמות [גמ', ורמב"ס].
 < אלא דבאופנים אלו (שאינו מרחיקה ד' אמות), צריך לעשות ראש כותלו מדרון, ומשפּעו לצד החלונות [כדי שלא יהי' יכול לעמוד או להשען על הכותל, ויראס דרך החלון].
 - לא יסמוך אדם כותלו למזחילה של בית חבירו – אלא א"כ הרחיק ממנו ד' אמות [כדי שיכא (לזעל המזחילה) מקום לזקוף את הסולם, לתקן ולנקות המזחילה, משנה ורש"י].
 – וכן במזחילה משופעת (שתקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל) – צריך ד' אמות מראש התקרה [ואף דלענין "מקום לדריסת כרגל" (להקשות הקרקע כנ"ל), הי' מספיק בד' אמות מן הכותל לחוד (דכא יכולין לילך תחת השיפוע)].
 - לא יעמוד אדם סולם בחצירו אצל הכותל (שבינו לבין שכנו) – כשיש לשכנו שובך של יונים סמוך להכותל [כדי שלא תקפון הנמיי, ותכרוג את היונים]. ואע"ג שאינו אלא גורס, מ"מ "גרמא צניזקין אסור" (כדלכלן)].
- ◇ "גרמא" בנזקין – אסור³.

ב. זהו ע"פ המפרשים. דאילו בונה הכותל כנגד החלון ממש, לעולם יצטרך להרחיק ממנו ד' אמות, עיי"ש.
 ג. דבאופן זה לא מהני מה שמגבי' כותלו מעל החלון ד' אמות [רש"י ותוס'].
 ד. מ"מ יש עוד טעם משום "זקיפת הסולם" (כנ"ל), לכן צריך להרחיקה ד' אמות מן המזחילה שבראש התקרה, גמ'.
 ה. וזהו לכו"ע, ואפי' לר' יוסי (דס"ל "על הניזק להרחיק"), דהא מודה ר"י "בגירי דילי" דאסור (כדלכלן דף ככ'). וה"ה כאן, פעמים שבבעוד שהוא אוזחו בהסולם, תהא הנמיי יושבת בחור שבכותל, ותקפוץ על הסולם אל השובך. וזה נחשב שבא מיד גופו של בעל הסולם, והוי' "גירי דילי", גמ' ורש"י.
 ו. ואפי' להמ"ד ד"לא דאין דינא דגרמי" (בב"ק) – זהו רק דפטור מלשלם, אבל מ"מ גם הוא מודה דאסור לגרום ההיזק לכתחילה.

- המשתמש בתוך שלו, וגורם היזק לחבירו, ולא מיחה בו חבירו – האם יש "חזקה לנזקין" או לא: בתשמיש הרגיל – יש חזקה לנזקין. בתשמיש המזיק ביותר [כגון, עשן וצית ככסא (שע"ג כקרקע, ונראה לעינים, רש"י)] – אין חזקה לנזקין. בתשמיש של מיאוס, וחבירו הוא איסטנים – אין לו חזקה.
 - הרוצה להעמיד שובך של יונים – צריך להרחיקה מן העיר, וכן משדה של חבירו (ואפי' חוץ לעיר) [שכיונים מפסידים זרעוני גנות ושדות, רש"י].
– ושיעור ההרחקה:
להת"ק – נ' אמה לכל רוח [דעד שיעור זה מתמלא כריסן, ואין מפסידים זרעים מכאן ולכלן, גמ' ורש"י].
לר' יהודה – בית כור² לכל רוח [שזכו שיעור "שגר כיונה" (מרוולת פריחתה פעם א')].
וכ"ז בתחילה. אבל אם לקח השובך מאדם אחר, אע"פ שלא הי' אלא מרחק של רובע הקב (בערך י' אמות) – א"צ להרחיקה יותר [דכיון שכוונתו כו הראשון, טענין ללוקח ואמרין "נתפיים עם סביביו צמעות עד שנאותו", רש"י].
 - הרוצה לפרוס נשבין ליונים – צריך להרחיקה מן שובכי העיר ל' ריס (ד' מילין) [שלא ילכדו צהן יוני צני העיר. ואף שמתמלא כריסן צפחות משיעור זה (כנ"ל), מ"מ יכולות לשוט יותר עד ל' ריס, גמ'].
~ ואם יש ביניהן ישוב של כרמים, או ישוב של שובכין² – צריך להרחיקה (מן שובכי העיר) אפי' מאה מיל [שפורחין מכרס לכרס, ומדלגין משוכך לשוכך – וממילא שטים כרצב, רש"י].
- ◇ "חזקה שאין עמה טענה" – אינה חזקה.
– ומ"מ טענין "ליורש" [עי' להלן דף מא'].
וכן טענין "ללוקח" – בין שהמערער היו בני רה"ר, ובין שהי' יחיד [עי' להלן דף ס'].
◇ "רוב וקרוב" – הולכין אחר הרוב [וע"ע להלן דף כד'].
◇ "עגלה ערופה" – זקני העיר הקרובה ביותר (להחלל) מביאים אותה [שמן הסתם משם צא הרולת].
~ וזהו דוקא:
1. בשאין שם עיר אחרת הגדולה ממנה [דכשיש עיר הגדולה ממנה – הוי' "רוצ וקרוצ", והולכין אחר הרוצ (כנ"ל)].
 2. וכן, בכגון שהעיר (הקרובה) יושבת בין ההרים [שאין דרך הרולתם לצא שם ממקומות אחרים. אבל בלא"ה – הולכין אחר רוצ העולם].

המשך בעמוד הבא

א. ע"פ הפי' הרמב"ם והרע"ב, עיי"ש. והחשבון הוא קרוב ל-274 אמות לכל רוח.
ב. ואיירי ביישוב של שובכים שהם שלו, או ששייכים לכנעני, או של הפקר – דבלא"ה יהי' אסור לפרוס הנשבין מחמת שובכים הללו עצמם, גמ'.

• גזול הנמצא, ואינו ידוע ממי נאבד –

◁ בגזול המדדה (שאינו יכול לעוף אלא בדידוי מעט מעט) – אם נמצא:

– תוך נ' אמה (של שובך) – הרי הוא של בעל השובך [ואף שיש שובך אחר חוץ לנ' אמה הגדול ממנו, צזכ אין כולכין אחר כרוז (כנ"ל), דכא "כל גזול המדדה, אין מדדה יותר מנ' אמה", גמ'].
 – חוץ מנ' אמה (של שובך) – הרי הוא של מוצאו [דמדילאת חוץ לנ' אמה, ילא מתורת "מדדה",

ונחשז "מפריח". וזמפריח, כולכין אחר רוצ העולם, אע"פ שיש שם שובך הקרוז יותר (כנ"ל), רש"י].

~ ובשביל של כרמים – אפי' נמצא חוץ מנ' אמה – הרי הוא של בעל השובך [דע"י הכרמים מדדה אפי' חוץ מנ' אמה, רש"י].

◁ בגזול רגילה (שיכול לעוף) – אפי' נמצא תוך נ' אמה – הרי הוא של מוצאו [דתלינן כרוז העולם (כנ"ל)].

~ גזול הנמצא בין ב' שובכות:

אם שובך א' גדול, ושובך א' קרוב – הרי הוא של הגדול [דכולכין אחר כרוז (כנ"ל)].

אם שניהם שוים בגודלם – הרי הוא של הקרוב יותר. ואם שניהם שוים גם במרחק – יחלוקו.

ג. ואם רגלו א' היתה תוך נ' אמה, ורגלו א' חוץ לנ' אמה – איבעי הוא (ולא איפשיטא), גמ'.

ד. וזהו דוקא כשיש שובכין רבים תוך ל' ריס (דבזה יכול לתלות ברוב העולם), אבל אם יש רק שובך א' אחר תוך ל' ריס, והוא גדול מהשובך הקרוב – הרי הוא לבעל שובך הגדול (דהולכין אחר הרוב) [חוץ מאס השובך הגדול הוא של הפקר, או של עכו"ס – דצככ"ג כרי הוא של מולאח, גמ' ותוס' (ד"ה ואי)].

ה. ובזה אין יכול לתלות ברוב העולם (שיהא של מוצאו), דאינה מדדה יותר אלא א"כ הוא רואה את קינו. וכיון שהכרמים מפסיקים, ואינו יכול לראות את קינו, ע"כ אינו מרוב העולם, גמ'.

ו. ובציור שאינו יכול לתלות ברוב העולם: כגון, ששניהם תוך נ' אמה (רש"י ותוס'); או אפי' חוץ מנ' אמה, כשהם בתוך שביל של כרמים (כנ"ל).

- ◇ "רוב וקרוב" – הולכין אחר הרוב, ואע"פ דאינו מצוי.
- ◇ דם שנמצא (לאשה) בפרוזדור – טמא טומאת ודאית, וחייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה [שחזקתו שזא מן המקור (שדמו טמא), ולא מן העליי (שדמו טהור)]. ואף שהעליי קרוז יותר, מ"מ כיון שרוב דמים מלוים זהמקור – הולכין אחר הרוב^א (כנ"ל).
- ◇ חבית (של יין) שצפה בנהר – ואינו ידוע אם היא של עכו"ם (ואסורה משום יין נסך), או של ישראל (ומותרת): לרב – אם נמצאת כנגד עיר שרובה "ישראל" – מותרת^ב.
ואם נמצאת כנגד עיר שרובה "עכו"ם" – אסורה.
לשמואל – אף אם נמצאת כנגד עיר שרובה "ישראל" – אסורה
[דכיון דרוב חציות זאים מעיירות שרוב עכו"ס, "רוב וקרוב" – הולכין אחר הרוב^ב].
- ◇ חבית של יין שנמצאה בכרם של ערלה – מותרת
[ולא חיישין שמא נגנז מכרם זה (ואסורה משום ערלה) – דאין דרך הגנבים להניע היין במקום שגנזוהו, גמ'].
– אבל ענבים שנמצאו בכרם של ערלה – אסורים^ג
[דענבים, דרך הגנבים להניען אף בכרם שממנו גנזום].
- ◇ נודות של יין שנמצאו בכרם של ישראל – מותרים.
< וזהו דוקא במדינה שרוב שופכי היין (מן החבית לנודות) הם ישראל, אבל כשהם עכו"ם – אסורים
[דחיישין שזא מרוב העולם (שכן עכו"ס, ואסורים משום יין נסך), ד"רוב וקרוב" – הולכין אחר הרוב^ג (כנ"ל)].
< וזהו דוקא בנודות גדולים [שאין דרך עוזרי דרכים להשתמש בהם],
אבל בנודות קטנים – אסורים [דאולי נפלו מעוזרי דרכים, והם רוב עכו"ס].
– ואם יש גם נודות גדולים (עם הקטנים) – אף הקטנים מותרין
[דכיון דיש גדולים, ע"כ לא צאו מעוזרי דרכים. והקטנים הונחו שם רק כדי להשוות משא כחמור, גמ'].>

המשך בעמוד הבא

א. וראינו מכאן, ד"רוב" – דאורייתא הוא. וכן ראינו, דאף במקום שאין שם אלא רוב אחד – הולכין אחר הרוב [ולא בעינן ב' רוב], גמ'.
ב. ואף דרוב חביות באים מעיירות שרובה עכו"ם (כדשמואל), אין הולכין אחר הרוב – דאיירי דוקא בכגון שיש "עקולי ופשוירי", שמעכבין החביות מלהגיע מאותן העיירות, וממילא אין כאן רוב כנגד הקרוב [ושמואל חולק על אוקימתא זו], עי' בהגמ'.
ג. זהו ע"פ שיטת הרמב"ם והשו"ע, דאף דרוב כרמים אינן של ערלה, ו"רוב וקרוב" הולכין אחר הרוב^ג (כנ"ל) – מ"מ בכה"ג אין הולכין אחר הרוב, דאמרינן "כאן נמצאו וכאן היו", עיי"ש. אבל יש ראשונים שחולקין ע"ז, וס"ל דאף בכה"ג הולכין אחר הרוב, וגם ענבים יהיו מותרין, עיי"ש.

- מרחיקין את האילן מן העיר – כה' אמה [דנוי הוא לעיר, כשיש מרחק פנוי לפניו, גמ' ורש"י].
 - והחרוב והשקמה – נ' אמה [שענפיהם מרוצים].
 - ואילני סרק: לאבא שאול – צריך ג"כ להרחיק נ' אמה [שגנאי הוא לעיר, רש"י].
 < וכ"ז לענין אילנות. אבל לענין זרעים – צריך להרחיק מן העיר אלף אמה [לשיטת החכמים (דלכלן), ד"אין עושין מגרש שדכ"י].
 ~ ואם נטע האילן במקום האסור – חייב לקצוץ את האילן (בכל אופן). ולענין תשלומין:
 אם העיר קדמה – בני העיר אינם צריכים לשלם לו דמי אילנו [דכל שהוא חיוק לרצים – א"ל לשלם לו, גמ'].
 אם האילן קדם – בני העיר צריכים לשלם לו [דבכה"ג נטע זהיתר"].
 ספק מי קדם – בני העיר אינם צריכים לשלם לו [דבעל האילן הוא "מוציא" – ועליו להביא ראיה שהוא קדם].
- ◇ "שדה ומגרש" (הוא שטח ריק) [שסביבות העיר צאנן ישראל]:
 להחכמים – אין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה.
 לר' אליעזר – עושין שדה מגרש, ומגרש שדה [דס"ל, דהאסור הוא רק צ"ערי כלוים", רש"י]
- ◇ "קרפף" יותר מבית סאתים, שהוקף לדירה – מותר לטלטל בכולו בשבת.
 - אם אח"כ נזרע רובו בזרעים – אסור לטלטל בו [דזבטלו הזרעים שם "דירה" ממנו, וברי הוא כגינה, גמ' ורש"י].
 - אם אח"כ ניטע רובו באילנות – מותר לטלטל בו [דאין האילנות מצטלן תורת "דירה" ממנו, וברי הוא כחצר, גמ' ורש"י].
- מרחיקין את גורן קבוע מן העיר – נ' אמה [דכשהוא זורח, כמוז מזיק את בני העיר, וגם הזרעים, רש"י].
 וכן, מרחיקין את גורן קבוע מדלועיו, ומקשואיו, ומנטיעותיו, ומגיריו של חבירו – נ' אמה [כנ"ל, שחמון מייצב הנטיעה, וכשנופל לתוך נירו מרצב לו זבל, ושורף את הזרעים, גמ' ורש"י].
 < "גורן קבוע" – היינו, כל שזורה ברחת [שהכרי גדול, ואינו יכול לזרות ע"י הרוח לצד, רש"י].

ד. וממילא דין זה אינו נוהג אלא בארץ ישראל, עי' בהראשונים.

ה. ואינו יכול לומר "תחילה יתנו לי דמי האילן, ורק אח"כ אקצוץ את האילן" – דבכה"ג דהחיוב הוא על כל בני העיר, יסמכו זה על זה לשלם, ויעמוד האילן כן לימים רבים, והעיר יהי' מגונה. לכן אמרו חכמים, שיקצוץ תחילה את האילן, ורק אח"כ יגבה מעותיו מהן בב"ד, גמ' ורש"י.

- מרחיקין מן העיר את הנבלות, והקברות, והבורסקי – נ' אמה [משום ריח רע, רש"י].
- "בורסקי":
 להת"ק – אין עושין אותה אלא למזרח העיר (ובהרחקת נ' אמה, כנ"ל)
 [שכן רוח מזרחית חמה ומנשבת צנח, ואינה מציאה הרוח לעיר, רש"י].
 לרע"ק – עושין אותה לכל רוח העיר (ובהרחקת נ' אמה, כנ"ל),
 חוץ ממערב (דאין עושין אותה אפי' בהרחקת נ' אמה)
 [דס"ל, דשכינה שורכ תדיר צרות מערצית, ומפני כבוד השכינה אסור לעשות שם צורסקי, גמ'].
- מרחיקין את המשרה מן הירק, וכו'... (עי' לעיל דף יח').
- ◇ ד' רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית עם כולן
 [שהיא ממקפת את שאר הרוחות. ואלמלא כן, אין העולם מתקיים אפי' שעה אחת, גמ'].
- ◇ "מקום השכינה" מצוי:
 לריב"ל, ור"ע, ורב אבהו – השכינה במערב.
 לר' ישמעל, ור' אושעיא, ורב ששת – השכינה בכל מקום.
- ◇ אלו דברים נאמרו בנוגע הד' רוחות:
 – רוח "מזרחית":
 כשבאה כדרכה – היא חמה, ומנשבת בנחת; ונקראה "אורי" [אורי ד', דלחמ"ד השכינה צמער – פניו למזרח, רש"י].
 כשבאה לפורעניות – היא מסערת את כל העולם; ומביא את הגשמים בשפיכה.
 – רוח "צפונית" – מנשבת עם כולן (כנ"ל) [שהיא רכה, מתוקה, וללול, רש"י];
 ומביא הקור; וגם מביא רעבון לעולם [שמחמם ומקלקל כל הפירות, וממילא כזב זל, גמ'].
 – רוח "דרומית" – קשה מכולם [וכיחך מחרצת את העולם (אלמלא זן נן מעמידה), גמ'];
 ומביא סופה (סערה) לעולם; ומעלה ריביים, ומגדלת עשבים; ומביא את הגשמים בנחת.
 < אבל מיום שחרב בית המקדש – אינו מביא עוד גשמי ברכה.
 – רוח "מערבית" – בא מאחורי של עולם; ומביא קור גדול וקרח לעולם.
- ◇ "העולם":
 לר' אליעזר – לאכסדרא הוא דומה (שסגור רק מג' רוחות, ורוח צפונית אינה סגור);
 < ובלילה – החמה נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע (עד שחוזרת למזרח).
 לר' יהושע – לקובה הוא דומה (שסגור מד' רוחות);
 < ובלילה – יורד ומקפת אחורי הכיפה (עד שחוזרת למזרח).

המשך בעמוד הבא

- ◇ "מקום התפילה" – לאיזהו רוח יחזיר פניו בשעת התפילה:
לריב"ל – למערב [דס"ל, השכינה למערב, כנ"ל].
לרב ששת – לכל רוח, חוץ ממזרח [מפני המינים, שמתפללין למזרח].
לרב חנינא – לצד ירושלים [וכן הלכה].
- ≈ הרוצה "שיחכים" – יחזיר פניו לדרום [וסימניך, "מנורח דרום"].
 והרוצה "שיעשיר": לר' יצחק – יחזיר פניו לצפון [וסימניך, "שלחן צפון"].
לריב"ל – גם בזה יחזיר פניו לדרום [שמתוך שמתחכם מתעשר, גמ'].
 < וכ"ז הוא רק להטות קצת לצד דרום (או צפון), דבלא"ה יתפלל לצד ירושלים [או למערב, כנ"ל].
- ◇ בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, וישראל שרוין על אדמתם – גשמים יורדין מאוצר הטוב.
 אבל בזמן שאין שרוין על אדמתם – אין גשמים יורדין מאוצר הטוב.
- ◇ "בבל" – לצפונה דארץ ישראל הוא.
- הרוצה לנטוע אילן ברשותו, והוא סמוך לבור של חבריו:
 << להחכמים – צריך להרחיקה מן הבור³ כה' אמה
 [דעד שיעור זה השרשין נמשכין וחולכין, ומקלקלין את כותלי הבור, רש"י (יח').]
 - ובחרוב ושקמה – ג' אמה [שרשיהם מרובים].
 ~ ואם לא הרחיקה, ונטע האילן סמוך להבור:
אם הבור קדמה להאילן – צריך לקצוץ האילן, ובעל הבור חייב לשלם לו דמים
 [דכיון דהוא רק היזקא דיחיד, והאילן אינו מזיק אלא לאחר זמן גדול – לא חייבוהו חכמים לקון בלא דמיס', רש"י].
אם האילן קדמה להבור – א"צ לקצוץ האילן.
ספק מי קדמה – א"צ לקצוץ האילן.
- << לר' יוסי – "על הניזק להרחיק את עצמו", וא"צ להרחיק כלל (בכל אופן). וכן הלכה.
 - ובציור של "גירי דילי" – מודה ר' יוסי, ד"על המזיק להרחיק את עצמו".

ב. ואף שהאילן למעלה (בגובה ההר) והבור למטה [דהשרשין יורדין ומזיקים לבור];
 וכן אף שהאילן למטה והבור למעלה [דהשרשין מחלידין את הקרקע, ומלקיין את קרקעיתה של הבור], גמ'.
 ג. משא"כ כשהוא "היזקא דרבים", חייבוהו לקוץ בלא דמים (כדלעיל דף כד').
 ד. עי' לעיל (דף יח') – דלרבא זה איירי דוקא בלוקח (עיי"ש). אבל בלא"ה, גם בכה"ג חייב לקוץ האילן, עיי"ש.
 ה. ונחלקו הראשונים, בהפי' של "גירי דילי":
לרש"י – היינו במקום שההיזק בא מגופו ממש, ומתוך ידי של המזיק.
לתוס' (בדף כב:) – היינו במקום שההיזק בא מיד משעת העמדו, עיי"ש.

- העוצר שומשמיין (לעשות מהם שמן) סמוך לבית חבירו, וכותלי בית חבירו היו נדים ורועדים (מכח מכתו על השומשמיין): אם נדו כשיעור (שאם יניחו כד על החומה, וכיסוי' עלי', ינוע הכיסוי מחמת הרעדה) – חייב העוצר להרחיקה מבית חבירו [ואפי' לר' יוסי, דזכ נחשז כ"גירי דילי", גמ'].
 - ◇ "הזורח" בשבת, אע"פ שהרוח מסייעתו – חייב [דגס צכ"ג נחשזת כנעשית מ"כחו"].
- המנפץ פשתן ברשותו, והרוח הולך הרקתא (מה שמנערין מן הפשתן), והיתה מזיקה לאנשים אחרים: למרימר – חייב להרחיקה מהם^א [דדמי ל"זורכ צשזת", דאף שחרו מסייעתו – נחשזת כחו, וחייב (כנ"ל)]. לרבינא – אינו חייב להרחיקה מהם [ולא דמי לזורכ צשזת – דהתם "מלאכת מחשבת אסרכ תורכ", עיי"ש].
 - ◇ "גץ היוצא מתחת הפטיש", והזיק – חייב לשלם (אע"פ שהולכין הרוח). [ואפי' לרבינא, דס"ל דכשחרו מסייעתו אינו נחשזת כחו (כנ"ל) – מודכ צכ"ג, דניחא לי' שילך הנילון לחון (שלא ידליק את ביתו), גמ', ורש"י].
- הרוצה לנטוע אילן^ב ברשותו, והוא סמוך לשדה של חבירו – צריך להרחיקה מן השדה ד' אמות^ג ["כדי עצודת הכרס" – דכשיחרוש את חילנותיו לא יכניס לתוך שדה חבירו, גמ' ורש"י].
 - וזהו דוקא בארץ ישראל [שמחרישתם רחצב], אבל בבבל – א"צ להרחיקה אלא ב' אמות [שמחרישתם קלר].
 - ◁ וכ"ז כשסומך אילן לאילן, או גפנים לגפנים. אבל כשרוצה לסמוך אילן לגפנים – צריך להרחיקה יותר מד' אמות [כדי שלא יזיקו הפפורים את הגפנים, כשצאים ויושבים על האילן, גמ'].
 - ◁◁ ואם ה' גדר בינתים – אין צריך להרחיקה כלל (וזה סומך לגדר מכאן, וזה סומך לגדר מכאן)^ד [שכגדר תמנע המחרישה מלכנס לשדה חבירו].
 - ~ ואם כבר נטע האילן [צחיתר או צאסור], והיו שרשים שלו יוצאים לתוך שדהו של חבירו – יכול בעל השדה לקצוץ השרשים בעומק ג' טפחים [כדי שלא יעכז את המחרישה].
 - ואם בעל השדה רוצה לחפור בשדהו "בור שיח ומערה" – יכול לקצוץ השרשים אפי' יותר מג' טפחים.
 - ◁ והשרשים שנקצצו, של מי הן:
 - השרשים ש"בתוך" טז' אמה להאילן – הרי הם של בעל האילן [דעד שיעור זה השרשים יונקים מהקרקע, ומאחר שזכ להאילן הרי הם נחשזים כגוף האילן].
 - השרשים ש"בחוץ" לטז' אמה מהאילן – הרי הם של בעל השדה [דכל שצחון לשיעור זה אינם יונקים מהקרקע, וממילא אין הם נחשזים כגוף האילן].
 - ~ ואם כבר עמד שם האילן ימים רבים, ולא מיחה בו (בעל השדה):
 - השרשים ש"בתוך" טז' אמה להאילן – אסור בעל השדה לקצצם [דכל שציעור זה השרשים יונקים מהשדה (כנ"ל), וממילא כבר החזיק בעל האילן בזכות יניקת השרשים].
 - השרשים ש"בחוץ" לטז' אמה מהאילן – יכול בעל השדה לקצצם [דכל שצחון לשיעור זה אינם יונקים מהשדה, וממילא אין חזקתו חזקה].

המשך בעמוד הבא

א. ואפי' לר' יוסי, דזה נחשב כ"גירי דילי", גמ'.
 ב. בין כשנוטע גפנים, ובין כשנוטע שאר אילנות, משנה.
 ג. עי' בהגמ' לעיל (דף יח'), דלרבא איירי כאן שיש "צונמא" בהקרקע המפסיק בין ב' השדות. אבל בלא"ה – צריך להרחיקה כה' אמה [ואפי' כשיש גדר בינתיים, כדלהלן], עיי"ש.
 ד. וזהו אפי' כשסומך אילן לגפנים (דהוא משום היזק הצפורים, כנ"ל) – עי' בשו"ע ובסמ"ע (סי' קנה', סעי' כה'), והוא דלא כהרשב"א כאן, עיי"ש.
 ה. וכן ע"י גדר בינתיים לא יהי' איסור כלאים (אם יש כרם בצד א', ושדה לבן בצד השני) – עי' רש"י (דף יח').

◇ אילן העושה פירות (בשיעור של קב לשנה) – אסור לקצצו. ואם קצצה (קודם זמנו) – יש סכנת מיתה.

◇ מצר שהחזיקו בו רבים – אסור לקלקלו.

◇ שרשי אילן של "הדיוט", הבאין בתוך קרקע של "הקדש":

- השרשים ש"בתוך" טז' אמה להאילן – אין מועלין בהם¹

[דכיון שהם נזרכים להאילן (כנ"ל) – הרי הם נחשבים כגוף האילן, שהוא חולין].

- השרשים ש"בחוץ" לטז' אמה מהאילן – מועלין בהם

[דכיון שאין נזרכים להאילן (כנ"ל) – דינם כחלק מהקרקע, שהוא הקדש].

≈ וכן להיפך: שרשי אילן של "הקדש", הבאין בתוך קרקע של "חולין":

"בתוך" טז' אמה – מועלין בהם.

"חוץ" מטז' אמה – אין מועלין בהם² (כנ"ל).

<< וכ"ז בשרשים שכבר גדלו בשעה שהוקדש האילן.

אבל בשרשים שגדלו לאחר שהוקדשה – בכל אופן אין מועלין בהם³ [ד"אין מועלין בגידולין", גמ'].]

ו. ומ"מ לכתחילה אסור להנות מהם (מדרכנן), אלא שאין בהם "איסור מעילה" מדאורייתא, גמ'.

ז. ובאמת מחלוקת הוא (במס' מעילה); ולחלכה – "יש מעילה בגידולין", עיי"ש.

◇ י' נטיעות (צעירות) המפוזרות בתוך בית סאה –

מותר לחרוש את כל הבית סאה בשבילן עד ראש השנה (של שנת השמיטה)
[דזשיעור זה הס' יונקיס מכל הצית סאה. וממילא כל השדה נידון כ"שדה של נטיעות",
ולא כ"שדה של אילנות" (דאסור לחרוש צב משצעות ואילן)].

~ אבל ג' אילנות^א (גדולים) המפוזרים בתוך בית סאה –

מותר לחרוש את כל הבית סאה בשבילן רק עד שבועות (של ערב שביעית)
[דזשיעור זה הס' יונקיס מכל הצית סאה, וממילא נידון כ"שדה אילן", ולא כ"שדה תצואה" (דאסור לחרוש צב מפסח ואילן)].

◇ אילן הסמוך למצר חבירו בתוך טז' אמה (בערך^ב), האם חייב להביא מפירותיו ביכורים:

לעולא – אין צריך להביא ממנו ביכורים

[דכל שצחוק שיעור זה, הרי הוא יונק משדה חצירו, ואין זה נחשב "אשר תציא מארץך", רש"י].

לר' יוחנן – צריך להביא ממנו ביכורים

[דאף שיונק משדה חצירו, מ"מ "ע"מ כן הנחיל יחושע לישראל את הארץ, שלא יקפידו על כך", גמ'].

◁ וכ"ז דוקא באילן. אבל בחטה, אע"פ שסמוכה ממש להמיצר – צריך להביא ממנו ביכורים (לכו"ע)
[דעיקר יניקת החטה אינה אלא כנגדה, גמ' ותוס'].

◇ הקונה אילן וקרקעו – מביא ביכורים מפירותיו, וקורא עליהם מקרא ביכורים.

לעולא – זהו דוקא כשקנה עכ"פ טז' אמה מסביב לאילן [דכל"ה, הרי הוא יונק משדה חצירו ופטור מביכורים, כשיטתי ה"ל].

לר' יוחנן – זהו אפי' כשקנה רק קרקע כל שהוא [דאף שיונק משדה חצירו, מ"מ חייב צביכורים, כשיטתי ה"ל].

◇ הקונה ב' אילנות בתוך שדהו של חבירו – הרי זה ספק אם קנה עמם קרקע.

ולכן: צריך להביא ביכורים מפירותיו, אבל אינו קורא עליהם מקרא ביכורים

[דאינו יכול לומר "פרי האדמה אשר נתת לי", רש"י].

– אבל הקונה ג' אילנות – הרי זה קונה עמם קרקע שמסביבם [לעולא – טז' אמה, ולר' יוחנן – כל שחול];

ולכן: צריך להביא ביכורים מפירותיו, וגם לקרות עליהם מקרא ביכורים [דעכשיו יש לו "פרי האדמה"].

◇ "קרקע כל שהוא" – חייבת בפאה, ובביכורים, וכותבין עליו פרזובול, ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות.

המשך בעמוד הבא

א. ואע"פ שאין של אדם א', אלא של ג' בנ"א – מ"מ מצטרפין להיות "שדה אילן", גמ'.

ב. דבאמת הנידון הוא בשיעור של טז' אמה וחצי (או שני שלישי) אמה – אלא דלא דק, גמ' ורש"י.

ג. זהו הנידון לפי רש"י. אבל לתוס', הנידון הוא האם מותר להביא ממנו ביכורים [דיש חשש גזילה, ואין מביאין גזל ע"ג המזבח], עיי"ש.

ד. ואף שבאמת השרשים מתפשטים עד כה' אמה (כדלעיל דף כה'), מ"מ אינו יונקין ואינן מכחישים את הקרקע, אלא בתוך טז' אמה סמוך לאילן [והיינו בעיגול טז' אמה מכל צד], גמ'.

ה. וכן במקרה, שענפיו של האילן נוטין לתוך שדה של חבירו – דצריך להביא ממנו ביכורים (מטעם הנ"ל), גמ'.

ו. זה יוצא מגמ' דידן. אבל להלכה יש שיעור אחרת – עי' להלן (דף פב.), ובשו"ע (ח"מ סי' רטז' סעי' ו'). וע"ע באבי עזרי,
הל' ביכורים (פ"ב, הי"ג).

ז. לעולא – זהו דוקא בחטה (כנ"ל), ולר' יוחנן – זהו אפי' באילן (כנ"ל).

- ◇ אילן שמקצתו בארץ ישראל, ומקצתו בחוץ לארץ – האם חייב בתרומה ומעשרות:
 לרבי – טבל וחולין מעורבין זה בזה (בכל פרי ופרי יש בה בין טבל, ובין חולין) [דס"ל "אין ציריב" לחלקו לחלואין, גמ"ז].
 לרשב"ג – פרי הגדל בצד אר"י חייב, ופרי הגדל בצד חו"ל פטור [דס"ל "יש ציריב", וכהי לחודי קאי וכהי לחודי קאי, גמ"ז].
 ~ וכשהאילן עומד כולו בחוץ לארץ (אלא שהוא סמוך לא"י בתוך טז' אמה):
 לעולא – תלוי בהמחלוקת (הנ"ל) [דאף שטומד בחו"ל, מ"מ יונק הוא מן אר"י (כשיטתי כנ"ל)].
 לר' יוחנן – לכו"ע פטור מתרו"מ [דס"ל, דאין מתחשצין צמח שיונק מן אר"י].
 < וכשמפסיק צונמא (מתחת בין אר"י לחו"ל) – לכו"ע פטור מתרו"מ [דצכה"ג אינו יונק מאר"י].
- אילן שענפיו נוטים לתוך "שדה של חבירו" – עד היכן יכול בעל השדה לקצוץ הענפים:
 - בשאר אילנות – עד גובה מלא המרדע שעל גבי המחרישה [שלא יעכצוכו מלכולין מחרשתו שס].
 - בחרוב ובשקמה – עד כנגד המשקולת (כל מה שנוטה לתוך שדהו) [שליס מרוצה, וקשק לשדכ].
 - באילני סרק: להת"ק – עד גובה מלא המרדע; לאבא שאול – עד כנגד המשקולת.
 - ובבית השלחין – יכול לקצוץ בכל האילנות עד כנגד המשקולת [שהכל רע לצית השלחין].
- אילן שענפיו נוטים מעל "רשות הרבים" – עד היכן יכולין בני רה"ר לקצוץ הענפים:
 להת"ק – עד לגובה שיוכל גמל ורוכבו לעבור תחתיו.
 לר' יהודה – רק עד לגובה שיוכל גמל הטעון פשטן, או חבילי זמורות לעבור תחתיו [אבל גמל ורוכצו, יכול הרוכצ להכסוף ולעצור מתחת לאילן, גמ"ז].
 לר' שמעון – יכול לקצוץ כל ענפי האילן, עד כנגד המשקולת
 [מפני אהל הטומאה – שמא יפול כזית מת אלל האילן, ובענפים יאחילו עליו ועל העוצרים תחתיכם, ויטמאו^ט, גמ"ז].
- ◇ חלל תחת רשות הרבים, האם מותר לעשותה – יתבאר להלן (בדף ס').

ח. ואפי' בציוור שיש מתחת צונמא המפסיק (בין א"י וחו"ל), שאין הצדדים יונקים זה מזה – מ"מ ס"ל, כיון שלמעלה הדרי וערבי ונעשה האילן א' – א"כ אוירא מבלבל (ומתערבין יונקותיו), גמ' ורש"י.

ט. ואפי' בציוור שאין צונמא המפסיק.

י. זה יוצא מגמ' דידן. אלא דלכאורה קשה ע"ז – עי' בחי' הגרי"ז (על הרמב"ם, הל' תרומות פ"א הכ"ד), עיי"ש.

יא. ואפי' להמ"ד דס"ל בנזקין "לא אזלינן בתר אומדנא דהשתא" (וחיישינן לנזק העתיד לבא, עי' להלן דף ס') – אינו רשאי לקצוץ כל האילן, מפני החשש שיחזרו הענפים ויגדלו. דאף אם יגדלו, יחזור ויקצצנו (משא"כ התם "לאו אדעתיה") – עי' בהגמ'.

יב. ומפני טעם זה, לא יספיק לקצוץ א' א' מבינתיים (חלולי בעלמא) – עי' בהגמ'.

- כל דבר "שעושה פירות תדיר" – חזקתן ג' שנים מיום ליום.
כגון: הבתים, הבורות, השיחין, המערות, השוככות, המרחצאות, בית הבדין, בית השלחין, והעבדים [לפי שכשאלו ג' שנים לחזקה, כל הראוי לאלף ממנו בג' שנים אמרו, רש"י].
- שדה "בית הבעל" (המסתפקת במי גשמים לבד) – מהו שיעור חזקתה: [זכא אינך עושך פירות אלף פעם אחת בשנה, רש"י]
 - < בשדה לבן (תבואה):
 - לר' ישמעאל – ג' חדשים בראשונה, ויב' חדש באמצע, וג' חדשים באחרונה (יח' חדש).
 - לר' עקיבא – חדש א' בראשונה, ויב' חדש באמצע, וחדש א' באחרונה (יד' חדש).
 - להחכמים (לרב) – גם בזה צריך ג' שנים מיום ליום – עי' להלן דף לו'.
 - < בשדה אילן:
 - לר' ישמעאל (ור' עקיבא) – כל שהכניס לביתו את היין (של גפנים), ומסק את הזיתים, והכניס את הקציעות (של תאנים) [אע"פ שהיא שנה א'].
 - להחכמים (לשמאל) – גם בזה צריך שיגדור ג' גדירות, או ג' בצירות, או ג' מסיקות – עי' להלן דף לו'.
- חזקת קרקעות, שהוא ג' שנים – מהו המקור:
 - לר' ישמעאל – ילפינן משור המועד [כשם שצטור נעשה מועד ע"י ג' נגילות, כך כוין חזקה לאחר ג' שנים].
 - להחכמים – הטעם הוא, דיותר מג' שנים אין האדם נזהר בשטרו.
 - לר' יהודה – הטעם הוא, שפעמים שהמרא קמא הוא במקום רחוק, וצריך זמן לבא משם ולמחות [אבל באמת המ"ק מקפיד מיד, ואם החזיק בפני המ"ק – כוין חזקה מיד]. – עי' להלן דף לח'.
- אכל ג' פירות ביום א' (כגון תאנה – שאינה מתבשלת יחד, ויש שאינה מתבשלת שחרית, ולערב היא ראוי, רש"י);
 - ואפי' ג' פירות בג' ימים (כגון צלף – שפרי המתבשל ביום זה, הי' אתמול קטן מאד, תוס') –
 - לכו"ע אינה חזקה [ואפי' לר' ישמעאל (דס"ל ג' אכילות כוין חזקה), דבעינן שצמן שנמלא פירי א',
 - אין עדיין הפירי ז' – דומי' דשור המועד].
- שדה של "אספסתא" (שפירותי' נגמרים לסוף חודש א') –
 - < אם אכל ג' פירות בחדש א' – לכו"ע אינו חזקה
 - [ואפי' לר' ישמעאל, דזכ"ג לא אכל ג' אכילות גמורות (אלא גדל קטת ואכלה, ואין זו אכילת כל הפרי, רש"י)].
 - < אם אכל ג' פירות בג' חדשים:
 - לר' ישמעאל – הוי' חזקה [דלדידי' העיקר תלוי בג' אכילות (כנ"ל), וזכ"ג אכל ג' אכילות גמורות].
 - להחכמים – אינו חזקה [דלדצריכס העיקר תלוי בג' שנים (כנ"ל), וזכ"ג לא אכל ג' שנים].

המשך בעמוד הבא

א. ומטעם זה ס"ל לר' ישמעאל, דבשדה שעושה ג' אכילות בשנה א' [כגון בשדה אילן], ג"כ הוי' חזקה (כנ"ל). דב"שור המועד" ס"ל כר"מ (להלן), דאם נגח ג' פעמים ביום א' – ג"כ נעשה מועד, א"כ ה"ה לענין חזקה העיקר תלוי בג' אכילות, ולא בג' שנים, גמ'. [זהו ע"פ שיטת רש"י. אבל יש ראשונים שלמדו דר' ישמעאל יכול לסבור אפי' כר' יהודה, עיי"ש].

ב. ומטעם זה ס"ל להחכמים, דאף בשדה שעושה ג' אכילות בשנה א' – מ"מ צריך ג' שנים מיום ליום. דלטעם זה העיקר תלוי בג' שנים, ולא בג' אכילות, גמ'.

- ◇ חזקה שאין עמה טענה – אינה חזקה
[דווקא כשיש לו טענה מכני, דאמרינן שמא האמת כדבריו. אבל כשאין לו טענה –
לא טעינן לי, גמ']. וע"ע להלן דף מא'.
- ◇ מחאה שלא בפניו – הוי' מחאה [דחברך חברא אית לי, וישמע המחזיק, וידע להיזכר בשטרון]. וע"ע להלן דף לח'.
- ◇ אין השור נעשה מועד – עד שיעידו העדים על נגיחותיו בפני הבעלים
[דכתיב "והועד צבעליו". והטעם כזה, כיון דהעדאכ לחייצו ממון היא זאה, ולהעמיד שורו בחזקת מועד –
בעינן בפני הבעלים, שידעו לטעון ולהכחיש העדים, ולהביא אחרים להזימן², רש"י].
- ◇ "שור המועד" – היינו, כששור נגח ג' פעמים, נעשה "מועד".
- לר' מאיר – אע"פ שנגח ג' פעמים ביום א', הוי' מועד.
- לר' יהודה – אינו מועד אלא עד שיגח גם בג' ימים נפרדים.

ג. משא"כ במחאה – מהני אף שלא בפניו (כנ"ל). והטעם, דאין המחאה בא אלא להתרות המחזיק להיזהר בשטרו, ובזה אמרינן
"חברך חברא אית לי" (כנ"ל).

- ◇ "עצה טובה" הוא לאדם שישמור את שטרו
[ואף ש"חזקה במקום שטר עומדת" – מ"מ יחא שטרו זידו מוכן לראי, ולא יזקק לעדים כשיעורו עליו, רש"י].
~ וכן עצה טובה הוא, שיגנוז את שטרו בתוך כלי חרס [שעיד"כ "יעמדו ימים רבים", גמ'].
- המחזיק בקרקע חבירו, אע"פ שבעל הקרקע הוא מאותן בני אדם המקפידים מיד (כגון דבי בר אלישיב)* –
מ"מ אין לו חזקה עד לסוף ג' שנים [דעד ג' שנים אדם נזכר בשטרו, וכשבעל הקרקע מערער יש לו להוציא השטר].
 - חזקת ג' שנים – צריך שיהא "ברציפות"
[אבל אם היו "מפוזרות", יכול המרא קמא לטעון "הא דלא מחיתי, משום דזכא"ג גלית אדעתך דאיני דידך", רש"ס].
~ ובמקום שנהגו לזרוע שנה ולהוביר שנה – אף "מפוזרות" הוי' חזקה²
[דטעוין כן שלא להכחיש את הקרקע, ונמלא שמחזיק זה כדמחזקי אינשי].
< ואפי' במקום שיש שמובירים את שדותיהם, ויש שאינם מובירים, ומחזיק זה הוביר את השדה – מ"מ הוי' חזקה
[דיכול המחזיק לטעון: 1. שדכ א' זרועה בתוך צקעה גדולה, איני יכול לשמור לצד'.
2. זכא"ג השדה עושה יותר צנעה הצאה, גמ' ורש"ס].
 - "הבתיים" – צריכין אנו לידע שהמחזיק השתמש בה גם בלילה
[דאל"כ לא יהי' חזקה ברציפות, כיון שדרכך לדור זכא גס בלילה].
~ ואיזהו עדים שיכולין להעיד אף על הלילות:
1. השכנים [שהם יכולין לראות שדכ ציוס ובלילה].
2. כשיש ב' אנשים ששכרו הבית מן המחזיק, ומעידים שדרו בה ג' שנים ביום ובלילה.
– וזהו דוקא כשמחזיקים הדמי שכירות בידם, ואינם יודעים למי יתנו
[דאס כבר שלמו הדמי שכירות להמחזיק, יהיו העדים נוגעין בעדות, גמ'].
< וכ"ז דוקא כשטוען המערער (שיעידו העדים בפירוש אף על הלילות)⁷.
אבל מן הסתם (שלא טען המערער כנ"ל) – א"צ עדים שיעידו בפירוש אף על הלילות'
[אלא יעידו סתם שראוהו דר ג' שנים – ומסתמא אס צימים דר צבית, אף בלילות דר זכ, רש"ס].
~ וכשהמערער הוא רוכל המחזיר בעיירות – בכל אופן צריכין שיעידו העדים בפירוש אף על הלילות
[דדילמא משום דלא קציע זכעיר החזיק זכ צביתו, וממילא אפן טענין לי' להמערער, רש"ס].
- המשך בעמוד הבא
-
- א. ויש מפרשים שלמדו, דלמסקנא באמת כל אדם מקפיד מיד, אלא שעד ג' שנים יש ריעותא כנגד המחזיק ד"אחוי שטרך", עיי"ש.
– ואפי' את"ל, דסתם בנ"א אינו מקפיד תוך ג' שנים – מ"מ בודאי אינו מוחל הפירות של אותן שנים, ולכך "הדרא ארעא הדרי פירי"
(להלן דף לג'), גמ'.
- ב. ועי' בהרשב"ם, דאיירי דב"שנה שהוביר" עשה בה המחזיק עכ"פ ניר שאחר הקציר – ולכן אין המ"ק יכול לטעון שמצא השדה
ריקם, ולכך לא מחה, עיי"ש.
- ג. דאיירי, שעומדת בין שדות בורות כמותה, רשב"ם.
- ד. משא"כ שדה וכדו', שאין דרכן לעשות מלאכה בלילה – הוי' חזקה מעלייתא אף שלא השתמש בה המחזיק גם בלילות, רשב"ם.
- ה. עי' בהראשונים, ד"א דמר זוטרא חולק על אביי ורבא, וס"ל דאם טוען המערער (שיעידו בפירוש על הלילות) – אף העדות של
שכנים ושוכרים לא יהי' מהני, עיי"ש.
- ו. וממילא א"צ דוקא לעדים כשכנים ושוכרים הנ"ל.

- "חננית" של העיר מחוזא – אע"פ שלא דר בו המחזיק אלא ביום ולא בלילה – מ"מ הוי' חזקה [שאין דירתן אלא ציוס, רשז"ס].
- השותפין שקנו שפחה בשותפות, והשתמשו בה "לסירוגין", שנה לזה ושנה לזה – אין להם חזקה: לא זה על זה, ולא על המרא קמא [דאין זה חזקה צרניפות].
 < וזהו דוקא כשלא כתבו שטר חלוקה.
 אבל אם כתבו שטר חלוקה (על השפחה) – הוי' חזקה (בג' שנים ראשונות) [שע"י השטר יש קול "שע"מ כן חלקו" שכן יכו משתמשין, והי"ל להמערער למחות – דזכ חשוב חזקה צרניפות].
- "צונמא" (שאינה ראוי' לזריעה) – יכול להחזיק בה ע"י שיעמיד שם בהמותיו, או שישטח בו פירותיו.
- החזיק בשדה, והשתמש בכל השדה חוץ מבית רובע – קנה את כולה, חוץ מבית רובע זה [ולא קני לה אגב שאר השדה].
 – וזהו אפי' אם (הבית רובע) אינו ראוי' לזריעה [דמ"מ הי"ל להמחזיק להעמיד שם בהמותיו, או לשטוח בו פירות (כנ"ל צונמא)].
- החזיק בבית, וטען המערער שהי' דר ג"כ באותו בית "בחדרים הפנימיים" (והי' עובר דרך עליו, ומשתמש עמו בבית החיצון – ולכך לא מחה):
 – לרב נחמן – על "המחזיק" להביא ראי', שדר לבדו בלא המערער [דכמו דשטר לריך לקיים שטרו, כך לריך להביא עדים שהחזיק זה חזקה גמורה (צלי המערער), גמ'].
 – לרבא – על "המערער" להביא ראי', שדר עמו בבית [דמחזיק חשוב "מוחזק", כיון שיש לו עדות על הג' שנים, והמערער חשוב המוליא, "והמוליא מחזירו עליו כראי'", גמ'].

- האומר לחבירו, "כל נכסים שקניתי" מאדם פלוני, אני מוכר לך", והי' שם קרקע א' שהיתה נקראת ע"ש אותו פלוני (אבל אינו ידוע אם קנאה מאותו פלוני, או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו):
לרב נחמן – על "המוכר" להביא ראי', שקרקע זו אינה לקוחה מאותו פלוני
[דנרלין דנריס, שלפיכך נקראת כן, שקנאח ממנו, רשז"ס].
לרבא – על "הלוקח" להביא ראי', שאף קרקע זו לקוחה מאותו פלוני
[דכא כמוכר הוא "כמוחזק", ו"כמוילא מחזירו עליו כראי", גמ'].
- החזיק בבית, והמערער הי' בארץ מרחקים^ב – אינו חזקה [דיכול המערער לטעון, שלא שמע שחזיק זה צביתו].
– ואף אם המערער הי' רגיל לחזור לעירו בכל שנה, למשך ל' יום – מ"מ יכול הוא לטעון שהי' טרוד בשוק (וגם שם לא שמע מהחזקה)^ג [דזכו דזר הרגיל, להיות טרוד כ"כ בשוק (למשך ל' יום), עד שלא ישמע מהחזקה, גמ'].
- מי שהשתמש בקרקע, וכשתבעו המערער "מאי בעית בהאי קרקע", ענה ואמר "מפלוגי קניתי" דאמר לי שקנה אותה ממך^ד – נותנין הקרקע להמערער [ואף שיש לו שטר מהמוכר, מ"מ כיון שאינו יודע צדאות שהמוכר קנה אותה מהמערער, אינו יכול לזכות בהקרקע].
< וזהו אע"פ שאין להמערער עידי מרא קמא
[דכא הוא הודע שחי' שייך להמערער "והודאת צע"ד כמאח עדים דמי", גמ' ורשז"ס].
< וזהו אע"פ שהחזיק בהשדה ג' שנים
[דזכו נחשז "חזקה שאין עמה טענה" (שכח אינו יודע אם היתה של המערער), רשז"ס].
< וזהו אע"פ שיש עדים שהמערער יעץ לו שיקנה קרקע זו מהמוכר
[דיכול המערער לטעון "השני נח לי, והראשון קשח כימנו", גמ'].
< וזהו אע"פ שיש עדים שהמערער ביקש ממנו שילך ויקנה עבורו קרקע זו מהמוכר
[דיכול המערער לטעון "אמרתי בלזי, טוב לי לקנות (בדמים מועטים) קרקע כראוי לי, ולא לטרוח ולצא צדין", גמ'].
~ ואם המערער בעצמו הי' חתום כעד על השטר שיש לו מהמוכר:
לאדמו – גם בזה הקרקע להמערער [דיכול המערער לטעון "השני נח לי, והראשון קשח כימנו"].
להחכמים – בזה הקרקע להלוקח [דכיון שטעם המערער מעשה לסיעו ללוקח לקנות שדכו, בזה איצד את זכותו, גמ'].
- החזיק בקרקע, וכשתבעו המערער, אמר "מפלוגי קניתי", ואכלתי שני חזקה". אם אח"כ הוציא המערער שטר (שכתוב בה) שקנה קרקע זו מהמוכר כבר לפני ד' שנים (ונמצא שקדם מקחו להחזקה) –
נאמן המחזיק לומר דמה שאמר "שני חזקה", כונתו הי' "לשנות חזקות רבות" (שקדמו לשטר שלו)
[דכיון שמתחילה ידע שיש להמערער שטר של ד' שנים, לא חש לפרש דבריו, וממילא אין זה חשוב כ"חוזר וטוען"
להכחיש טענות ראשונות, רשז"ס].
<< וזהו דוקא כשיש עדים שהחזיק בהקרקע ז' שנים [דנמלא קדמו שני חזקה שלו, למכירת השטר של המערער].
אבל אם לא החזיק בהקרקע אלא ו' שנים – אינו חזקה (והקרקע להמערער)
[דצכא ג' נמלא שהמכיר להמערער נעשה לפני שעברו ג' שנים של החזקה,
א"כ "אין לך מאחא (בהחזיק) גדולה מזו", גמ'].

א. ואפי' כשלא אמר בפירוש "שקניתי", אלא "כל נכסים של אותו פלוני" – אמרינן שכוונתו הי' על מה שקנה ממנו, רשב"ם.
ב. היינו במקום שאין השיירות מצויות – כגון, במדינה אחרת. א"נ, אפי' באותה מדינה, ובשעת החירום [אבל במקום שהשיירות מצויות, אף שהוא בארץ מרחקים בודאי שמע המערער מהחזקה, ד"חברך חברא אית ליה], רשב"ם. וע"ע להלן בדף לח'.
ג. ואיירי, שהי' לו בית אחר באותה העיר, שהי' מתאכסן שם כל ל' יום, רשב"ם.
ד. משא"כ כשהמערער רק יעץ לו לקנותה – בזה לכו"ע לא איבד את זכותו (כנ"ל), כיון שלא עשה לו מעשה אלא "דיבור בעלמא", גמ'.

- מי שהחזיק בקרקע, וטען "של אבותי הי' הקרקע", והמערער הביא עדים דאינו אלא "משל אבותיו" – הקרקע להמערער^א [אף דיש להמחזיק מינו (שהי' יכול לטעון "ממך קניתי, ואכלתי שני חזק") – מ"מ הוי' "מינו במקום עדים", דכרי עדים מכחישים את דבריו שאומרים ד"של אבותיו" (של המערער) הי'. וגמלא דחזקתו אינו כלום, דהוי' "חזקה שאין עמה טענה", גמ' ורשב"ס].

<< ואם חזר המחזיק וטען, "אכן של אבותי היתה, אלא שאני קניתי מהם. ומה שאמרתי "של אבותי", כוונתי הי' רק שאני סומך ובטוח עלי', כאילו היתה של אבותי" (שהרי החזקתי בה ג' שנים): לעולא – הקרקע להמחזיק [דכאופן זה יכול הוא להיות "טוען וחוזר וטוען" (דאף שמכחיש דבריו קלת, מ"מ תיקון לשון ראשון הוא, ואינו עוקר לגמרי)]. וכן הלכה. לנהרדעי – הקרקע להמערער [דאף באופן זה אינו יכול להיות "טוען וחוזר וטוען"]. ~ ואם מתחילה טען "של אבותי ולא של אבותיך" – לכו"ע הקרקע להמערער [דככה"ג עוקר לגמרי דבריו הראשונים, ולכו"ע "אינו חוזר וטוען"].

<< ואם חזר המחזיק וטען, "של אבותי הי', שלקחהו מאבותיך" – לכו"ע הקרקע להמחזיק^ב [דככה"ג אינו עוקר דבריו הראשונים כלל, אלא מוסיף עליהן, ולכו"ע "חוזר וטוען"].

<< ואם כשעמד בבית דין, לא חזר לפרש דבריו (הראשונים), ורק לאחר שיצא חוץ לב"ד חזר ופירש דבריו הראשונים – לכו"ע הקרקע להמערער [דיש לחשוש שמא טענה זו לימדוהו ארכיו וקרוציו, ולכך לכו"ע "אינו חוזר וטוען", גמ'].

<< ואם מתחילה כשטען המחזיק, היו חוץ לב"ד – יכול המחזיק אח"כ לבא לב"ד ולטעון טענה אחרת [אף שעוקר לגמרי טענתו הראשונה]. ד"עשו אדם שלא לגלות את טענותיו אלא לב"ד, כדי שלא ילמד מהן צעל דינו ויתן לכו להשיצ עליהם, גמ'].

◇ ב' כתי עדים המכחישות זו את זו (בעדות אחת):

לרב הונא – כל כת יכולה להעיד בפני עצמה בעדיות אחרות^א
[דמעמידים כל אחד בחזקת כשרות, ואין פוסלים אותם מספק, רשב"ס].
לרב חסדא – אין יכולים להעיד עוד בשום עדיות בעולם
[דמעמידים בממון על חזקתו, ואין מוילאים אותה מספק, רשב"ס].

המשך בעמוד הבא

א. אף דרבה חלק ע"ז, מ"מ לבסוף הודה לאב"י, עי' בגמ' ורשב"ם.
ב. ונאמן במינו שהי' יכול לטעון "ממך קניתי, ואכלתי שני חזקה". ובכה"ג לא הוי' מינו במקום עדים. וכן הוי' "חזקה שיש עמה טענה" – כיון שידוע בבירור שאבותיו לקחהו מאבותיו של המערער, רשב"ם.
ג. ועי' בהרשב"ם, דזהו דוקא כשטענתו השני מכחיש קצת להראשון. אבל כשאינו מכחישה כלל, גם בכה"ג נאמן. אבל עי' בהראשונים דחלקו עליו, וס"ל דגם בכה"ג "אינו חוזר וטוען", עיי"ש.
ד. וזהו דוקא כשטען חוץ לב"ד טענה בעלמא. אבל אם טען בפירוש בפני עדים "חייב אני מנה לפלוני" (אף שהי' חוץ לב"ד), הרי הודה לו, ושוב אינו יכול לכפור בב"ד, רשב"ם.
ה. אבל "א' מכת זו, וא' מכת זו" – לכו"ע אין מצטרפין לעדות א', דהא א' מהם בודאי פסול, רשב"ם.

- שנים שנחלקו על קרקע א', וכ"א טוען "של אבותי היתה, ואני החזקתי בה ג' שנים" – אלא שעדי הראשון מעידים בין על האבהתא, ובין על החזקת ג' שנים, ועדי השני מעידים רק על החזקת ג' שנים (שמכחישים את עדות הראשון): לרב נחמן – נותנין לזה שיש לו עדות גם על האבהתא [ואף שעדים כללו מוכחשים בנוגע "האכילה", מ"מ על "האצתא" אינם מוכחשים] וכן הלכה. לרבא – אין נותנים לשום אחד מהן (וכל דאלים גבר, רשב"ם) [דכיון דעכ"פ "צלותו עדות עלמה" (דלותו קרקע) כרי הס מוכחשים (בנוגע האכילה) – אמרינן שכל העדות נצטלח' (אף בנוגע האצתא)] << ואם חזר אח"כ השני, והביא גם הוא עדות על האבהתא (שמכחישים את עדות הראשון) – אפי' לרב נחמן, מוציאים אותה מהראשון (וכל דאלים גבר, רשב"ם) [ואף שמתחילה נתנוכו להראשון, ועכשיו מוציאים אותה ממנו – מ"מ לא חיישינן "לזילותא דצ"ד", גמ'].
 - ◇ אשה שהלך בעלה למדינת הים, שנים אומרים "מת בעלה", ושנים אחרים אומרים "לא מת בעלה"; וכן, שנים אומרים "נתגרשה האשה", ושנים אחרים אומרים "לא נתגרשה" – הרי זו לא תנשא [דאוקי תרי להדי תרי, והאשכח צחוקא חסור אשת איש קיימא, רש"ס].
 - ~ ואם עברה ונשאת:
 - להחכמים – בדיעבד לא תצא מבעלה השני^ט.
 - לר' מנחם בר"י:
 - בזמן שבאו עדים (ש"לא מת"), ואח"כ נשאת – תצא [דכרי נשאת צאיסור].
 - בזמן שנשאת, ואח"כ באו עדים (ש"לא מת") – לא תצא [דס"ל, דחיישינן ל"זילותא דצ"ד"].

ו. וס"ל לרב נחמן כרב הונא (לעיל), דבנוגע עדיות אחרות יכולין כל כת לבא בפני עצמה ולהעיד, גמ'.
 ז. ולפי היסבר זה, גם רבא יכול לסבור אפי' כרב הונא (לעיל) – דס"ל לרבא, דרב הונא מודה בכה"ג דאין מקבלים את עדותם כלל, כיון שהוא באותו עדות עצמה, גמ'.
 ח. היינו, על שסותרין את דיניהם, ודמי לחוכא ואיטלולא, רשב"ם. וזהו אל' דהלכתא – אבל ר' מנחם ס"ל, דשפיר חיישינן ל"זילותא דב"ד" (עי' להלן).
 ט. ואיירי דוקא בכגון שנשאת לא' מעדי, וגם בכגון שהיא עצמה אומרת "ברי לי שמת בעלי" (ע"פ הגמ' בכתובות עיי"ש), רשב"ם.

◇ "צירוף העדות": האם עדותן של עדים מצטרפת אפי' בזה אחר זה:

(כגון, שעד א' אומר "ביום א' לזה ראובן משמעון מנה", ועד השני אומר, "ביום ב' ראיתי גם אני שלוח ממנו")

לר' יהושע בן קרחה – עדותן מצטרפת אפי' בזה אחר זה

[דמ"מ שניהם מעידים דראובן חייב מנה לשמעון].

להת"ק – אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהם כאחד אותו מעשה עצמו

[וצל"ח, נחשד לגבי כל מנה כ"חלי עדות", רש"י].

◇ "קבלת העדות":

לר' נתן – עדותן של עדים יכולה להתקבל אע"פ שלא העידו שניהם ביחד בפני ב"ד

(כגון ששמעו דבריו של עד א' היום, ודבריו של עד השני למחר).

להת"ק – אין עדותן מתקבלת עד שיעידו שניהם ביחד בפני ב"ד

[ואע"פ שראו שניהם כא' אותו מעשה עלמון].

◇ מי שהוחזק לנו (באביו) שהוא כהן כשר, ויצא על אדם זה קול שהוא בן גרושה (או בן חלוצה) –

מורידין אותו מן הכהונה (עד שיבדקו את הדבר) [וזכו משום "מעלה זכונה", רש"י].

< ואם אח"כ בא עד א', שמעיד שהוא כהן כשר – מעלין אותו לכהונה [דמקום קול עד א' מביא].

< ואם אח"כ באו ב' עדים שמעידים דבן גרושה (או חלוצה) הוא – מורידין אותו מן הכהונה [דא' במקום ב', אין דבריו כלום].

<< ואם אח"כ בא עוד עד א', שמעיד ג"כ שהוא כהן כשר:

לר' שמעון בן גמליאל – מצטרף עד א' האחרון עם עד א' הראשון, ומעלין אותו לכהונה

[דלוקי ב' כנגד ב', ומעמידים אותו על חזקת כשרות זכונה, רש"י].

לר' אלעזר – אין מצטרפין עד האחרון עם עד הראשון, וממילא אין מעלין אותו לכהונה

[דכל עד יש לו רק דין עד א' – ואין דבריהם כלום כנגד הצ' עדים הפוסלים, גמ'].

◇ "אין ערער פחות משנים":

~ ולכן: מי שהוחזק לנו (באביו) שהוא כהן כשר, ובא עד א' לפוסלו – אין מורידין אותו מן הכהונה

[אבל אם ילא עליו קול – מורידין אותו (כנ"ל), תוס'].

• מי שהשתמש בקרקע², וטען (להמערער) "ממך קניתי", והנה שטר המכירה. וכשטען כנגדו המערער שהוא "שטר מזויף",

הודה ואמר "אכן שטר מזויף הוא, אולם שטר כשר הי' לי, ואבד ממני":

לרבה – מעמידים הקרקע בידו (ולא ביד המערער)

[דכא יש לו "מיגו", שהי' יכול לקיים השטר, ולומר "שטר כשר הוא"]. וכן הלכה³.

לרב יוסף – נותנין הקרקע להמערער

[דכרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו הוא רק ע"י האי שטר, ושטר זו הלא כודכ ד"חספא זעלמא הוא", גמ'].

המשך בעמוד הבא

א. דס"ל כר' נתן (לעיל), דיכולין לקבל עדותן אף שאין מעידים ביחד בפני ב"ד [ולא חיישין ל"זילותא דצ"ד"], גמ'.

ב. דס"ל כהת"ק (לעיל), דאין עדותן מתקבלת עד שיעידו שניהם ביחד בפני ב"ד, גמ'.

ג. אלא שלא החזיק בה ג' שנים, רשב"ם.

ד. ע"י עדים הטועים בחתימת ידיהם, או ע"י עדים שקרים, עי' בהרשב"ם.

ה. דבכה"ג נחשב העומד בקרקע כ"מוחזק" – וממילא אין מוציאין אותו מספק, גמ' [וע"ע בתוד"ח וכלכתא].

- ◇ התובע חוב מחבירו ע"י שטר שבידו, וכשטען הנתבע שהוא "שטר מזויף", הודה התובע ואמר "אכן שטר מזויף הוא, אולם שטר כשר הי' לי, ואבד ממני": לרבה – יכול לגבות חובו מן הנתבע [דכ"א יש לו "מינו", שהי' יכול לקיים השטר, ולומר "שטר כשר הוא"].
- לרב יוסף – אין יכול לגבות חובו מן הנתבע [דכרי כל כחו לגבות החוב הוא רק ע"י האי שטר, ושטר זה הלא כודכ ד"חספא זעלמא הוא", גמ']. וכן הלכה¹.
- ◇ התובע חוב מחבירו ע"י שטר שבידו², וכשטען הלוח "פרעתיך כבר", אמר המלוה "הלא חזרת ולקחת ממני את המעות": לרבה – יכול לגבות חובו [כנ"ל, דינן לו "מינו", שהי' יכול לטעון "לא פרעתי"].
- לרב יוסף – אין יכול לגבות חובו [כנ"ל, דכיון שהודכ שפרעו, הרי שטר זה "חספא זעלמא הוא". ומכ שטען דחזר ולקח ממנו המעות – הרי זה נחשבת כהלואה חדשה³, וע"ז אין לו שטר, רשז"ס]. וכן הלכה¹.
- ~ ואם אמר המלוה, "החזרתי לך המעות מחמת שנישפו צורתן, או שהאדים נחושטן" (ולא היו יוצאין בהוצאה) – לכו"ע יכול לגבות חובו [דכרי הוא כאילו טעין "לא פרעתי כלל", והשטר עדיין עומד בתוקפו, רשז"ס].

ו. ע"י עדים הטועים בחתימת ידיהם, או ע"י עדים שקרים, עי' בהרשב"ם.

ז. דבכה"ג הנתבע הוא ה"מוחזק" – ר"המוציא מחבירו עליו הראי", גמ'.

ח. ע"י (שהלוהו מעות, או) שהוא ערב שפרע להמלוה עבור הלוח, ועכשיו חוזר ותובע המעות מהלוה עם השטר של המלוה, גמ'.

ט. ולא אמרינן, דמה דחזר ולקח ממנו המעות הרי נחשב הדבר כאילו לא פרעם כלל, וממילא עומד השטר בתוקפו, רשב"ם.

- מי שהחזיק בקרקע וטוען "לקוחה היא בידי", אולם בתוך שני החזקה יצא עליו קול שאין הקרקע בידו אלא בתורת משכון – אינו חזקה [דאין לך מחסך גדול מזה, וכי לו להיזכר בשטרו, רש"ס].
 - ◊ הבא ליפרע מנכסי יתומים (לגבות חוב שהי"ל על אביהם)^א – לא יפרע אלא בשבועה (שישבע שלא פרע אביהם).
 - < ואפי' ע"י שבועה, אין נפרעין מהן אלא לאחר שיגדלו (בן יג'), אבל כל זמן שהם קטנים – אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן.
 - מי שהחזיק בקרקע ג' שנים בחיי האב, ואח"כ מת האב, וטוען "לקוחה היא בידי" – יכול המחזיק לזכות בהקרקע אפי' בלא שבועה (להיתומים, כנ"ל) [ד"אין נשבעין על הקרקעות, ועוד ד"חזקת ג' שנים במקום שטר קיימא", רש"ס].
 - ~ וכן, אם (לא טען "לקוחה היא בידי", אלא) ירד אח"כ לנכסי היתומים, ואכל מפירותי' כשיעור מעות של חוב שטוען שיש לו על אביהם – א"צ לישבע להיתומים [דיש לו "מיגו" – שכי' יכול לטעון "לקוחה היא בידי", וכי' נאמן אפי' צלי שבעה (כנ"ל)].
 - מי שמת והניח אילן בירושה, וב' קרובי המת נחלקו עליו, שכ"א אמר "אני קרוב יותר", ובא א' מהן והחזיק בה (מדין "כל דאלימ גבר") ואכל מפירותי', ולאחר זמן הודה המחזיק שבאמת השני קרוב יותר – מעמידין האילן ביד השני.
 - ~ והאם יכול השני לתבוע מהראשון להחזיר לו כל הפירות שאכל עד עכשיו:
 - לרב חסדא – אין יכול לתבוע ממנו הפירות [דכיון דכל זכותו כהאילן הוא רק ע"י הודאת הראשון, כ"י נחשז כאילו נותן לו האילן מדעתו, אע"פ שלא זכר צו מן הדין, רש"ס].
 - לאביי ורבא – יכול לתבוע ממנו הפירות [דכיון שכוזר לו, כ"י מודה שאכל הפירות שלא כדין].
 - מי שהחזיק בקרקע ג' שנים וטוען "לקוחה היא בידי", אלא שלא הצליח להביא עדות (על כל חזקתו) רק על ב' שנים –
 - < הקרקע – חוזרת להמרא קמא [דכא חין לו ראי' על חזקת ג' שנים].
 - < וכן הפירות (שאכל מהקרקע ב' שנים) – צריך לשלם להמ"ק [דכא יש עדים שאכל הפירות שלא כדין, רש"ס].
 - ~ ואם הביא רק עד א' – על ב' שנים – עי' להלן (דף לד') ...
 - מי שירד לקרקע חברו ואכל מפירותי', וטוען "לפירות ירדתי" (כדין אריס, או שקנה ממנו הפירות לזמן מסויים) – נאמן, וא"צ לשלם הפירות^י
 - [דלא חזיף אדם לאכול פירות שאינם שלו. וכיון שאין עושים שטר על פירות – חין עליו ריעותא של "אחוי שטרך", גמ'].
 - ~ וכן, מי שהוליד ללקוט פירות מאילן של חברו, וטוען שהבעל הבית מכר לו את הפירות – נאמן, ומניחים לו ללקוט הפירות [כנ"ל, ד"לא חזיף אדם ללקוט פירות מאילן שאינו שלו"]^י.
-
- א. ואע"פ שיש לו שטר חוב, רשב"ם.
 ב. ע"ע בתוד"ה מיגו.
 ג. וראוי' ליורשו – אלא שלא היו עדים לשום א' ע"ז.
 ד. ואם אין עדים שאכל הפירות, אלא הודה המחזיק מעצמו שאכל פירות הקרקע (כדי להחזיק בה ג' שנים) – אף שהקרקע חוזרת להמ"ק (שאין לו ראי' על החזקה), מ"מ א"צ לשלם הפירות [דכא יש לו "מיגו" ע"ז, שכי' יכול לטעון "לא אכלתי אלא מעט יותר ממכ שזרעתי"]. וישבע שבועת היסט, רשב"ם.
 ה. ואע"פ שיש עדים שאכל הפירות. ומ"מ צריך לישבע שבועת היסט, רשב"ם.
 ו. וזהו דוקא בנוגע הפירות שכבר אכל. אבל מכאן ולהבא אינו נאמן לאכול הפירות (מטעם זה), בלי עדים ושטר שקנה הפירות [דא"כ, כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו צטעק ז', רשב"ם].
 ז. משא"כ כשמחזיק בקרקע – אף שיש לו ג"כ חזקה "דלא חזיף", מ"מ יש עליו הריעותא של "אחוי שטרך" (כיון שכותבין שטר על הקרקע), גמ'.
 ח. וזהו ג"כ דוקא כ"ז שלא ערער הבעלים. אבל לאחר שכבר ערער הבעלים, אין מניחים לו ללקוט הפירות (כנ"ל), רשב"ם.

◇ "כל המחויב שבועה, ואינו יכול לישבע" – צריך לשלם.

ולכן: עד אחד המעיד על אדם שחטף נסכא מחבירו, והוא טוען "חטפתי, אך שלי חטפתי" – חייב לשלם הנסכא [דכיון דיש עד א' – אין לפטרו משום "מיגו" (שהי יכול לומר "לא חטפתי"), דהא ע"א מחייב שבועה; וכאן אינו יכול לישבע – שהרי אין האדם מכחיש בעד אחד (ואין זו שבועה המוטלת עליו) – נמלא, דהוא "מחויב שבועה", אצל "אינו יכול לישבע" – ולכך צריך לשלם, גמ' ורשב"ס].

• מי שהחזיק בקרקע ג' שנים וטוען "לקוחה היא בידי", אלא שלא הצליח להביא ב' עדים על חזקתו רק עד א':
~ אם העד אחד אינו מעיד אלא על ב' שנים –

< הקרקע – חוזרת להמרא קמא [דהא אין לו ראי' על חזקת ג' שנים].

< וכן הפירות (שאכל מהקרקע ב' שנים) – צריך לשלם להמרא קמא

[ואע"פ שאין כאן אלא עד א' שמעיד שאכל הפירות, מ"מ כיון שאס הי' המחזיק מכחישו (וטוען "לא אכלתי"),

הי' בעד א' מחייבו לישבע, א"כ עכשיו שאינו יכול לישבע (שהרי אינו מכחישו) – מחויב לשלם (כנ"ל)].

~ ואם העד אחד מעיד על כל הג' שנים –

< הקרקע – חוזרת להמרא קמא [דהא אין לו צ' עדים על חזקתו].

< אבל הפירות (שאכל מהקרקע ג' שנים) – אין צריך לשלם להמרא קמא

[דכאופין זה בע"א "לסיועי קאמתי" – שהרי אס צא אחר ומעיד כמוהו, הי' מעמידים את הקרקע ציד המחזיק

(דברי יש צ' עדים). וכל שהע"א צא לסייעו – אינו יכול לחייבו שבועה, וממילא פטור מלשלם, גמ'].

◇ "גזלן" – פסול לכל השבועות.

• שנים שנחלקו על ספינה (שבנהר), וכ"א טוען "שלי הוא", וביקש א' מהן מבית דין שיתפסו את הספינה
[עד שיצא עדים דשלו הוא, דחשש פן ימכרנה חזירו צינתיים, רשב"ס]:

לרב הונא – תפסינן

[דס"ל (כחמ"ד להלן), דאף לאחר שיתפסו צ"ד, אס לא ימלא עדים "מפקינן" ממנו כצתחילה,

ונמלא לא הפסיד השני כלום, רשב"ס].

לרב יהודה – לא תפסינן (וכל דאלים גבר)

[דס"ל (כדלהלן), דלאחר שיתפסו צ"ד, אף אס לא ימלא עדים שוב "לא מפקינן" ממנו, ונמלא שהשני הפסיד על ידינו,

דאולי הי' הוא האלים, רשב"ס].

~ ואם תפסו ב"ד הספינה, אך לא מצא עדים:

לרב פפא – מפקינן (וכל דאלים גבר)

[שלדעת כן תפסוהו, שאס לא יצא עדים יחזירוהו, רשב"ס].

לרב יהודה – לא מפקינן (ומעכבין הממון עד שידעו למי ישיבו)

[דמאחר שצא ממון ישראל ציד בית דין, אינן רשאין להפקירו להיות "כל דאלים גבר", רשב"ס].

<< ולחלכה – "לא תפסינן". ואם תפסוהו – "לא מפקינן".

א. וכגון שמעיד "שלא אכל כי אם ב' שנים" (דלאו לסיועי קאמתי), רשב"ס. [אצל רשב"א חולק ע"ז, וס"ל דאירי אפי' כשמעיד סתם "שאכל צ' שנים", עיי"ש].

ב. משא"כ כשהע"א מעיד רק על ב' שנים – הוא בא להרע את כחו. וכן בצירור (דלעיל), שהע"א מעיד שחטף הנסכא מחבירו, הוא בא להרע את כחו, שהרי אם בא אחר והעיד כמותו, בודאי הי' מחויב לשלם, גמ'.

ג. זהו הטעם אל' דהרשב"ם, דהב' מחלוקות תלוין זה בזה. אבל עי' בתוס' (ד"ה רב הונא) דחולק ע"ז, עיי"ש.

ד. וכגון ששניהם נתרצו שב"ד יתפסוהו. א"נ, דפסקו ב"ד כרב הונא ד"תפסינן", רשב"ס.

- **שנים שנחלקו על איזהו דבר** (בין מטלטלין, ובין קרקע), וכ"א טוען "שלי הוא", ואין עדות וחזקה לזה יותר מזה: ~ **בזמן ש"ליכא למיקם עלה דמילתא"** (דאין לברר לעולם הדין עם מי):
 - לרב – יחלוקו
 - לשמואל – שודא דדייני (הדיינים נותנין אותה למי שנראה להם נכון בעיניהם) [דכיון שלא יתברר הדין לעולם, משתדלין ב"ד צדיק ודין אותו, רשז"ס].
- ~ **בזמן ד"איכא למיקם עלה דמילתא"**:
 - אם יש לכל אחד "דראא דממונא" – יחלוקו
 - אם אין לכל אחד "דראא דממונא" – כל דאלים גבר (בין בראיות ובין בכח, רשב"ם) [דכיון שיכולו עדים לבא ויסתרו את הדין שדנו ב"ד, הלכך אין ב"ד נזקקין להם, ומניחים אותן, רשז"ס].
- << ובאופן זה, **אם בא שלישי וחטפה מהשנים** (שנחלקו עליו):
 - לנהרדעי – אין ב"ד מוציאין אותו מידו [דשמא גס לז' כראשונים אין להם חלק זה, רשז"ס].
 - לרב אשי – מוציאין אותו מידו (ומנחין אותו בין השנים, וכל דאלים גבר) [הואיל ולא טעין מידי, רשז"ס].
- אלא דמ"מ, **לא מיתכפר** בהשבה כזו [דמאחר שצא לידו, לריך להשיב לצעלים הנכונים, רשז"ס].
- ◇ **ב' שטרות** (מתנה) **היוצאין ביום אחד** על שדה א' (שבכל א' כתוב שבעל הקרקע נתן אותה לאדם אחר, ושניהם ביום א'):
 - לרב – יחלוקו
 - לשמואל – שודא דדייני [דצכ"ג "ליכא למיקם עלה דמילתא" – וכדין כנ"ל].
- ◇ **המחליף פרה בחמור** (ע"י קנין חליפין), וילדה הפרה (ואין ידוע מתי ילדה²):
 - וכן **המוכר שפחתו** (ע"י קנין מעות), וילדה השפחה (ואין ידוע מתי ילדה) – יחלוקו³
 - [אף דבאופן זה "ליכא למיקם עלה דמילתא", מ"מ יש לכל א' "דראא דממונא" – וכדין כנ"ל].
- ◇ **"גזלן של רבים"** (כגון, מוכר במדה שאינה ישרה לרבים) – לא ניתן להשבון [שאינו יודע למי ישיב].
- **המחזיק בקרקע, ובא המרא קמא והגבי' סל של פירות** (מקרקע זו) על כתפיו של זה המחזיק –
 - הרי זו חזקה מיד, וא"צ ג' שנים [מאחר שסייע לו בלקיטת הפירות – הרי הוא כאילו הודה שמכר לו הקרקע, רשז"ס].
- ~ **ואם טען בעל הקרקע, "לפירות הורדתיו"** (כדין ארים) [והפירות שסייעתי לו ליטלם, היו חלקו]:
 - תוך ג' שנים** (לחזקת המחזיק) – נאמן המרא קמא [שאינו לקחה המחזיק, הי"ל להיזהר בשטרן].
 - לאחר ג' שנים** – אין המ"ק נאמן⁴ [שלאחר ג' שנים אין הלוכה נזהר בשטרן, והי"ל להמ"ק למחות בתוך ג' (כדלכלן), גמ"ל].

המשך בעמוד הבא

א. ואפי' אם נתברר שא' נכתב ונמסר בשחר, והשני נכתב ונמסר בערב – "אין הקדמה בשעות" (אלא בירושלים), רשב"ם.
 ב. ואיירי, שעומד הפרה באגם (ולא הוי' שום א' מוחזק), רשב"ם.
 ג. ואפי' שמואל מודה דבכה"ג לא אמרינן "שודא דדייני" – דדוקא במתנה שייך לומר "יראו ב"ד למי אוהב יותר", אבל בכה"ג א"א לומר כן, רשב"ם.
 ד. ואפי' לא סייעו בלקיטת הפירות, רשב"ם.

- המוריד ארס לשדהו, ליטול בפירותי' (למחצה, לשליש, ולרביע) יותר מג' שנים – צריך למחות בתוך כל ג' שנים" [כדי שלא יחזיק כארס בשדהו ג' שנים, ויטעון שקגאח כשדכ לגמרי, גמ'].
~ וכן, מלוה האוכל פירות השדה משום "משכנתא דסורא" (שמנכה ע"י כן מחובו) – צריך הלוה למחות בתוך כל ג' שנים [כנ"ל].
- "עכו"ם" – אין לו חזקה [דסתס עכו"ס גזלנים הס, וישראל ירא למחות, רשב"ס].
ולכן: ישראל הבא מחמת עכו"ם (שקנה קרקע מעכו"ם הטוען שלקחה מישראל), אע"פ שהחזיק בה הישראל (וכן העכו"ם) ג' שנים – אינו חזקה
[דכו"י "חזקת שאין עמך טענה" – דכרי אינו יודע היאך צא לידי העכו"ס שיוכל למכרה, רשב"ס].
~ ואם טוען הישראל (להמרא קמא) "קמי דידי זבנה עכו"ם מינך, ושוב מכרה לי" – נאמן ע"י חזקת ג' שנים' [דזכו שפיר "חזקת שיש עמך טענה" – ע"י להלן דף מא'].
~

ה. ואע"פ שזהו "מחאה לחצאין" – שמוחה על הקרקע ומודה בהפירות, מ"מ מחאה מעלייתא היא (וא"צ לומר דוקא "פלוני גזלן הוא"), רשב"ם.

ו. והוי' מחאה מעלייתא (כנ"ל), דאל"כ לא היו החכמים מתקנין דבר (כמשכנתא דסורא) שעשוי לבא לידי הפסד, גמ'.
ז. וכן, אם טוען הישראל, "העכו"ם נתן לי השטר מכירה שלקחה ממך" – ג"כ הוי' חזקה [שיש עמך טענה], רשב"ם. אבל אם טוען הישראל, "לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה" – אינו חזקה [דזכו חזקת שאין עמך טענה], גמ'.

- כל שהחזיק בשדה של חבריו באופנים הללו – אין בעל השדה חושש למחות, ולכך אינה חזקה:
 1. שדה שהיא מוקפת גדר, ובא אחד והחזיק ג' שנים במעט הקרקע שהיא מחוץ לגדר – אינה חזקה [כיון דצין כך אין קרקע זו עומד אלא לאכילת חיות השדה, לא חשש בעל השדה למחות, גמ' ורשב"ס].
 2. אכל המחזיק פירות של ערלה, כלאים, או שביעית – אינה חזקה [ערלה וכלאים – מפני שהם אסורים, ושביעית – מפני שהם הפקר לכל, ולכך לא חשש בעל השדה למחות, רשב"ס].
 3. אכל המחזיק תבואה כשהם עדיין שחת (שלא המתין עד שתגדל התבואה) – אינה חזקה* [שיש רגלים לדבר, סירא הוא להחזיק כשאר בני אדם, לפי שצגזל ירד זה – ולכך לא חשש בעל השדה למחות, רשב"ס].

~ אבל אם החזיק בשדה של "עשירים" (כמו "בקעת מחוזא"), אף כשאכלה שחת – הוי' חזקה [שיש להם צרכנות רבות, ודרכם להאכיל השדות לצרכנות כשכן שחת, רשב"ס].

 - 4. החזיק בשדה שהיתה קרקע "פתוחה" (מלאה בקעים, ואינה מוציאה פירותי') – אינה חזקה [דמפני רעתה לא הקפיד למחות, רשב"ס].
 - 5. החזיק בשדה ע"י שורע כור, אלא שגם ליקט והכניס לביתו רק כור – אינה חזקה [דכיון שלא היתה כרוונה מהקרקע, לא חשש למחות, רשב"ס].
- אנשים של בית "ריש גלותא":
 - אם החזיקו בשדותינו – אינה חזקה [כי בני אדם יראים מלמחות בהם].
 - וכן אם החזיק אדם בשדה שלהם – אין לו חזקה [שממך שהם עשירים, מניחין בנ"א להשתמש בנשותן. וגם אין חוששים למחות – שצורע יטלו את שלהם, רשב"ס].
 - "העבדים", ו"הגודרות" (צאן, וכל דבר המהלך בדרכים) – אין להן חזקה מיד [דכני אין תפיסתן מוכחת שהיא שלו (שיהי' יכול לטעון "לקוחה היא צידי") כשאר מטלטלין – דאולי מעלמן נכנסו לביתו של המחזיק].
 - < אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים [שהי"ל להמערער למחות ולא מיחה, רשב"ס].
 - ~ ו"עבד קטן" המוטל בעריסה – יש לו חזקה מיד [כיון שאינו יכול להלך מעלמו, הרי הוא כשאר מטלטלין].
 - ~ ו"עזים" (שמסורות לרועה), כשהם במקום שהבעלים והרועים מוסרים שם את הבהמות מיד ליד – יש להם חזקה מיד [דכיון שאין כוללות יחידות כלל, הרי הם כשאר מטלטלין, גמ'].
- ◇ בהמה שנכנס לשדה של חבריו ואכל מפירותי', ואין ידוע כמה אכלה:
- < בעזים – יכול בעל השדה לתבוע עד כדי דמיהם של העזים [דיש לו "מיגו" – שהי' יכול לטעון "העזים לקוחות בן צידי" (וצמקום שיש לעזים חזקה מיד, כנ"ל)].
 - < בשאר בהמות – אין יכול לתבוע כלום [דאין לו "מיגו" – דהא "גודרות" אין להן חזקה לטעון "לקוחה היא צידי", כנ"ל].
- המשך בעמוד הבא
-
- א. עי' להלן, דלר' עקיבא אף שאכלה כשהיא שחת, שגדל בחדש א', ג"כ הוי' חזקה, עיי"ש. אבל עי' בהריטב"א, דכאן אף ר"ע מודה דאינה חזקה, כיון שאכלה שחת כל הג' שנים, עיי"ש.
- ב. עי' בהרשב"ם, דהביא פי' אחר (מהר"ח): מי שהחזיק בשדה, אבל לא חרש אותה אלא נפתחו בה בקעים מאילי (עי' גשם רוח ושמש), וזרע המחזיק באותה בקעים – אינה חזקה [דאינו מחזיק זה כדרך צעלים, ריטב"א], עיי"ש.
- ג. בהרשב"ם מבואר, דזהו בין בעבדים ובין בגודרות. אבל י"א, דזהו דוקא בעבדים, עי' בהמפרשים.
- ד. ואף כשיש לעבד קטן זה "אם", שרגילה להיכנס תדיר אל בית המחזיק, מ"מ לא אמרינן שמא הכניסתו אמו לשם ושכחתו [דאין חוששין לכך, דאין אס שוכחת את צנה], גמ'.

- "חרישה" – האם חרישה לבדה (בלי לזרוע או לקצור) מהני לקבוע חזקה?^ה
י"א – הוי' חזקה [דאין אדם עשוי לראות שחורשים את קרקעו (שלא מדעתו) ושוקק, ומדלא מיחכ הפסיד, גמ'].
י"א – אינה חזקה [דצזכ שמשציח, אומר צעל כשדכ צלצו, "כלואי ויחרוש כרצב, ואח"כ אטלנכ ואזרענכ אני", גמ'].
- "חזקת ג' שנים" – האיך קובעין אותה:
לר' עקיבא – יכול לאכול "פרי קטן" ג' פעמים
 [ואף פרי שגדל צחדש אי' – הוי' חזקה. ולכן יש לו חזקה ציד' חדש (כדלעיל דף כח)].
לר' ישמעאל – צריך לאכול "פרי גדול" ג' פעמים (ואף משל ג' מיני פירות)
 [ודוקא פירות כגדלין ונגמרין צג' חדשים – הוי' חזקה. ולכן, יש לו חזקה ציד' חדש;
 וכן אכל אספסתא צג' חדשים – הוי' חזקה (כדלעיל דף כח)].
להחכמים (לשמואל) – צריך לאכול מין פרי א', ג' פעמים (ואף שנאכל בפחות מג' שנים)
 [ולכן, אף אם אכל "דקל נערה" (כמוציא ג' פירות צפחות מג' שנים) – הוי' חזקה, דא"ל דוקא ג' שנים^ה, גמ'].
להחכמים (לרב) – צריך לאכול מין פרי א', ג' פעמים, במשך ג' שנים שלימות. וכן הלכה.
 [ולכן, אף צ"דקל נערה" – אינה חזקה. דלדידי, כטעם של חזקה משום ד"אין אדם נזכר צשטרו יותר מג' שנים",
 וממילא צריך ג' שנים שלימות, גמ' ורשב"ס].

ה. רב"שדה הבעל" יספיק לקבוע חזקה ביב' חדש וב' ימים [יום לחרישה משנה א', ויום לחרישה משנה ג', ויצ' חדשים צאמנע (דצטינן רלופין)], רשב"ס.

ו. וכן הלכה, אבל מטעם אחר – דבין כך פסקינן דבעינן ג' שנים שלמים מיום ליום (כדלהלן), ואינו מספיק בג' אכילות, גמ'.
 ז. כגון: שאכלה כשהיא שחת (שלא נגמרה התבואה), א"נ ירקות (הגדלין בחדש א') – הוי' חזקה, רשב"ס.

ח. עי' בהרשב"ס, דהביא פשט אחר ב"דקל נערה" (מהר"ח), ולדבריו: לשמואל – לא הוי' חזקה, ולרב – הוי' חזקה, עיי"ש.

- החזיק בשדה של בית ג' סאין, והיו נטועים שם ל' אילנות (בשיעור של י' אילנות לבית סאה), ובכל שנה אכל מ' אילנות אחרים – הרי זו חזקה לכל השדה*.

– וזהו דוקא באופן:

1. שלא הוציאו העשרים אילנות אחרים פירות באותה שנה (אלא כל י' אילנות הוציאו פירות בשנה אחרת). אבל אם גם האילנות האחרים הוציאו פירות באותה שנה, והמחזיק לא אכל אלא מ' – אינה חזקה [דגילה על ענמו, שכשדכ אינה שלו וירא להחזיק חזקה גמורה, רש"ס].
2. שהעשרה אילנות (שאכל מהם בכל שנה) מפוזרין בכל השדה. אבל אם היו מקובצים יחד, שבכל שנה אכל מאילנות המקובצים בבית סאה אחר – אינה חזקה [דכל בית סאה חשוב "שדכ האילן" צפני ענמו, ושדכ שלם לא כו' חזקה לשדכ אחר, רש"ס].

- הקונה ג' אילנות בתוך שדה חבירו – הרי זה קנה גם קרקע עמהם

[שקונה הקרקע מסציז לאילנות הנזכרת להם (והיינו – תחמיס וציניכס, וחולכ להם כמלא אורכ וסלו);

ועוד יש לו זכות בהקרקע, דלאחר שימותו האילנות, יחא רשאי לנטוע אחרים במקומן]. ע"ע להלן דף פא'.

~ הקונה רק ב' אילנות בתוך שדה חבירו:

לר' עקיבא, ולנהרדעי² – גם בזה קנה קרקע עמהם (שאם ימותו האילנות, יהא רשאי לנטוע אחרים במקומן, רשב"ם) [דס"ל, "המוכר צעין יפס מוכר", גמ'].]

להחכמים – הרי זה לא קנה קרקע עמהם כלל (ואם ימותו האילנות, אינו רשאי לנטוע אחרים במקומן, רשב"ם) [דס"ל, "המוכר צעין רעפ מוכר", גמ'].]

– ואף שלא קנה הקרקע, האם יכול לעכב המוכר מלחפור תחת האילן:

לנהרדעי – יכול לעכבו. לרבא – אינו יכול לעכבו.

<< וכ"ז דוקא בלוקח א' (שהבעלים מכר האילנות, ושייר הקרקע לעצמו);

אבל בב' לקוחות (שהבעלים מכר האילנות לא, והקרקע לשני):

לרב זביד – בזה אף הלוקח ג' אילנות – לכו"ע לא קנה קרקע עמהם כלל³

[דמאי א"ל צעל הקרקע, "כשס שאין לי שום חלק בהאילנות, כן אין לי שום חלק בהקרקע, גמ'].]

לרב פפא – בזה אף הלוקח ב' אילנות – לכו"ע קנה קרקע עמהם (הקרקע מסביב, וכן שיכול לנטוע אחרים במקומן, כנ"ל)

[דמאי א"ל צעל האילנות, "כשס דלדידך "צעין יפס" מכר, לדידי נמי "צעין יפס" מכר (לכל דצר), גמ'].]

<< וכ"ז דוקא כשהבעלים מכר האילנות ושייר הקרקע לעצמו;

אבל כשהבעלים מכר קרקעו, ושייר את האילנות לעצמו, אף ששייר רק ב' אילנות –

הרי זה שייר גם הקרקע עמהם (הקרקע מסביב, וכן שיכול לנטוע אחרים במקומן, כנ"ל)

[ואפי' לר"ע, דס"ל ד"צעין יפס" מוכר – צכנון זה, שהאילן מכחיש השרשים בהקרקע, ירא מהלוקח, ומשייר קרקע לעצמו, גמ'].]

~ ואם היו האילנות נטועין בשדה יותר מ' לבית סאה ("רצופין"):

לר' שמעון, ורבא – בזה אף הלוקח ג' אילנות – לא קנה קרקע עמהם (כנ"ל)

[דאין זה "שדכ האילן", דלטקור ולשרש קיימא, רש"ס].]

להחכמים – אף בזה, הלוקח ג' אילנות – קנה קרקע עמהם (כנ"ל)

[דס"ל, "רואין את האמלעיים כאילן אינן" (כדלהלן), ודינן המפוזרים, רש"ס].]

המשך בעמוד הבא

א. אבל אם היו פחות מבית סאה לי' אילנות – אינה חזקה (דהוי' סמוכין ביותר דהוי' כ"ער", כיון שלא אכל מכל אילנות שבשדה, ע"ע הערה

ז'). וכן אם היו יותר מבית סאה לי' אילנות – אינה חזקה (בכל הקרקע, אלא כנגד מה שצריך לאילנות), רשב"ם [ועי' צמוד"ס ממטע].

ב. זהו אלי' דהרשב"ם (בסוף העמוד). אבל תוס' חולק עליו, וכוונת נהרדעי הוא רק לענין אם יכול לעכבו מלחפור תחת האילן (כדלהלן).

ג. אבל בנוגע לקנות הקרקע מסביב לאילנות הנצרכת להם (כנ"ל) – גם ר"ע מודה דלא קנה עמהם (ולא דמי ממש לקונה ג' אילנות), עי' בהרשב"ם ובהאחרונים. ועי' להלן (דף פא'), דר' מאיר חולק לגמרי, וס"ל דגם בקונה ב' אילנות קנה הקרקע לכל דברים הנ"ל, עיי"ש.

ד. אבל כל זמן שהאילנות חיים, וטוענין פירות – בודאי א"צ לעקור אותן [דקנאו לפירותיות], רשב"ם.

ה. אבל בדברים שאינן מכחישים בקרקע – ס"ל לר"ע שאינו משייר לעצמו, ד"בעין יפס מוכר", כדלהלן ב"בור ודות" (בדף סד', ועא'), גמ'.

- החזיק בשדה, שהיו האילנות נטועים בתוכה יותר מי' לבית סאה (רצופין¹), ואכל מכולם כל ג' שנים: לנהרדעי – אינה חזקה [ללא אחזיק כדמחזקי אנשים, דאין ראוי לקיים כן אלא לעקור ולשרש, רשז"ס]. לרבא – הרי זו חזקה [דכל שאכל מכולם², חזקה מעלייתא הוא].

◇ "כרם", שיש בין שורה לשורה פחות מד' אמות – האם יש לו דין "כרם", או לא³:
לר' שמעון – אינו נחשב "כרם" [דלריך שיכא צין שורכ לשורכ עכ"פ ד' אמות] – עי' להלן דף פב'.
להחכמים – נחשב "כרם" [דרואין את האמצעיים כאילו אינן, גמ'].

ו. עי' בהרשב"ם דהביא פירוש אחר: דאיירי אפי' כשנטועים י' לבית סאה, אלא שלאחר שיגדלו סופן לשרש אותן ולפזר נטיעתן – ואין זו עיקר גידולן, עיי"ש.
 ז. אבל אם לא אכל מכולם, אלא מי' לכל שנה – צריך שיהיו נטועים דוקא י' לבית סאה (כנ"ל הערה א'), תוד"ה ממשע.
 ח. היינו לענין, שצריך להרחיק "זרע" ממנו ד' אמות (משום כלאים), ולא מספיק בג' טפחים (כעין גפן יחידי), עי' בתוד"ה אינו.

- הקונה אילן א' בתוך שדה חבירו – לא קנה קרקע עמהם (כדלעיל דף לז').
~ ואם החזיק בה ג' שנים, וטוען "בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו" (ליטע אחר במקומו), ואבד שטרי – הרי הוא נאמן [דהיי"ל להוכיח למחות צפון כל ג' שנים, להודיע שלא מכר אלא האילן, ולא את הקרקע שתחתיו, גמ'].
 - "מחאה שלא בפניו" (שמיחה המ"ק בפני ב' עדים שלא בפני המחזיק) – הוי' מחאה² [חצרן חצרה אית לי, ושמע המחזיק, והיי"ל להזכר בשטרו, גמ].
 - מי שהחזיק בקרקע, והוי' המרא קמא במדינה אחרת, ואין שיירות מצויות מזו לזו – כגון: 1. שהוי' בשעת החירום (בשעה שמלכיות מתגרות זו בזו); 2. או, שהחזיק בתוך א' מג' הארצות שבארץ ישראל (יהודה, עבר הירדן, או גליל), והמ"ק הי' בארץ אחרת (שבא"י הנ"ל) [דכהני אף בשעת שלום אין שיירות מצויות מזו לזו, גמ' ורשב"ס]:
 - < להת"ק – אינה חזקה
[דאף ד"מחאה שלא בפניו" הוי' מחאה, מ"מ במקומות שאין שיירות מצויות – אינו מחאה (דאין מי שיגיד לו למחזיק). וכיון שהמחזיק ידע שהמ"ק אינו יכול למחות, הי"ל להזכר בשטרו, גמ' ורשב"ס].
 - < לר' יהודה – הוי' חזקה
[שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של ג' שנים – כדי שאפי' אם ילך המ"ק למקום רחוק מארץ ישראל (כאספמיה), יהי' לו פנאי לחזור ולמחות (אע"פ שאין שיירות מצויות)].
 - מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו (להמחזיק – כגון, חגירין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מהמחזיק):
 - לשמואל – לא הוי' מחאה
[דאף ד"מחאה שלא בפניו" הוי' מחאה, מ"מ לריך למחות בפני ב' שיכולים לומר לו – דכלא"ה לא ישמע המחזיק].
 - לרב – הוי' מחאה
[דגס ככה"ג אמרינן "חצרן חצרה אית ליי" – ושמע המחזיק, גמ'].
 - "בורח" (מי שהוצרך לברוח ממקומו למקום אחר) – האם יכולין להחזיק בנכסיו, או לא:
 - אם ברח מחמת "ממוץ" (מפני בע"ח שתובעין אותו) – מחזיקין בנכסיו [שאינו חושש אם נודע מקומו, ולכן הי"ל להמרא קמא למחות במקומו (שמחאה שלא בפניו – הוי' מחאה)].
 - אם ברח מחמת "מרדין" (מחמת רציחת נפשות) – אין מחזיקין בנכסיו [שירא למחות פן יודע מקומו ויכרהו, ולכן הי"ל להמחזיק להזכר בשטרו].

א. וגם באופן זה הוי' מחאה, וא"צ לומר דוקא "פלוני גזלן הוא", רשב"ם (כדלעיל דף לה').
 ב. זהו אלי' דרוב השיטות, וכן הלכה. [אלא דלגירסא א' כהגמ': לרב – "מחאה שלא בפניו" – לא הוי' מחאה, עיי"ש].
 ג. אבל אה"נ אי החזיק בפני המרא קמא (או שהי' המ"ק בעירו) – לר' יהודה יש לו חזקה מיד [כיון דמעיקר הדין המ"ק מקפיד מיד, והיי"ל למחות], רשב"ם (ע"פ הגמ' דף מא').

- "לשון המחאה" (כשמוחה שלא בפני המחזיק), כיצד – צריך שיאמר (בפני עדים) "פלוגי גזלן הוא, שהרי לקח את הקרקע שלי" בגזלנות (ומחר אתבע אותו לדין²).
 < אבל אם אמר רק "פלוגי גזלן הוא" – אין זו מחאה [דבא לא ידע כמחזיק אמאי קרי ליי גזלן שיזכר בשטרו, רש"ס].
- מיחה בחבירו, ואמר להעדים "אל תאמרו להמחזיק שמחיתי":
לרב זביד – אינה מחאה [שכרי העדים לא יגידו להמחזיק].
לרב פפא – הוי' מחאה [די"ל כוונתו, "אל תאמרו להמחזיק, אבל יכולין לומר לאחרים שמחיתי", וחזרך חזרא אית ליי, גמ'].
 ~ ואם אמר להעדים, "לא יצא דבר מפיכם" – לכו"ע אינה מחאה [דזכ משמע "לא לו, ולא לאחרים", רש"ס].
- מיחה בחבירו מחאה גמורה (שצויה לעדים שיאמרו להמחזיק), אלא שהעדים ענוהו "אנחנו לא נאמר להמחזיק שמחיתי":
לרב זביד – אינה מחאה [שכרי העדים לא יגידו להמחזיק].
לרב פפא – הוי' מחאה [די"ל כוונתו, "לא נאמר להמחזיק, אבל נאמר לאחרים שמחיתי", וחזרך חזרא אית ליי, גמ'].
 ~ ואם העדים ענוהו, "לא נוציא דבר מפינו":
לרב פפא – בזה אינה מחאה [דמשמע "לא לו, ולא לאחרים", רש"ס].
לרב הונא בדר"י – ג"ז הוי' מחאה [דכיון דלא ניוס כמחזיק ע"ז (אלא דמענאם קבלו עליהם שלא להגיד), יתכן שלא יתנו את לבם על זה (כדלהלן), ויספרו לאחרים על המחאה, וחזרך חזרא אית ליי, גמ'].
 ◇ כל דבר שאינו מוטל על האדם שלא לפרסמו, אלא שמעצמו קיבל עליו לכסותו – יתכן שלא יתן את לבו ע"ז, ויפרסם את הדבר שלא בכוונה.
- אף ש"מחאה שלא בפניו" – הוי' מחאה, מ"מ עצה טובה היא (לבעל הקרקע), שיבא בעצמו ויקח מן המחזיק בין הקרקע ובין הפירות [שאם ימחה במקומו, אף אם יוליא אח"כ הקרקע מיד המחזיק, מ"מ יקשה עליו להוליא ממנו גם את הפירות שאכל בינתיים, "דקשה גזל הנאכל", רש"ס].
- "מחאה" – בפני כמה בני אדם צריך למחות:
לר' אבהו – בפני ג'
 [דס"ל, מחאה "גילוי מילתא" צעין (שידע כל העולם), ואין גילוי מילתא במחאה שלא בפניו אלא בג'].
לר' חייא ב"א, ולר' נחמן – בפני ב'²
 [דס"ל: 1. יש "גילוי מילתא" אפי' צ'. 2. או, ד"מחאה שלא בפניו" – לא הוי' מחאה, וממילא צריך למחות בפניו, וכל שמחה בפניו (בפני צ'), אין לך גילוי מילתא גדול מזכ. 3. או, דמחאה א"צ "גילוי מילתא" – רק "עדות" (שמיחה במחזיק), דעכשיו יוכל לבא לאזניו של המחזיק (ע"י חזרך חזרא אית ליי), גמ'].
 המשך בעמוד הבא

א. ואם לא אמר "קרקע שלי", רק "פלוגי גזל קרקע זו" – אינה מחאה [דכרי הוא כמי שאמר "פלוגי מחזיק בקרקעות של אחרים", ולפוגמו מתכוין ולא לערערו], רשב"ם.
 ב. עי' בהרשב"ם, שמלים אלו הוא רק "פירוש" למה שאמר מתחילה. אבל אה"נ אף אם לא סיים במלים אלו – הוי' מחאה מעלייתא, עיי"ש. [אלא שהביא מהר"ח דחולק ע"ז, דגם מלים אלו הוא לעיכוצא, עיי"ש].
 ג. וכן הלכה, רשב"ם. וע"ע שם, דאף דמיחה רק בפני ב', מ"מ מותרין העדים לספר לאחרים על המחאה. שמחאה אינה בכלל לשון הרע כלל, אלא אדרבא מצוה היא לומר לאחרים, כדי שהמחזיק יזהר בשטרו, עיי"ש.

- ◇ כל דבר של גנאי שנאמר בפני ג' אנשים – אין בו איסור לשון הרע [דצפני ג' יש "גילוי מילתא", וכל דבר שעומד להתגלות – אין בו איסור לשון הרע, רשז"ס].
- "מחאה" – כיון שמיחה בשנה ראשונה, אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה. < ומ"מ צריך למחות בסוף כל ג' וג' (שלא יהא ג' שנים רצופים בלא מחאה) [שאין אדם נזכר צעטרו אלא ג' שנים לאחר המחאה ולא יותר, רשז"ס].
 - מיחה המרא קמא כמה מחאות (בתוך ג' שנים, או בסוף כל ג' וג', כנ"ל):
 - אם היו כולם מחמת טענתו הראשונה (דלא שינה בטענתו) – הוי' מחאה.
 - אם לא היו מחמת טענתו הראשונה (דבכל מחאה שינה בטענתו) – אין כאן מחאה כלל [דכיון שהמחאות מכישות זו את זו, כולן צטלות, והרי הוא כאילו לא מיחס כלל, רשז"ס].

- אלו דברים ניתן לעשותם בפני ב' עדים בלבד (וא"צ בפני ג'):
 1. מחאה (כנ"ל בדף לט').
 2. מודעא (שמודיע לעדים, שמכירה או המתנה שהוא עומד לעשות לפלוני הוא בעל כרחו, וברצונו לבטלה).
 3. הודאה (שמודה אדם שחייב לפלוני ממון).
 4. קנין (שמקנה דבר לחבירו ע"י קנין סודר).

~ אבל קיום שטרות (שהעדים מעידין על חתימת ידיהן) – אין לעשותו אלא בפני ג' אנשים [דכס חותמין צסוף כשטר, דשטר זכ כשר הוא, ודומה לפסק דין, רשז"ס].
- אלו דברים יכולים העדים לכתוב שטר על מה שנעשה בפניהם, אע"פ שלא נצטוו לכתבו:
 1. מחאה; 2. מודעא [שזכות הוא לו, ומסתמא ניחא לי' – ו"זכין לו לאדם שלא צפניו ושלא צרשותו", רשז"ס].
 3. קנין [ואע"פ שחוב הוא למקנה, מ"מ "סתם קנין לנתיבה עומד" (דמתכוין הוא להקנותו "צעין יפס"), גמ'].

~ אבל הודאה – אין רשאין העדים לכתבו, אלא א"כ ציוה עליהם הלוה שיכתבו שטר להמלוה [דחוב הוא ללוה – דכשיש להמלוה שטר, אין הלוה נאמן לטעון "פרעתי" צלי עדים, רשז"ס].
- "מודעא" – כנגד איזהו אנס כותבין אותה:

לרבה, ורב יוסף – דוקא על אנס שאינו מציית לדין (סרבן)

[דכלא"כ אמרינן לי', "מדוע לא תצעת אותו לדין", וע"כ דבאמת לא היית אנוס כזה, רשז"ס].

לאב"י, ורבא – אפי' על אנס שמציית לדין

[שיתכן שצעת האנוס לא הי' צ"ד מזמן צעיר, ולכך לא תצטע אותו לדין, רשז"ס].
- "מודעא" – האם העדים צריכין לידע ולהכיר מעצמן שהמוסר מודעא אנוס בדבר זה, או דמספיק במה שהוא רק אומר להם שהוא אנוס:

< בגט ובמתנה – א"צ העדים לידע מעצמן [דהמסירת מודעא עומד מכלל לכל שהוא אנוס. דאם לא הי' אנוס, לא הי"ל ליתן הגט והמתנה כלל (כיון שאינו מקבל עצור מעות), גמ' ורשז"ס].

< במכירה – צריכין העדים לידע מעצמן [דכלא"כ יש לחשוש דבאמת אינו אנוס ומוכר מפי שזקוק למעות. ולכך מוסר מודעא, כדי שאם יזדמנו לו מעות אח"כ, יהי יכול לצטל את המכירה (ע"י המודעא), ויחזור המקח והוא ישלם לו המעות, רשז"ס].
- האם כותבין שטר מודעא על "מכירה":

לרבא – אין כותבין [דאם כפאורכו למכור "שדה סתם" – לא מהני מודעא לצטלה (דאין זה נחשב אנוס); ואם כפאורכו למכור "שדה זז" – א"ל למסור מודעא, אלא יציא עדים שאנסוהו ויציטל המקח, רשז"ס (ע"פ הגמ' להלן דף מח)].

לרב הונא – כותבין אף על המכירה... עי' להלן (דף מח) בזה.

~ והיכא שהמוכר נאנס למכור "כמעשה דפרדיסא" – לכו"ע יכול לכתוב ע"ז שטר מודעא [ואפי' לרצא – דצאופן כזה, צלא מסירת המודעא לא היו העדים מכירים צאונסו כלל, עי' ברשז"ס].

המשך בעמוד הבא

א. עי' להלן, אי כותבין מודעא על "מכירה". ואפי' לרבא, נוגע דין זה כשנאנס כ"מעשה דפרדיסא", דלכו"ע כותבין, גמ'.
 ב. עי' בהמפרשים שהקשו, דאולי רוצה לכתוב שטר מודעא, כדי שאם לא ימצאו הני עדים לאחר זמן, יהי לו שטר ראי' שנאנס, עיי"ש. וע"ע בהנתיבות המשפט (בהקדמה לחו"מ סי' רה'), עיי"ש.
 ג. דאף שידוע להם שהמוכר הי' אנוס במכירה זו, מ"מ אולי אח"כ בשעת המכירה, מפני שהי' זקוק למעות, התרצה להמכירה [זכו ע"פ הסדר הצית יוסף (צסי' רה', ד') צשיטת הרשז"ס, עיי"ש. וע"ע צמפרשי הגמ'].

- **"מתנה טמונה"** – אינה מתנה [דשמא נתנה לאחר כזר, וכדו' – עי' זהרש"ס]. ואיזהו "מתנה טמונה":
י"א – זהו כשהנותן אמר לעדים "לכו והטמינו ותכתבו השטר מתנה". אבל "בסתמא", שאמר להם "כתבו" סתם (ולא אמר להם שיטמינו את עצמם, אע"פ שלא אמר להם שיכתבו בגלוי) – הוי' מתנה.
י"א – זהו כל שהנותן לא צוה להעדים לכתוב השטר "בגלוי לעין כל". ואפי' "בסתמא", שאמר להם "כתבו" סתם (אע"פ שלא אמר להם שיטמינו את עצמם) – ג"כ אינה מתנה.
 < ולענין הלכה, בנוגע "סתמא" – חיישינן מספק. ולכן: לכתחילה – לא מגבינן בה (דאינה מתנה);
ובדיעבד (שכבר גבה) – אין מוציאין אותו מידו (דהוי' מתנה) [דכל היכא דקיימא ארעא תיקוס, רש"ס].
- מי שכתב **"מתנה טמונה"** לאחר, ולאחר זמן כתב שטר **"מתנה"** (או מכירה) גלוי על אותה שדה לשני – האם נחשב "המתנה טמונה" כמודעא להשני (אף שכלפי עצמה אינה מתנה, כנ"ל):
 – **אם הי' "אונס דמוכח"** (בהמתנה גלוי') – נחשב "המתנה טמונה" כמודעא [והראשון לא קנה – שהי' מתנה טמונה, וכשני לא קנה – שהי' מודעא לצטלה].
 – **אבל אם לא הי' אונס** (בהמתנה גלוי') – אינה נחשב כמודעא [וכוות הנותן שהראשון לא יקנה – שהי' מתנה טמונה, אבל השני יקנה – שנעשה לו שטר כתקנה, גמ' ורש"ס].

• "חזקה שאין עמה טענה" – אינה חזקה

[דדוקא כשיש לו טענה מכני, דאמרינן שמא האמת כדכריו. אבל כשאין לו טענה – לא טעינינן ליה, גמ' (דף כח''). ולכן: מי שהחזיק בשדה, וטען "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" – אינה חזקה.² אבל אם טען (להמרא קמא): "אתה מכרת לי", או "אתה נתת לי במתנה"; וכן "אביך מכרה לי", או "אביך נתנה לי במתנה" – הרי זו חזקה.

• "מחילה בטעות" – אינה מחילה.

ולכן: נפל הכותל שבין ראובן ושמעון, וכשחזר ראובן ובנה את הכותל, הכניס בטעות לתוך שדה של שמעון, אע"פ ששמעון סייע לו בבנינה – אין זה נחשב מחילה דאמרינן, כמו שראובן הכניס בטעות, כך שמעון סייע לו בטעות,³ גמ'.

◇ ב' כיתי עדים המכחישות זו את זו – א' מהן אומרת (שלוה פלוני מפלוני) "מנה", וא' מהן אומרת "מאתיים" – לכו"ע חייב עכ"פ מנה [ד"ש צכלל מאתיים מנה" – ואין כת צ' מכחשת על מנה הראשונה חלא מוסיפין כן מנה צ', רש"ס].

~ כת אחת שעיד' מכחישים זה את זה – א' אומר "מנה", וא' אומר "מאתיים":
לבית שמאי – אינו חייב כלום [דכזא אמרינן "נחלק עדותן", וא"א לרפס לעדות א'].
לבית הלל – חייב עכ"פ מנה [דגס זכא אמרינן "יש צכלל מאתיים מנה" – ויש צ' עדות עכ"פ על מנה א'].

• מי שהחזיק בשדה, וטען (להמרא קמא), "מפלוני קניתי שקנה אותה ממך" – אינה חזקה [שכרי זו "חזקה שאין עמה טענה" – דכא אינו יודע אם היתה של אותה שמכרה לו, אם לאו, רש"ס].

< אבל אם טען "מפלוני קניתי", שקנה אותה ממך בפני – הוי' חזקה
 [דזכו "חזקה שיש עמה טענה" – דיודע צרור שהמוכר לקח ממנו].

• "טוענין ללוקח", ו"טוענין ליורש"

[צ"ד טוענין לאדם טענות, כשאין הוא יודע לטעון בעלמו, כדכתיב "פתח פיה לאדם", גמ'].

– וזהו דוקא כשהביאו (הלוקח והיורש) עדים שהמוכר והמוריש דרו בה יום א'.

< ולכן: אם טען המחזיק "מפלוני קניתי שקנה אותה ממך" (אף דהוי' "חזקה שאין עמה טענה", כנ"ל) – אם הביא עדים שהמוכר דר בה יום א' – הוי' חזקה [ד"טענינן ליה" שהמוכר קנאח מהמרא קמא].

< ולכן: "הבא משום ירושה" (שטען המחזיק שירש השדה מאביו, אף שאינו יודע האם בא ליד אביו) – אם הביא עדים שאביו דר בה יום א' – הוי' חזקה [ד"טענינן ליה" שאביו קנאח מהמרא קמא].

~ ואם יש עדים שהמוכר והמוריש "נראו בה בהשדה" (שנכנסו להשדה רק למוד כמה ארכו וכמה רחבו), אבל לא שדרו בה: לאבוי – גם בזה טענינן להו [כמו דטענינן כשדרו צה יום א'].

לרבא – לא טענינן להו [דאדם עשוי למדוד קרקע, ולצסוף אינו קונס אותה, גמ'].

א. בין בחזקת ג' שנים, ובין בחזקת תשמישין (כדלעיל דף ו'), רשב"ם [וע"ע דהמפרשים, די"א ד"חזקת תשמישין" ח"ט עמך טענה, עיי"ש].
 ב. והחידוש בזה, דלא "טענינן ליה" להמחזיק, שאולי הי"ל שטר ואבד, אלא שחשש לטעון כך, שאינו בקי בדינין לידע ש"חזקה במקום שטר עומדת", גמ'. [ואכ"כ אם המחזיק עלמו כי טוען כן, כי נאמן בזכ (שאינו נחשב כמכחיש לגמרי את טענתו הראשונה), עי' דהרש"ס].

ג. עי' בהפרישה וסמ"ע (חז"מ קמב' ב') בזה.

ד. עי' בגמ', דיש חולקין ע"ז ("איגרתא ממערבא"), וס"ל דהמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בב' כתי עדים, אבל בכת א' לכו"ע פטור, עיי"ש. אבל אין הלכה כן [וע"ע דנזיר דף כ'], רשב"ם.

ה. עי' בגמ', דבכה"ג נאמן ב"מייגר", שהי' יכול לטעון "אני בעצמי קניתי ממך", עיי"ש. [ועי' דהמפרשים, אם צאמת לריך לזכ מייגר מעלייתא, או לא, עיי"ש].

ו. עי' בגמ', דלרב – "טענינן" בכל אופן, ואפי' כשלא הביאו רא' שדר בה יום א', עיי"ש. אבל אין הלכה כן, רשב"ם.

- דבר הנעשה בשטר – יש לה קול [שמאספין לכותבו ולחותמו, והכל שומעין, רש"ס]. אבל הנעשה בעדים – אין לה קול.
 - "שלשה לקוחות" – מצטרפין לחזקה [שצין שלשתם של ג' שנים].
(כגון: שדה שהיתה של ראובן, והחזיק בה שמעון שנה אחת (וטוען שקנאה מראובן), ואח"כ החזיק בה לוי שנה (שקנאה משמעון), ואח"כ החזיק בה יהודה שנה (שקנאה מלוי) – כולן מצטרפין לחזקה).
◁ וזהו דוקא, כשקנו^א השדה בשטר
[שמכירה צטטר יש לה קול (כנ"ל), ושמעו המ"ק שקנו השדה זה מזה, וידע שמחזיקים זה כראוי, והי"ל למחות, גמ' ורש"ס].
– אבל אם לא קנו אותה בשטר אלא בפני עדים – אינן מצטרפין לחזקה
[שמכירה צעדים אין לה קול (כנ"ל), ויכול המ"ק לטעון דלא שמע שקנו השדה זה מזה, ולכך לא מיחה, שלא החזיק א' מהם ג' שנים רגילות].
 - ◊ המוכר שדה בפני עדים, וקיבל עליו אחריותו (ואח"כ טרפוהו מיד הלוקח) – יכול הלוקח לגבות מן המוכר אפי' מנכסים משועבדים (נכסים שהמוכר מכר לאחרים לאחר מכירה זו) [דאף צמכירה צפני עדים אין הקול יולא מעלמו (כמו צמכירה צטטר), מ"מ כיון שדרך מכירה הוא להיות צפרהסי^ב – מי שיפסד ויחקור, יודע לו הדבר. וממילא לוקח שני זה, הי"ל לחקור יפה כדי שלא להפסיד ממונו, גמ' ורש"ס].
 - ◊ המלוה את חבירו בשטר – יכול המלוה לגבות את חובו אפי' מנכסים משועבדים (שמכר הלוה לאחר ההלוואה) [שהלוה ע"י שטר יש לה קול, והי"ל להלוקח לחקור יפה כנ"ל, גמ'].
– אבל ע"י עדים – אין המלוה יכול לגבות מנכסים משועבדים^ג
[כיון דדרך צני אדם ללוות צניעא^ד, ממילא אף אם הלוקח יפסד ויחקור, לא יודע לו שהיתה הלוואה].
 - ◊ "רב" – נחשב כ"תנא", ויכול לחלוק על המשנה (וכן על תנא אחרת).
 - החזיק האב בשדה במשך שנה ומת, ואח"כ החזיק בה בנו ב' שנים;
או החזיק האב ב' שנים, ו**הבן** שנה – הרי זו חזקה
[שהכל יודעים שדרך בזן לירש את האב, והי"ל להמ"ק למחות, רש"ס].
~ וכן, החזיק האב שנה והבן שנה, ואח"כ מכר הבן השדה לאדם אחר בשטר, והחזיק בה הלוקח ג"כ שנה – הרי זו חזקה [דאף לוקח מן ביוש יש לה קול (כשהי' מכירה צטטר כנ"ל), והי"ל להמ"ק למחות, רש"ס].
 - מי שהחזיק בשדה בפני האב (בעל השדה) במשך שנה, ומת האב, והחזיק עוד ב' שנה בפני הבן;
או בפני האב ב' שנה, ו**בפני הבן** שנה – הרי זו חזקה
[דיכול המחזיק לטעון "שטר הי' לי מן האב", ולאחר ג' שנה צלי מחאכ לא נזכרתי עוד צהשטר, רש"ס].
~ ואם החזיק בפני האב שנה, ו**בפני הבן** שנה, ולאחר שמכרה הבן לאדם אחר בשטר, החזיק בפני הלוקח ג"כ שנה:
– אם מכר לו (הבן) בפירוש "שדה זו" (שביד המחזיק) – אינו חזקה
[דכל שמוכר את שדהו תוך ג' שנים לחזקה, "אין לך מחאכ גדול מזה" – שמראה המ"ק שאינו של מחזיק, גמ'].
– אבל אם מכר לו את כל שדותיו "סתם" – הרי זו חזקה [דלמרינן להלוקח, כל שדותיו מכר לך חוץ מזה, רש"ס].
המשך בעמוד הבא
-
- א. ב' לקוחות האחרונים (דהיינו לוי ויהודה), רשב"ם.
ב. כדי שיקפצו עלי' לוקחין, משא"כ בהלוואה, עי' להלן.
ג. משא"כ בג' לקוחות, דאין על המרא קמא לברר האם קנו זה מזה, אמרינן "בפני עדים – אינן מצטרפין לחזקה", כיון דבעדים אין הקול יוצא מעצמו (כדלעיל).
ד. ובנוגע לגבות מן "היורשין" – עי' להלן (דף קעה, וקעו), עיי"ש.
ה. כדי שלא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע ממון, ולא יקחו ממנו ביוקר, רשב"ם.

- **"האומנין"** (שמוליכין להם בביתם לתקן כלים), שטענו שקנו חפץ זה מיד הבעלים, והבעלים מכחישו וטוען שנתנוהו לו על מנת לתקנו – אין להאומן חזקת מטלטלין¹
[אף דעלמא כל שמוחזק "צמטלטלין" של חזירו אפי' שעב א' – נאמן לטעון "לקוח הוא צידי" (וא"ל ג' שנים), רש"ס].
- **"האריס"**, שהחזיק בכל השדה ג' שנים – אין לו חזקה
[אף דעלמא דרכו של אריס לאכול רק "למחנה לשליש ולרביעי", רש"ס]. וע"ע להלן דף מו'.
- **"אפוטרופוס"**; ואיש (בנכסי אשתו), ואשה (בנכסי בעלה), ואב (בנכסי הבן), ובן (בנכסי האב) – אין להם חזקה [דכיון דרגילים אלו לאכול פירות בשדה כהיתר, אין חזקתן ראי' שקנו את השדה, רש"ס].
- **"השותף"** שהחזיק בשדה המשותפת ג' שנים:
לאבוא דשמואל, ולוי – בכל אופן אין לו חזקה [שכן דרך השותפין, לאכול זה פירות ג' או ד' שנים, ואח"כ יאכל זה כמו כן].
לשמואל (אלי' דר' יהודה):
 - ◁ אם החזיק "בכל" השדה:
 - י"א – יש לו חזקה [דס"ל, דמנהג שותפים להקפיד לטול בשותפות פירות כל שנה ושנה].
 - י"א – אין לו חזקה [דס"ל, דאין השותפין מקפידים לטול מהפירות של כל שנה, אלא א' אוכל ג' שנים, ואח"כ השני].
 - ◁ אם החזיק "בחצי" השדה (חלק המובחר):
 - י"א – יש לו חזקה [דס"ל, דאם הקפידו לטול מפירות של כל שנה, לא הי"ל לזכר חלק א' לזדו, אלא יחלקו הפירות בשותפות].
 - י"א – אין לו חזקה [דס"ל, דאינס מקפידין לטול חלק השוכה בכל שנה, אלא זה יאכל חלק המזכר לג' שנים, ואח"כ השני].
 - לשמואל (אלי' דרבינא):
 - ◁ בשדה "שיש" בה דין חלוקה (והחזיק בכולה) – יש לו חזקה
[דכיון דיש כדי לזכר וזכי לזכר, מקפידים לטול בשותפות פירות של כל שנה].
 - ◁ בשדה "שאיין" בה דין חלוקה (והחזיק בכולה) – אין לו חזקה
[דצכ"ג שניהם ביחד אינו כדאי, וזכר המנהג לאכול זה ג' שנים, ואח"כ השני].
- ◊ **"השותף"** שירד לכל שדה המשותפת, ועבד גם את חלקו של שותפו שלא ברשותו – דינו כמו **"היורד ברשות"**.
ולכן: 1. נוטל אפי' **"בשבח המגיע לכתפים"** (פירות שכבר היו נגמרים כאשר נכנס לשדה)²
[דרכ "היורד ברשות" יכול לטול מפירות אלו].
2. נוטל כדין "אריס" אפי' כשנטע אילנות בשדה שאינו עשוי אלא לזריעת תבואה
[דצכ"ג "היורד שלא ברשות" אינו נוטל אלא "היציאה כשיעור שצח", רש"ס].
- **"קנין חזקה"**, כיצד – אם נעל, או גדר, או פרץ אפי' כל שהוא – הרי זו "קנין חזקה" (ע"ע להלן דף נב').
כגון אצל: 1. הנותן מתנה של קרקע לחבירו.
2. האחין שחלקו קרקע אביהם.
3. המחזיק בנכסי הגר.

ו. עי' להלן (דף מה'), דבכמה ציורים אף האומן נאמן לטעון "לקוח היא בידי", עיי"ש.
ז. היינו, שטוען "כבר חלקנו והגיע זה לחלקי", והשני טוען "עדיין לא חלקנו, אלא כך התנינו בינינו, שכ"א יאכל חלק זה ג' שנים, ואח"כ השני", רשב"ם.
ח. זהו כפי הכנת הרמב"ן בדברי הרשב"ם, עיי"ש.

• "השותפין" – אין מעידין זה לזה

(כגון: אם בא אחד מן השוק לערער על חלקו של א' מן השותפין בשדה המשותפת, השותף הב' פסול להעיד לטובתו) [ד"נוגע צעדות] כן, דכל זמן שלא חלקו לגמרי, אם יטול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהם, רש"ס].

<< אבל אם כתב (שותף המעיד) לשותפו "דין ודברים אין לי על שדה זו", והקנה לו ע"י קנין סודר^א, וגם קיבל עלי' אחריות על כל דאתא לי' מחמתי^ב (אבל לא מאחריות דעלמא^ג) – יכול השותף להעיד לטובת שותפו [דככ"ג אין לו עוד שום תועלת אם תשאר השדה צד שותפו, וממילא אינו נוגע צעדות].

◇ האומר לשותפו, "דין ודברים אין לי על שדה זו"; וכן, "אין לי עסק בה"; וכן "ידי מסולקת הימנה" – לא אמר כלום [דכיון דכבר יש לו חלק בשדה, אין זה לשון מתנה, אלא לשון תפילה (כלואי שלא יבא לי)].

< אבל אם גם הקנה אותה ע"י קנין סודר – הוי' מתנה. וע"ע להלן בזה (דף מט').

◇ בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן – אין דנין הגנב בדיוני אותה העיר; וכן אין מביאין רא' (עדות) מאנשי אותה העיר [דכולן שותפין ונוגעים צעדות כן].

< וזהו אף אם יסתלקו ב' (מבני העיר) מחלקם בספר התורה [דשאי ספר תורה, כיון שעומד "לשמיעה", הרי נכנס בו ויולא צשמיעתו, ועדיין נוגע צעדות, רש"ס].

◇ שכיב מרע האומר "תנו מנה מנכסי לבני עירי" (לצרכי בני העיר, לחומות העיר, ולכל צרכי רבים) – אין דנין הדבר בדיוני אותה העיר, ואין מביאין רא' מאנשי אותה העיר [דנוגעים צעדות כן].

– ואם יסתלקו ב' מהן מחלקם במתנה זו (שלא יהנו בו כלל, ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור) – דנין, ומביאין רא'. < אבל האומר, "תנו מנה מנכסי לבני עירי, לקנות בו ספר תורה", אף אם יסתלקו ב' מהן – אין דנין, ואין מביאין רא' [דשאי ספר תורה, דלשמיעה עומד, כנ"ל].

◇ שכיב מרע האומר, "תנו מנה לעבדי עירי" – אין דנין בדיוני אותה העיר, ואין מביאין רא' מאנשי אותה העיר.

< אם הדיינים והעדים הם "עניים" – יכולין לסלק עצמן מחלקם במתנה זו, ויכולין לדון ולהעיד [דעכשיו אינו נוגע צעדות].

< אם הדיינים והעדים הם "עשירים" (ומוטל עליהם לפרנס העניים) – לעולם אין דנין ומעידים [לא מיצעי "כשאניו קלוצ" להס הסכום (דכל זמן שיש מן המנה פטורין העשירים), אלא אפי' "כשקלוצ להס", מ"מ נוח להס שינתן המנה לעניים – כדי שיהי' להס כסף צדקה, גמ'].

המשך בעמוד הבא

א. דבלא קנין, לא חל המתנה בלשון זה, כדלהלן.

ב. דבלא"ה עדיין נוגע בעדות הוא, שהרי רוצה להעמידה בפני בעל חובו, שלא יהי' "לזה רשע ולא ישלם" (כדלהלן דף מד'). אבל עכשיו שקיבל עליו אחריות (שאם יטרפוהו ממנו בשביל חובו שחייב לאחרים, יצטרך לשלם לו) – ממה נפשך בין יעיד ובין לא יעיד, יהי' "לזה רשע": או כנגד בע"ח, או כנגד שותפו, רשב"ם.

ג. דאם קיבל אפי' מאחריות דעלמא, כ"ש שיהי' נוגע בעדות, גמ'.

ד. ולא חיישינן דקנוני הוא דעבוד, כדי שיעיד לו עלי' ויעמידנה בידו, ואח"כ יחזור לשותפותו, רשב"ם.

ה. או שאמר, "תנו מנה לעבדי עירי", והתכוון שיקנו בו ס"ת, "דהכל אצל ספר תורה עניים הן", גמ'.

- "שותפין" השומרים חפצים של השותפות – אם התנו ביניהם:
 – שאחד ישמור כל החפצים היום, והשני ישמור כל החפצים למחר –
 נעשין "שומרי שכר" זה לזה (וחייבין בגניבה ואבידה)
 [דכאופן זה, שמשמר גם חלק חזירו כדי שישמור לו חזירו למחר – חשוב "שמירב צשכר", רשז"ס].
 – שכל אחד ישמור קצת מן השותפות בביתו –
 נחשב "שמירה בבעלים" (ופטורין בגניבה ואבידה)
 [דכיון דשמרו צמן אחד, נמלא דזשטע שנגנב מציתו של זה, הי' השני "עמו צמלאכתו"
 כששמר גם הוא מקלתו צציתו, רשז"ס].
- ראובן שגזל שדה משמעון, ומכרה ללוי, ובא יהודה ומערער (וטוען ששדה שלו הוא) –
 אין שמעון יכול להעיד ללוי כנגד יהודה
 [דנוגע צעדות כוא – שרואה שפעמוד השדכ ציד לוי, כדי שח"כ יוכל לצא ולכוניאח מיד לוי' (שקנאח מראובן שגזל ממנו), גמ"ל].
 < וזהו דוקא, אם יאמר שמעון, "יודע אני שקרקע זו איננה של יהודה" (כגון, דפסל עדיו בגזלות, וכדו').
 אבל אם יאמר "יודע אני שקרקע זו היא של לוי" – יכול להעיד
 [דאינו יכול לצא אח"כ ולכוניאח מיד לוי, דכא "כודאח צע"ד כמאח עדים דמי", וממילא אינו כוגע צעדות, רשז"ס].
- ראובן שגזל מטלטלין משמעון... עי' להלן דף מד'.

-
- ו. והחידוש בזה, דלא אמרינן כיון דבלאו חלק חבירו הי' צריך לשמור את שלו, ושמירה אחת היא בין הכל – והוי' רק כשומר חנם, רשב"ם.
 - ז. אבל אם לא יעיד ויהודה יזכה בהקרקע, שוב לא יהא שמעון יוכל להוציאה מיד יהודה. דכיון דיש לשניהם עדים שהשדה שלהם, הדין הוא כמו בכל ספק – שמעמידים השדה ביד המוחזק (יהודה). משא"כ אם יעיד, אז יהא שמעון המוחזק. ואפי' אם יהא יכול להוציאה גם מיהודה, מ"מ נוגע בעדות הוא. דאולי סובר שמעון, "לוי נוח לי, ויהודה קשה ממנו" (דגברא אלמא הוא, ולא אוכל לדון עמו), עי' בהגמ' והרשב"ם.
 - ח. וכן הדין, אם לא מכרה ראובן ללוי – דאין שמעון יכול להעיד לראובן כנגד יהודה [דנוגע צעדות כוא], גמ'.

- ראובן שגזל מטלטלין (פרה או טלית) משמעון, ומכרה ללוי, ובא יהודה ומערער (וטוען שחפץ זו שלו הוא):
 - אם מת הגזלן (ראובן) - יכול שמעון להעיד ללוי כנגד יהודה [דצכ"ג קגאח לוי ע"י יאוש ושינוי רשות], וממילא אף אם תעמוד החפץ ביד לוי, לא יבא שמעון ויכל להוציאה מידו, וממילא אין שמעון נוגע בעדות].
 - אם לא מת הגזלן - אין שמעון יכול להעיד ללוי [דאע"פ שיש כאן יאוש ושינוי רשות - זהו רק לקנות גוף החפץ. אבל מ"מ צריך לוי להחזיר לשמעון דמי שוויו של החפץ, וממילא עדיין שמעון נוגע בעדות הוא].

◇ הגזל דבר והאכיל את בניו, ואח"כ מת (ואין הגזילה קיימת) - פטורין הבנים מלשלם [ואע"פ שנהנו הצנים מן הגזילה, מ"מ הם לא גזלוהו, רש"ס].

~ ואם מת, ועדיין הגזילה קיימת:

- י"א - אין הבנים צריכין להחזיר הגניבה, ופטורין גם לשלם דמי שוויו של הגניבה [דס"ל, "רשות יורש כרשות לוקח", וממילא קנו אותה הצנים ע"י "יאוש ושינוי רשות", גמ'].
 י"א - צריכין הבנים להחזיר הגניבה [דס"ל "רשות יורש לאו כרשות לוקח", וממילא אין כאן "יאוש ושינוי רשות", ולא קנו אותה הצנים].

◇ המלוה את חבירו (בשטר) - מאיזהו נכסים יכול לגבות את חובו:

< קרקע - יכול לטרוף אותה אפי' מן הלקוחות (שקנוהו מן הלזה לאחר ההלוואה) [דקרקעות שנשתעבדו יש לה קול, וכי"ל להלוקח להיזכר ולא לקנותם].

< מטלטלין:

- אם עדיין קיימים בעין (ברשות הלזה) - יכול לגבותם.
 - אם נמכרו לאחרים (אפי' לאחר ההלוואה) - אינו יכול לגבותם מן הלקוחות.
 [ד"מטלטלי לזע"ח לא משתעבדו, כיון דמטלטלין שנשתעבדו אין לה קול, ואין הלוקח יכול להיזכר מלקנותם, רש"ס].
 - אם עשאן אפותיקן (שיחדן לו לגבות חובו), ואח"כ נמכרו לאחרים:
 בכל מטלטלין - גם בזה אינו יכול לגבותם מן הלקוחות [דאין לה קול, כנ"ל].
 בעבדים - בזה יכול לגבותם מן הלקוחות [דעבד שנתייחד לאפותיקו יש לה קול, וכי"ל להלוקח להיזכר מלקנותם, גמ'].
 ~ ואם הקנה לו (הלזה למלוה בשעבוד חובו) מטלטלין אגב קרקעות, וגם כתב לו "דלא כאסמכתא", ו"דלא כטופסא דשטרי" - יכול לגבות מן הלקוחות אפי' מטלטלין [דמיגו דחייל השעבוד על הקרקעות, חייל נמי על המטלטלין, רש"ס].

◇ לזה שכתב למלוה, דאפי' הנכסים שעתיד הוא לקנות הוא משעבד לו, ואח"כ קנה קרקע ומכרה לאחרים (או שמת והורשה ליורשיו) - האם חל השיעבוד על נכסים הללו, או לא... עי' להלן (דף קנז) בזה.

המשך בעמוד הבא

-
- א. היינו, "יאוש" ביד ראובן, ו"שינוי רשות" ביד לוי (דלכו"ע קונה לוי בכה"ג), רשב"ם. אבל אם לא מכרה ראובן ללוי, ויהודה רוצה להוציאה מיד ראובן - אפי' במטלטלין אין שמעון יכול להעיד לראובן. דבכה"ג אין כאן "יאוש ושינוי רשות", וממילא יכול שמעון להוציאה אח"כ מראובן, והוי' נוגע בעדות, גמ'.
 ב. וכיון שמת הגזלן, א"צ לוי להחזיר אפי' דמי שוויו של החפץ, כדלהלן. [ואף דב"יורש" יש מחלוקת (כדלהלן), מ"מ ב"לוקח" לכו"ע פטור - דקנה אותה ע"י "יאוש ושינוי רשות"].
 ג. ואע"פ שהוסיף לכתוב בשטרו, שיוכל לגבות את חובו "אפי' מן הגלימה שעל כתפו" (של הלזה), גמ'.

◇ המוכר שדה לחבירו "שלא באחריות":

- אם בא בע"ח (דמוכר) וטרפה מיד הלוקח – אין הלוקח יכול לחזור על המוכר (ולתבוע כספו) [דלכך מכר לו "שלא באחריות"].

- אם נמצאת שהשדה לא היתה של המוכר (שגזלה המוכר):

לרב פפא – יכול הלוקח לחזור על המוכר [דצכה"ג לא הוי' מכיר כלל', רש"ס].

לרב זביד – גם בזה אין הלוקח יכול לחזור על המוכר

[דמוכר יכול לומר לו "לכך מכרתי לך שלא באחריות" (דלא תוכל לתבוע גם צכה"ג), גמ'].

• המוכר לחבירו "שלא באחריות", ובא אדם ומערער (וטוען ששדה שלו הוא) –

האם יכול המוכר להעיד לטובת הלוקח (שהרי בין כך לא יחזור עלי' הלוקח, כיון שמכרה לו שלא באחריות):

◁ בקרקע – אין המוכר יכול להעיד

[שהוא נוגע צעדות, שהרי רואה "לבעמידה צפני צע"ח", דצקרקע יכול הצע"ח לגבות אפי' מלקוחות (כנ"ל). ואפי' באופן

שאין לו למוכר קרקע אחרת (וצין כך לא מלי גצי צע"ח ממנו), מ"מ אין המוכר רואה להיות "לוח רשע ולא ישלם", גמ'].

◁ במטלטלין – יכול המוכר להעיד

[שצזכ אינו נוגע צעדות, שהרי צמטלטלין אין הצע"ח יכול לגבות מלקוחות (כנ"ל), וממילא אין המוכר מרויח כלום אם

תעמוד ציד הלוקח, גמ'].

- וזהו דוקא באופן:

1. שיש עדים המעידים (על המוכר) "שלא היתה לו שום קרקע מעולם"

[דצלא"כ חיישינן שהקנה לו "מטלטלין אגז קרקעות", ויהא יכול לגבות מהלקוחות, כנ"ל].

2. שהלוקח מכיר בה ומודה שמטלטלין זו הוא של המוכר

[דצלא"כ ס"ל לרב פפא, דאם יטלנה המערער מהלוקח, יכול הלוקח לחזור על המוכר (דכל "שנמלא שאינה שלו"

יכול לחזור עליו, כנ"ל), ונמלא שהמוכר נוגע צעדות', גמ'].

ד. משא"כ בבע"ח – הוי' עכ"פ מכירה מעלייתא, ופירות שאכל הלוקח שלו הן, עי' רשב"ם.

ה. משא"כ לגבי הלוקח לא יהי' "לוח רשע ולא ישלם" – שלכך מכר לו שלא באחריות, שלא יהא יכול לחזור עליו בכה"ג, גמ'.

ו. ואה"נ לרב זביד, אף שאין הלוקח מכיר בה, יכול המוכר להעיד, גמ'.

- המוכר חמור לחבירו, ואתא עכו"ם ואנס לי" מיד הלוקח (וטוען העכו"ם דשלו הי' ונגנב ממנו):
< **לרבא** (או לרב פפא) – צריך המוכר להשתדל לסייע להלוקח, להוציאה מיד העכו"ם (ע"י הבאת עדים, וכדו').

– וזהו דוקא באופן:

1. שאין הלוקח מכיר בה שהיא בת חמורו [ואולי צאמת כדין עס העכו"ם].
אבל אם הלוקח מכיר בה שהיא בת חמורו (של המוכר) – אין המוכר חייב להשתדל עבור הלוקח [דכיון שגדלה בציתו של מוכר, וסתם עכו"ם אנס הוא, מסתברא דשלא כדין אנסו העכו"ם, רש"ס].
 2. שלא אנס העכו"ם אלא החמור (ולא האוכף) [דמוכח דדבר דשלו הוא נוטל].
אבל אם אנס העכו"ם בין החמור ובין האוכף – אין המוכר חייב להשתדל עבור הלוקח [דאינו מוכח דשלו הוא נוטל, וסתם עכו"ם אנס הוא].
- < **לאמימר** – בכל אופן אין צריך המוכר להשתדל עבור הלוקח [סתם עכו"ם אנס הוא, ושלא כדין אנסוהו, גמ'].

- המפקיד אצל חבירו בעדים – אינו צריך להחזיר לו בעדים.
ולכן: המוסר חפץ לאומן לתקנו, ואין רואים עכשיו החפץ בידו –
נאמן האומן לטעון "החזרתיו לך" (אע"פ שמסרו לו בפני עדים).

- המוסר חפץ לאומן לתקנו – האם נאמן האומן לטעון "לקוח היא בידו":
< **מסר לו "בפני עדים"**:

- אם רואים עכשיו החפץ בידו – אינו נאמן [שכרי מעידין עדים שצורת פקדון צא לידו, רש"ס].
 - אם אין רואים עכשיו החפץ בידו – נאמן^ה [צמיגו, שהי' יכול לטעון "החזרתיו לך" (אע"פ שמסרו לו בפני עדים, וכנ"ל)].
- < **מסר לו "שלא בפני עדים"**:

– אם רואים עכשיו החפץ בידו:

- לרבה** – נאמן^ה [שכרי אין עדים שצורת פקדון צא לידו].^ה
- לאבבי** – אינו נאמן [דס"ל, דאומן דמי ל"דברים העשויין להשאיל ולהשכיר", דלעולם אינו נאמן לטעון "לקוח היא בידי", רש"ס]. וכן הלכה.
- אם אין רואים עכשיו החפץ בידו – נאמן^ה [צמיגו של "החזרתיו לך" (כנ"ל). וכן צמיגו שהי' יכול לומר "מעולם לא מסרת לי כלום" (דצכ"ג דאין עדים, וגם אין רואים כחפץ – נאמן, וצמצועת היספת)].

המשך בעמוד הבא

-
- א. דוקא עכו"ם, אבל אם אנס לי' ישראל מהלוקח – לכו"ע אין צריך המוכר להשתדל עבור הלוקח [דאין כח לישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראי', אלא יתבענו בדין], רשב"ם.
 - ב. וכן הלכה, רשב"ם.
 - ג. זהו למסקנא, לאחר שחזר בו רבה. אבל בתחילה הי' ס"ל לרבה – "המפקיד אצל חבירו בעדים – צריך להחזיר לו בעדים". [וע"ע בהגמ' שבוועות, דף מא']. ועי' בהרשב"ם (דף מו'), דלהלכה, אפי' המפקיד אצל חבירו בשטר – א"צ להחזיר לו בעדים, עיי"ש.
 - ד. ובכ"ה אין לו מיגו של "החזרתיו לך" (כדלהלן), שהרי רואין עכשיו החפץ בידו.
 - ה. וע"כ, כשאמר המשנה (דף מב') "אומן אין לו חזקה" (לטעון "לקוח היא בידי") לא איירי בכ"ה, גמ'.
 - ו. היינו, שנאמן לטעון שמתחילה לא בא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר. וכן לטעון "שקנאו מיד שלישי, שהוא קנאו מיד הבעלים", [רשב"ם, ותוס']. וממילא נאמן במיגו גם לטעון, "שאף שמתחילה בא לידו בתורת אומנות, מ"מ אח"כ חזר וקנה אותה מהבעלים", עי' במהרש"א.
 - ז. וחולק על אבבי (להלן), וס"ל דלא דמי ל"דברים העשויין להשאיל ולהשכיר" – עי' בהרשב"ם להטעם.

- המוסר חפץ לאדם אחר (שאינו אומן) לתקנו – האם נאמן האחר לטעון "לקוח ביא בידו" ... [עי' להלן דף מו].
- המוסר חפץ לאומן לתקנו, ועכשיו נמצא בידי אדם אחר (הטוען שהיא שלו) – נאמן האחר לטעון "בפני אמר (המרא קמא להאומן) למוכרו או ליתנו לי במתנה" [צמיגו שכי' יכול לומר "קניתי מכמרא קמא" (דכי' נאמן, כיון שכוף אינו אומן), גמ'].
 - ◇ הנותן טליתו לאומן, אומן אומר "שתים קצצת לי" (בשכרי), והבעלים אומר "לא קצצתי לך אלא אחת"^ח:
 - כ"ז שהטלית ביד האומן – האומן מהימן [צמיגו שכי' יכול לטעון "לקוח היא צידי", ממילא נאמן עד כדי דמיו, רשז"ס].
 - אם כבר נתנה להבעלים:
 - בזמנו (ביום שהחזיר הטלית) – האומן נשבע ונוטל (שתים)
 - [שכוא מן "הנשבעין ונוטלין" – כיון שצט"כ טרוד צפועליו, רשז"ס].
 - עבר זמנו (אחר שקיעת החמה) – הבעלים מהימן [וכאומן כוא "כמוציא מחזירו ועליו הראי", גמ'].]

ח. וע"כ מסר לו שלא בפני עדים – דאל"כ, מסתמא גם קצץ השכירות בפניהם, גמ' ורשב"ם.
ט. והיינו בהאופנים דאומן נאמן בטענה זו (כשלא מסר בפני עדים): לאב"י – דוקא כשאין רואים עכשיו החפץ בידו. ולרבה – אפי' כשרואים עכשיו החפץ בידו (כנ"ל), גמ'.

- המוסר חפץ לאדם אחר (שאינו אומן) לתקנו – האם נאמן האחר לטעון "לקוח היא בידו"^א:
 - < מסר לו "בפני עדים" – אינו נאמן [דמיו לאריס ואפוטרופוס, שאין נאמנין לטעון "לקוח", רש"ס].
 - < מסר לו "שלא בפני עדים" – נאמן [ואפי' לאציי (לעיל דף מה'), דס"ל ד"אומן" אינו נאמן בכ"ג, מ"מ "אדם אחר" מודק דנאמן, כדין כל "חזקת מטלטלין" דנאמן לטעון "לקוח"^ב, גמ' ורש"ס].
- נתחלפו לאדם בגדיו בבגדי אדם אחר:
 - < בבית האבל, או בבית המשתה – הרי זה לא ישתמש בהן, עד שיבא בעל הבגדים ויטול את שלו [דכו"י "שואל שלא מדעת", רש"ס].
 - < בבית האומן (שנתן לו האומן טלית של אדם אחר) – הרי זה רשאי להשתמש בהן, עד שיבא בעל הבגדים ויטול את שלו [דאדם עשוי לומר לאומן "מכור לי טליתי", וטעם האומן ומכר את טליתו של זה, ונתן לו טלית זו מדעת (עד שיחזיר לו את שלו), גמ' ורש"ס].
- וזהו דוקא באופן:
 1. שנתן לו האומן עצמו [דיש לומר, דנתנו לו האומן מדעת].
 - אבל אם נתנו לו אשתו ובניו (של האומן) – לא ישתמש בהן [דיש לומר שנתנו לו בטעות].
 2. שאמר לו האומן "הילך טלית זו" [די"ל, דלכ"י לא אמר "טליתך", שאין זו שלו, ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו, רש"ס].
 - אבל אם אמר לו "הילך טליתך" – לא ישתמש בהן [דנראה כזה שהאומן צאמת טעם, וכבר שהוא שלו, גמ' ורש"ס].
- המוסר חפץ לאומן לתקנו, והאומן מכחישו וטוען "לא היו דברים מעולם" – אין מחייבין את האומן להוציא את הבגד בפנינו^א
 - [ואע"פ שראו עדים שיש לו בגד הנראה כבגדו, אלא שאין מכירין בו יפה, גמ' ורש"ס].
- "אריס" (שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו), שאכל מכל פירות השדה ג' שנים, וטוען שקנאה השדה מיד הבעלים –
 - אריס רגיל – יש לו חזקה [עד עכשיו כי נוטל רק כדין אריס (למחלל לשליש ולרביע), ועכשיו שאכל כל פירות השדה, הי"ל להבעלים למחות, גמ'].]
 - אריס בתי אבות – אין לו חזקה [דמנהג אריסים אלו הוא לאכול כל הפירות ז' וג' שנים (ואח"כ יאכלו הצעלים כ"כ), ולא הי"ל להבעלים למחות, רש"ס].]
- אריס בתי אבות (שאיין לו חזקה, כנ"ל) שהוריד אריסין אחרים תחתיו (באותן ג' שנים שהי"ל לאכול):
 - אם לא עבד עמהם האריס – יש לו חזקה [דאין דרכו של אדם לראות שיוורדים אריסין אחרים לשדכו בלא רשותו ושותק, שמה יקלקלו שדותיו, גמ' ורש"ס].
 - אם עבד עמהם האריס – אין לו חזקה [דככה"ג שגם הוא עבד עמהם אין הצעלים מקפיד, ונותן לו רשות להוריד אריסין עמו, אם טורח הוא לו לעשות לצדו, רש"ס].

המשך בעמוד הבא

א. וזהו "כשרואים" עכשיו החפץ בידו. אבל "כשאין רואים" עכשיו החפץ בידו – בכל אופן נאמן במיגו של "החזרתיו לך" (דאפי' אומן נאמן בהאי מיגו, כדלעיל דף מה'), רשב"ם.

ב. ואה"נ לרבה (שם) דס"ל דגם "אומן" נאמן בכ"ה"ג (דאין עדים, ורואים החפץ) – אין שום נפק"מ בין אומן לאדם אחר, גמ'.

ג. כדי שנראהו אם יש לו בגדו של זה או לא.

- "אריס", שהורידהו ראובן, ובא שמעון לערער על השדה – האם יכול להעיד לו לראובן להעמיד בידו: – אם יש לו פירות בהקרקע (שעדיין לא נטל האריס חלקו) – אינו מעיד [דנוגע צעדות הוא, דאס יטול אותה שמעון, יטול גם הפירות כדין "נגזל", רש"ס].
- אם אין לו פירות בהקרקע (שכבר נטל חלקו בפירות, וגם עדיין לא טרח בה כלום בשנה זו) – יכול להעיד [דזכה"ג אינו מרויח כלום זכאי עדות].
- ◇ אין "הערב" מעיד ללוה, וכן אין "מלוה" מעיד ללוה (להעמיד קרקע בידו כנגד המערער) – אלא א"כ יש להלוה עוד קרקע אחרת [דאל"כ נוגע צעדות הוא, שרויח שפעמוד הקרקע ציד הלוה כדי שיוכל המלוה לגבות חובו הימנה, רש"ס].
- ◇ "ערב קבלן":
 י"א – שיכול להעיד ללוה (במקום שיש להלוה קרקע אחרת) [שדינו כערב רגיל (כנ"ל)].
 י"א – שאינו יכול להעיד ללוה (אף במקום שיש להלוה קרקע אחרת) [דעדיין נוגע צעדות הוא, שרויח שפעמוד קרקע זו של "צינונית" ציד הלוה, כדי שהצ"ח יוכל לגבות חובו הימנה. דאס ינטל קרקע זו וישאר אלל הלוה רק "זיבורית", אז יגבה הצע"ח מצינונית של הקבלן, גמ' ורש"ס].
- ◇ שני אנשים שקנו שדות מאדם אחד – אין "לוקח ראשון" מעיד ל"לוקח שני" (להעמיד הקרקע בידו כנגד המערער) – אלא א"כ יש ללוקח שני עוד קרקע אחרת (שלוקח מהמוכר)^ד [דאל"כ נוגע צעדות הוא. שרויח שפעמוד הקרקע ציד לוקח שני, כדי שיוכל צע"ח דמוכר לגבות חובו הימנה (שדינו לגבות מלוקח אחרון, קודם שיגבה מלוקח ראשון), רש"ס].

ד. משא"כ בערב רגיל – אף שאין ללוה רק "זיבורית", אין הבע"ח יוכל לגבות מהערב מ"בינונית" שלו, רשב"ם.

ה. או שיש להמוכר קרקע אחרת בת חורין, עי' בהרשב"ם.

ו. ומשום כך "לוקח שני מעיד ללוקח ראשון" (אע"פ שאין לו קרקע אחרת), דאינו מרויח כלום. דבלא"ה יבא הבע"ח קודם אצלו, שהוא הלוקח שני. [וזהו רק כשנמכר ללוקח ראשון "שלא באחריות". אבל אם נמכר לו "באחריות" – אינו מעיד לו לוקח שני (אלא א"כ יש ללוקח ראשון קרקע אחרת). דאם המערער יוציא מיד לוקח ראשון, יבא לגבות קרקע מלוקח שני, שקנאה אחריו מהמוכר, רשב"ם].

• "גזלן" – אין לו חזקה

[דכצטליס ירא מלמחות צו, שמא ילך וימסור אותו (ואת חמורו) לפקיד המלך, דסתם גזלן גצרא אלמא הוא, רשז"ס].
– והיינו, כגון:

1. שהחזק בגזלנות על שדה זו [וצכ"ג, דוקא "צשדכ זו" אין לו חזקה, אבל צשדות אחרות יש לו חזקה, רשז"ס].
2. או, שהוא ממשפחה שהורגין נפשות על עסקי ממוץ [וצכ"ג, אין לו חזקה "צשום שדכ" שצטולס, רשז"ס].

• בן אומן, בן אריס, ובן גזלן – האם יש להם חזקה:

- בזמן שבאים מכח עצמן (שהם קנו אותה) – יש להם חזקה [דכרי הס כשאר כל אדם].
- בזמן שבאים מכח אביהם (שירשו ממנו) – אין להם חזקה [דכא צביכס אין להם חזקה (כנ"ל), וממילא גם אלל צביכס כווי "חזקה שאין עמה טענה", רשז"ס].
- בזמן שבאים מכח אבי אביהם (שלא הי' מהנ"ל) – יש להם חזקה [מיגו שכי' יכול לטעון "קניתי ממך", כי אמר נמי "זקני כוריש לאצי, ואצי כורישני" נאמן (דכו"י "חזקה שיש עמה טענה"), רשז"ס ע"פ גירסתו].

• "אומן" שירד מאומנותו, וכן "אריס" שירד מאריסותו – יש להם חזקה² [דעכשיו כרי הס כשאר כל אדם, גמ'].

~ בן שהפליג מאביו [ואין סמוך עוד על שולחנו] – יש לו חזקה (בנכסי אביו)³
[ולא אמרינן האז מחל הפירות לצנו ולכך לא מחכ צו, גמ'].

~ אשה שנתגרשה – יש לה חזקה (בנכסי בעלה).⁷

< וזהו אפי' באופן שהאשה מגורשת רק מספק, ובעלה עדיין חייב במזונותי' (כדלהלן)
[דכיון דתתחיל צגירושין וכו' שונא לה, לא יחד לה קרקע למזונותי'. כי צטורח יתן לה מזונות צלמאום כשיחייצו צ"ד, רשז"ס].

• "אומן" או "אריס" (וכדומה), אף שאין להם חזקה, מ"מ אם הביאו ראי'

(כגון: שטר מכירה, עדי מכירה, או עדי הודאה שהודה הבעלים על המכירה) – ראייתו ראי', ומעמידין השדה בידו.

~ "גזלן" שהביא ראי' (כנ"ל) – אין ראייתו ראי', ואין מעמידין השדה בידו

[כנ"ל, דאי לאו שכתב לו שטר מכירה, ואי לאו דכודכ לו על המכירה – הי' בגזלן מוסר אותו (ואת חמורו) לפקיד המלך, גמ'].

<< וכ"ז כשלא הביא ראי' על נתינת המעות [דצכ"ג לכו"ע "תליוכו ויכז – לא כוי מתנכ"];
אבל אם הביא ראי' שנתן מעות להגזל:

לרב הונא – הוי מכירה [דס"ל "תליוכו וזצין – צציני' צציני". ע"ע להלן (דף מח') צזכ].

לרב ביבי – גם בזה לא הוי מכירה, וצריך הנגזל להחזיר לו המעות' [דס"ל, "תליוכו וזצין – לא כוי צציני' צציני"].

< וזהו דוקא כשראו העדים בעצמן את נתינת המעות;

אבל אם העידו רק "בפנינו הודה הבעלים שקיבל ממנו מעות, ומכרה לו" – אינו צריך להחזיר לו המעות

[כנ"ל, דאי לאו שדודכ לו, הי' מוסר אותו (ואת חמורו) לפקיד המלך, גמ'].

המשך בעמוד הבא

א. וכן בזמן שבני בניהם באים מכח אבי אביהם – אין להם חזקה [מטעם זה], גמ' (ע"פ גירסא דידן).

ב. היינו, כשהחזיקו בה לאחר שירד מאומנותו ומאריסותו, רשב"ם.

ג. עי' להלן (דף נב') – דהוא באמת מחלוקת ר' יוסף ורבא, עיי"ש.

ד. וכן, יש לבעלה חזקה בנכסי אשתו, רשב"ם. וכן, אם מת הבעל או האשה – יש להאחר חזקה בנכסי המת, רשב"ם (להלן דף נב; בשם הירושלמי).

ה. והיינו, כב' אופנים ד"גזלן" הנ"ל.

ו. ולא קנסינן לי' לגזלן לאבד מעותיו, רשב"ם.

- אדם שלקח שדה מסיקריקון (גזלן נכרי הורג נפשות), ואח"כ חזר ולקח אותה גם מהבעלים (שנתנה להסיקריקון):
 - אם אמר לו הבעלים (לקונה) "לך חזק וקני" – לא קנה את השדה [לכו"ע, דמחמת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח, רש"ס].
 - אם כתב לו הבעלים "שטר":
 - לרב – קנה את השדה [דס"ל, דעל זכ אין לו פחד, וגמר בדעתו להקנותו].
 - לשמואל – לא קנה את השדה [דס"ל, דגס בזכ יש לו פחד דסיקריקון].
 - אם כתב לו הבעלים "אחריות נכסים" בשטר – קנה את השדה [דלכו"ע ע"ז אין לו פחד וגמר בדעתו להקנותו].
- << לרב הונא – כ"ז איירי כשלא נתן (האדם או הסיקריקון) להבעלים מעות. אבל אם נתן לו מעות – בכל אופן קנה [דתליוכו וזבין – זביני זביני, כנ"ל].
- << לרב ביבי – איירי אפי' כשנתן לו מעות [דתליוכו וזבין – לא כוין זביני זביני, כנ"ל].
- ◇ כל מקום שאמרו חכמים "האשה מגורשת מספק" (כגון: זרק לה גט – ספק קרוב לה, ספק קרוב לו) – בעלה עדיין חייב במזונותי' [דאכתי אגידא זי, רש"ס].

• "תליוהו וזבין" – זביני' זביני'".

ולכן: מי שאנסו אותו (שתלו אותו, או עשו לו יסורין) עד שמכר וקיבל הדמים, ואמר "רוצה אני" – מכירתו מכירה [וסצרא כוא – כואיל ויש צ' דברים: 1. יסורים 2. ומתן מעות (דלא מפסיד כלום) – לכך גמר בלבו ומקני, גמ' ורש"ס].

< וזהו אפי' באופן של "אונס גמור"², כגון:

1. שהכריחוהו למכור "שדה זו" [דלא ציר מעלמו את הגרועה שצדקותיו];

2. וגם, לא מנה (המוכר) את המעות שנתנו לו [דצזכ גילה דעתו דצט"כ מקבל];

3. וגם, לא הי' ביכלתו (של המוכר) להשתמש מן האנס.

<< וכ"ז כשלא מסר מודעא.

אבל אם מסר מודעא (לעדים קודם המכירה, שאינו מתכוון למכור לו באמת) – המכירה בטלה³.

◇ מי שנדר להביא קרבן, ואינו רוצה לקיים את נדרו – יכולים לכופ אותו עד שיאמר "רוצה אני" [ואף דצקרבן לריך להיות "לרזנו", מ"מ "לאגז אונסו גומר דעתו להקריב", גמ'].

◇ מי שמחויב (ע"פ דין) לגרש את אשתו, ואינו רוצה – יכולים ב"ד לכופ אותו עד שיאמר "רוצה אני" [ואף דצגירושין לריך להיות "מדעתו", מ"מ "לאגז אונסו גומר דעתו לגרש", גמ'].

< ואם רוצים ב"ד לכופו ע"י עכו"ם –

מלמדים העכו"ם שיאמר לו (בשעת הכפי) "עשה מה שישראל אומר לך" [שידע שצא בשליחות צ"ד].

~ ואם אינו מחויב לגרש (ע"פ דין)⁴, ובא עכו"ם וכפה הבעל לגרש את אשתו:

– מדאורייתא – הגט כשר [דגס צזכ אמרין "לאגז אונסו גומר דעתו לגרש", רש"ס].

– מדרבנן – הגט פסול⁵ [כדי שלא תהא כל אשה הולכת, ותולה עלמה ציד עכו"ם, ומפקעת עלמה מיד צעלה].

◇ "תליוהו וקדיש" – כגון: אשה שאנס אותה אדם לקבל קידושין ולהתקדש לו:

לאמימר – הוי' קידושין [דאמרין "לאגז אונסו גומר דעתו להתקדש לו", רש"ס].

למר בר רב אשי – לא הוי' קידושין [מתקנת חכמים – הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן,

והפקיעו חכמים את קידושיו ממנו⁶ (ד"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש", כדת משכ וישראל), גמ' ורש"ס].

א. זהו להלכה, דפסקינן כרב הונא. אבל רב ביבי חולק ע"ז, וס"ל ד"תליוהו וזבין" – לא הוי' זביני' זביני' (ע"ע לעיל בדף מז').

ב. זהו להלכה. אבל רבא חולק ע"ז, וס"ל דבכה"ג שהי' כל ג' אופנים האלו, כיון שהמכירה נעשתה מתוך אונס גמור – אין מכירתו מכירה.

ג. זהו להלכה. אבל רבא (לעיל דף מ') חולק ע"ז, וס"ל דבאונס כזה – "אין כותבים מודעא" (והוא לשיטתי', עיי"ש בהרשב"ם).

ד. דדמי ל"תליוהו וזבין" – דמכירתו מכירה, מטעם זו (כנ"ל) [ועי' בתוס' (ד"ה אלא מהא), שהסביר הדמיון, עיי"ש].

ה. זהו ע"פ הרשב"ם. אבל עי' בתוס' דחולק ע"ז, וס"ל דאיירי כשמחויב (ע"פ דין) לגרש, אלא שהעכו"ם כופהו ע"ד עצמו, עיי"ש.

ו. והיינו, שצריכה גט אחר מבעלה (להתירה לינשא). ומ"מ, אם (בינתיים) קיבלה קידושין מאדם אחר – צריכה גט מזה ומזה, רשב"ם.

ז. והיינו: בקידושי כסף – ע"י "הפקד ב"ד הפקר"; ובקידושי ביאה – ע"י שעשו את בעילתו בעילת זנות, גמ'.

- עדים החתומים על שטר הלואה, שאמרו (לאחר מכן) "אמנה היו דברינו"^א – אין נאמנים (והשטר כשר)^ב (וכטעם: 1. "כיון שהגיד (עדות שזשטר) שזכינו חוזר ומגיד (לצטל)"; 2. דאסור לחתום על שטר אמנה (שיוכל לצא לגבות שלא כדין), ו"אין אדם (נאמן בעדות כש) משים עלמו רשע", רשז"ס).
- עדים החתומים על שטר מכירה, שאמרו (לאחר מכן) "מודעא היו דברינו"^א:
 - לרב נחמן – אין נאמנים [דס"ל, דגס זכא אמרינן "כיון שהגיד שזכינו חוזר ומגיד", רשז"ס].
 - למר בר רב אשי – נאמנים [דס"ל, דאין זכא "חוזר ומגיד", שאינו סותר את עדותו הראשונה, אלא "עדות אחרת" הוא, רשז"ס].

« וכן כשהעידו על המודעא בעל פה לאחר שחתמו על שטר המכירה.
אבל כשנכתב המודעא בשטר, וחתמו עלי' העדים קודם שחתמו על שטר המכירה – לכו"ע נאמנים (והמכירה בטלה)
[דאין זכא משום "כיון שהגיד", דהא הכגד של המודעא הי' לפני הכגד של המכירה].
- האומר לשותפו, "דין ודברים אין לי על שדה זו"; וכן, "אין לי עסק בה"; וכן "ידי מסולקת הימנה" – לא אמר כלום [דכיון דכבר יש לו חלק בשדה, אין זה לשון מתנה, אלא לשון תפילה (כלואי שלא יבא לי)]. וע"ע לעיל (דף מג') בזה.

« וזהו דוקא כשכבר יש לו חלק בהשדה.
אבל "נחלה העתידה לבא לו" מצד תקנת חכמים^א – יכול להתנות עלי' שלא יירשנה [דכיון דעדיין לא זכה בו, מהני לשונות הללו – ד"אין מזכין לו לאדם בעל כרחו", רשז"ס].

ולכן:

 1. יכולה אשה שתאמר לבעלה, "איני ניוונת (משלך), ואיני עושה (מלאכה לך)" [ואף דתקנו חז"ל "מלאכה תחת מזונות", מ"מ עיקר התקנה הוא לטובת האשה. ממילא יכולה האשה להתנות שאינה חפילה בתקנה זו, כיון שעדיין לא זכתה בהמזונות העתידיים לצא צכל יוס, רשז"ס].
 2. יכול הבעל לכתוב לאשתו, "דין ודברים אין לי בנכסייך" בעודה ארוסה [ואף דתקנו חז"ל "פירותי תחת פרקונה", מ"מ עיקר התקנה הוא לטובת הבעל. ממילא יכול הבעל להתנות שאינו חפץ בתקנה זו, כיון שעדיין לא זכה בנכסי מלוג של אשתו עד שעת נישואין, רשז"ס].
- בעל שהחזיק בנכסי אשתו, ואכל מפירותי' ג' שנים – אין לו חזקה.
– וזהו אפי' כשכתב לה הבעל בעודה ארוסה "דין ודברים אין לי בנכסייך" (דמהני התנאי כנ"ל, ומחל זכותו לאכול הפירות) (דמלי אמרינן "נחת רוח עשיתי לצעלי ששתקתי, אצל מעולם לא מכרתי לו", רשז"ס). וע"ע להלן (דף נ') בזה.

המשך בעמוד הבא

- א. היינו, שבאמת לא הלוח לו כלום, והשטר נכתב לכשיצטרך ילוה בו. והאמינו לזה למלוה שלא יוציא עליו השטר, אא"כ ילוה לו. והלוח שיעבד לו נכסיו משעת חתימת השטר, בתנאי שילוח לו לבסוף, רשב"ם.
- ב. ואפי' כשהעדים עצמם מקיימים את השטר (ויש להם "פה שאסר, פה שהתיר"), רשב"ם.
- ג. ד"עדים החתומים על השטר, נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד", רשב"ם.
- ד. טעם זה הוא רק אלי' דרב נחמן, אבל לא אלי' דמר בר רב אשי (עי' להלן).
- ה. היינו, שהמוכר מסר "מודעא" בפנינו, והמכירה בטלה.
- ו. וכן אין בזה "משים עצמו רשע" – דאדרבא, מצוה לכתבו (כדי להציל האנוס מאנסו), גמ'. ואפי' "כשכתב ידן יוצא ממקום אחר" (ואין להם "פה שאסר, פה שהתיר") – נאמנים, רשב"ם.
- ז. אבל בנחלה דאורייתא, כגון ירושת אביו – לא יועיל התנאי, דבע"כ שלו יהא, אא"כ יתננה לאחרים בלשון מתנה, רשב"ם.
- ח. "ובפירותיהם", עי' בתוס' כאן (ד"ה דכתב).

- בעל שהביא רא' (עדים או שטר) שקנה נכסים מאשתו;
 וכן, אדם שלקח מן האיש קרקע (המשועבדת לכתובת אשתו), וחזר ולקח אותה גם מהאשה^ט:
 < בכל שאר נכסים – מקחו (מן האשה) בטל^י
 [דיכולה האשה לטעון "נחת רוח עשיתי לצעלי" שמכרתי לו שלא יכעוס עלי, אבל לא הי' צדעתי להקנותו, גמ' ורש"ס].
 – וזהו אפי' בשדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים – כגון:
 1. שדה שהזכיר אותה בפירוש בשטר הכתובה (לפירעון כתובתה).
 2. שדה שיחד לה ועשאה אפותיקי (לגבות ממנה כתובתה).
 3. נכסי צאן ברזל (שהביאה מבית אבי')
 [דאף דבהני סומכת יותר לגבות מהן כתובתה, והצעל לא יכעוס עלי' – מ"מ כיון שאינו שלה לגמרי, יכולה
 לומר "נחת רוח עשיתי לצעלי", גמ' ורש"ס].
 < בנכסי מלוג – מקחו קיים
 [דכיון דהס שלה, לא יקפיד עלי' צעלה אם לא תמכרם, ממילא אינה יכולה לטעון "נחת רוח עשיתי לצעלי", רש"ס].
 – ולאמימר^א – גם בזה מקחו בטל
 [דס"ל כר' אלעזר, דכל שאין כשדך מיוחד "לא לאיש ולא לאשה" (שהרי הגוף להאשה,
 והפירות להצעל) – אין להם כח למכרם, וברי הוא כמוכר דצר שאינו שלהם, גמ' (בדף נ')].

ט. שנתן לה דבר מועט, והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה, רשב"ם.
 י. אבל מקחו מן הבעל – אינו בטל, וכל זמן שיחי' הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות, רשב"ם.
 יא. להאיבעית אימא, בהגמ' (דף נ').

- בעל שהביא ראי' (עדים או שטר) שקנה נכסים מאשתו ... עי' לעיל דף מט'.
 - בעל שמכר נכסי מלוג של אשתו (דהיינו, זכותו בהפירות), ואח"כ מת – יכולה האשה להוציאה מהלוקח (גוף הקרקע והפירות) שאין הצעל יכול למכור אלא הפירות בחייו, וגם הגוף אם תמות אשתו (וכוא' יירשנה).
 - האשה שמכרה נכסי מלוג שלה (דהיינו, את גוף הקרקע'), ואח"כ מתה – יכול הבעל להוציאה מהלוקח (גוף הקרקע והפירות) דתקנת חכמים הוא, דעשאוהו הצעל כלוקח ראשון משום איצה, רשז"ס.
 - ◊ המוכר את עבדו הכנעני בתנאי שימשיך העבד לשמשו (להמוכר) עוד ל' יום, אם הכהו המוכר או הלוקח בתוך אותם ל' יום – איזהו מהם יש להם הפטור של "יום או יומים":
 - לר' מאיר – רק המוכר [דס"ל, "קנין פירות כקנין הגוף דמי"], וממילא רק המוכר דיש לו זכות שימוש העבד (בתוך כל' יום), נקרא "הכאדון", גמ"ל.
 - לר' יהודה – רק הלוקח [דס"ל, "קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי"], וממילא רק הלוקח דיש לו גוף העבד, נקרא "הכאדון", גמ"ל.
 - לר' יוסי – בין המוכר, ובין הלוקח [שהוא מסופק אם "קנין פירות כקנין הגוף דמי" או לא, ו"ספק נפשות להקל" (ושייחס פטורין ממיחה)].
 - לר' אלעזר – לא המוכר, ולא הלוקח [דיליף מפסוק, דרך מי שיש לו "קנין הפירות" וגם "קנין הגוף" יש לו פטור זה].
 - בעל שהחזיק בנכסי אשתו – אין לו חזקה [עי' לעיל דף מט'].
 - ◊ ומ"מ אם הבעל חפר בה בורות, שיחין, ומערות (שקלקל הקרקע') – יש לו חזקה [דצזכ אינה יכולה לטעון "נחת רוח עשיתי לצעלי"].
 - י"א – דבזה חזקתו מיד (וא"צ ג' שנים) [דאין אדם רואה שמזיקין קרקע שלו ושותק, אלא מוחה מיד, רשז"ס].
 - י"א – דאף בזה חזקתו רק לאחר ג' שנים.
 - ◊ האם יש "חזקה לבזקין" – עי' לעיל דף כג'.
 - אדם המחזיק בנכסי אשת איש:
 - לרב – אין לו חזקה [דיכולה האשה לטעון "על צעלי סמכתי, שהוא ימחה ויערער".
 - א"כ, שאח"כ צעלי מכר לו הפירות, חזל לא גוף השדה, רשז"ס].
 - לדייני גולה (שמואל וקרנא) – יש לו חזקה [דחולקין על סברא כג"ל].
 - ~ וכ"ז כשלא החזיק אלא בחיי בעלה.
 - אבל אם התחיל להחזיק בחיי בעלה, והמשיך להחזיק לאחר מיתתו עוד ג' שנים – לכו"ע יש לו חזקה (וצריכה האשה למחות בו לאחר מיתת בעלה).
 - ◊ וזהו בין כשטוען (המחזיק) "קניתי מהאשה לאחר מיתת בעלה" [דנאמן ע"י החזקה שהחזיק ג' שנים לאחר מיתת בעלה].
 - ◊ ובין כשטוען, "יודע אני, שהאשה מכרתה לבעלה, והוא מכרה לי" [דנאמן צמיגו, שהי' יכול לומר "קניתי מהאשה" (כג"ל)].
-
- א. שהרי הפירות של בעל הן, תחת פרקונה, רשב"ם.
- ב. אף דמעיקר הדין לא יהא יכול להוציאה מהלוקח – דמאחר שמתה אין לבעל עוד פירות (שהרי לא יפדנה עוד), וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו, שהרי מכרה גוף הקרקע בחי', רשב"ם.
- ג. כגון, כשדה שאינה עשויה לבורות, רשב"ם.
- ד. להאיבעיא אימא בהגמ', עיי"ש בהרשב"ם.
- ה. ואפי' כשמורה (המחזיק) שבתחילה קנה אותה מהבעל רק לפירות, אלא שלאחר מיתתו חזר וקנה גוף השדה מהאשה. ולא דמי לאריס, שאינו נאמן לטעון "קניתי לאחר שנעשיתי אריס" – משום דסתם אריס אין זמן לאריסותו, אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד. אבל זה שלוקחה מן האיש, על מנת שאם ימות יפסיד מקחו, וממילא כשמת הבעל הרי זה כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו, רשב"ם.

- אשה שהחזיק בנכסי בעלה – אין לה חזקה.
– וזהו אפי' כשיחד לה בעלה קרקע אחרת למזונה
[ונמנא שלא היתה אוכלת מחמת מזונותי, מ"מ אמרינן דבעל אינו מקפיד על אכילתה].
 - המוכר שדה לאשתו – אם שילמה עבור השדה:
 - ◁ במעות טמונין (שלא היו ידועין לבעל):
לרבא – לא קנתה האשה [דאמרינן, "לגלויי זוזי הוא דבעי", ולא התכוון הבעל להקנותה, גמ']. וכן הלכה.*
לרב נחמן (ועוד) – קנתה האשה, [דלא אמרינן סברא ה"ל],
והבעל אוכל הפירות [כדין כל נכסי מלוג].
 - ◁ במעות שאינן טמונין (שהיו ידועין לבעל) – לכו"ע קנתה האשה, והבעל אוכל הפירות
[דבזכ לא אמרינן "לגלויי זוזי", שהרי גלויין ועומדין הן].
 - ◁ ולר' יוחנן (ועוד) – בכל אופן² קנתה האשה, ואין הבעל אוכל הפירות
[דס"ל, שצאמת צמתה ציקש ליתנו לה (את השדה), ולא כתב לה צטור לשון מכירה, אלא כדי ליפות את כחה
(לקבל על עולמו אחריות, כמו צמכירה). וממילא דינה ממש כמו "צמתנה" (כדלהלן)].
 - הנותן שדה לאשתו במתנה – קנתה האשה [דצמתנה אין סברא של "לגלויי זוזי"];
ואין הבעל אוכל הפירות [ד"נותן מתנה צעין יפה הוא נותן", רשב"ס].
 - בעל שלוח כסף מאשתו (ואפי' גרשה אח"כ³), וכן הרב שלוח כסף מעבדו הכנעני (ואפי' שחררו אח"כ⁴) –
אינם צריכין לפרוע החוב [דצמלואה לכו"ע אמרינן "לגלויי זוזי הוא דבעי". כיון דאין סכדי דאין אדם רואה להיות
"עצד לוח לאיש מלוה", ממילא מפרשים אנו את כוונתו, שלא התכוון צמלואה זו אלא לגלות את ממונו, גמ'].
 - ◊ "הקרקעות" נקנין – בכסף, בשטר, ובחזקה.
 ◁ "בשטר" – אף שהשטר נכתב על הנייר, או על החרס; ואע"פ שאין בו שוה פרוטה⁵.
 ◁ והא דנקנה בשטר "בלבד" – זהו דוקא במתנה.
 אבל במכירה – אינו קונה אלא עד שיתן גם המעות [דלא גמר ומקנה עד שיקבל הדמים].
 – חוץ כשמוכר שדה "מפני רעתה" – דבזה נקנה בשטר בלבד (והמעות הוי עליו כחוב)
 [דבזכ ודאי גמר ומקנה מיד צטור, רשב"ס].
 - ◊ שטר שהי' כתוב בו, "שדי מכורה לך, וגם שדי נתונה לך" –
 הרי זו שטר מתנה⁶, אלא שיש לה גם הייפוי כח של מכירה⁷
 [שצאמת צמתה ציקש ליתנו לו (את השדה), ולא הוסיף צטור לשון מכירה, אלא כדי לייפות את כמו
 (לקבל על עולמו אחריות, כמו צמכירה)].
-
- א. וזהו דוקא משום דבכל שטר מכר אינו קונה עד שיתן המעות (כדלהלן). אבל באופן שהקנין חל בבתינת השטר לחוד (כמו במוכר
מפני רעתה, כדלהלן) – לכו"ע קנתה האשה, דבכה"ג אין סברא של "לגלויי זוזי", ודומה לשטר מתנה (כדלהלן), גמ' ורשב"ס.
ב. אלא דזהו דוקא כשכתוב בשטר לשון מכירה, אבל אינו מפורש בהשטר שהאשה נתנה לו מעות עבור השדה (וגם אין עדים ע"ז),
ולכן יכול לומר שבאמת הי' מתנה (כדלהלן), עי' בהתוס' רי"ד כאן.
ג. עי' בתוס' ד"ה לוח. ואפי' אם שיעבדו את נכסיהם, רשב"ם.
ד. עי' בתוס' כאן, דביאר החידוש בכל זה, עיי"ש.
ה. ויש לה גם הייפוי כח של מתנה – לענין דאין לה הדין של "דינא דבר מצרא", רשב"ם. [וע"ע בתוס' ד"ה ולמה].

- אין מקבלין פקדונות מן "הנשים" [שמא גנזא את הממון מצעלה, ואסור לסייע ידי עוזרי עבירה].
 - ואם עבר וקיבל מן האשה - יחזיר אותו להאשה (ולא לבעלה) [דאין לנו להחזיקה בגנבתה].
 - ואם מתה האשה - יחזיר אותו לבעלה [דממא נפשא עכשיו כרי הוא של בעלה - שבעל יורש את אשתו]^א.
- ~ אין מקבלין פקדונות מן "העבדים" (הכנענים) [שמא גנזא את הממון מרבו].
 - ואם עבר וקיבל מן העבד - יחזיר אותו להעבד (ולא לרבו) [דאין לנו להחזיקו בגנבתו].
 - ואם מת העבד - יחזיר אותו לרבו [דמן הסתם "כל מה שקנה עבד קנה רבו", ו"סתם עבדים גזלין כן", רש"ס]^ב.
- ~ אין מקבלין פקדונות מן "התינוקות" [שמא גנזו מצית צעל הצית שהם דרים שם, רש"ס].
 - ואם עבר וקיבל מן הקטן - יעשו לו "סגולה" (עד שיגדל ויחזיר לו) [שכרי אינו יודע לשמור, וכמשליך לאיבוד דמין].
 < י"א - דהיינו, שיקנה לו ספר תורה ללמוד בו [דצזא הקרן קיימת ועושה פירות]^ג.
 < י"א - דהיינו, שיקנה אילן, שיאכל ממנו הפירות [דצזא הקרן קיימת ועושה פירות]^ג.
 - ואם מת הקטן - יחזיר אותו ליורשיו.
- << וכולן (האשה, העבד, ואפי' הקטן), שאמרו (בשעת מיתתן) "פקדון זו של פלוני הוא":
 י"א: אם מאמין להם (הנפקד) - יחזיר אותו לאותו פלוני.
ואם אינו מאמין להם (אלא סבור דשייך לבעליהן) - יחזיר אותו לבעליהן (ולא לאותו פלוני).
 י"א: אם (הפלוני) ראוי הוא להפקיד פקדון כזו - יחזיר אותו לאותו פלוני.
אם אינו ראוי להפקיד פקדון כזו - יחזיר אותו לבעליהן.
- אב שהחזיק בנכסי בנו, וכן בן שהחזיק בנכסי אביו - אין להם חזקה.
 < ואם חלקו ונפרדו האב והבן (שאינן הבן סמוך על שלחן אביו, ואינו מתעסק כלל בנכסי אביו):
 לר' יוסף - גם בזה אין להם חזקה [דמ"מ אינס מקפידים זה על זה].
 לר"בא (ועוד) - יש להם חזקה. וכן הלכה^ד.

המשך בעמוד הבא

א. ואם נתגרשה האשה קודם שמתה - יחזיר אותה ליורשי' [דמשנתגרשה אין הבעל יורשה], רשב"ם.
 ב. ואפי' אם נשתחרר העבד קודם שמת - מ"מ יחזיר אותו לרבו [שהרי עבד הי' כשהפקיד לזה, ו"סתם עבדים גזלין הן"], רשב"ם (וע"ע בהראשונים בזה).
 ג. אבל לא יקנו "עיסקא" - שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד, רשב"ם.
 ד. עי' בהרשב"ם - דזהו לאו דוקא, עיי"ש. אבל הראשונים חולקין ע"ז, וס"ל דבלא"ה יש להם מיגו, עיי"ש.
 ה. לה"איכא דאמרי' בהגמ'. ועי' בביאור הגר"א (אה"ע סי' פו', ס"ק ג') דהב' לשונות פליגי זה ע"ז, עיי"ש.
 ו. זהו ע"פ פי' א' בהרשב"ם. ועיי"ש שהביא פי' ב', דתלוי אם "הנפקד" ראוי שבנ"א יפקידו אצלם פקדון כזו, עיי"ש.
 ז. וכן אם מת האב או הבן - יש להאחר חזקה בנכסי המת, רשב"ם (בע"ב, בשם הירושלמי). וע"ע לעיל בזה (בדף מז').

- א' מן האחין, שהי' נושא ונותן בתוך הבית (לאחר מיתת האב), והיו שטרי מכירה ושטרי הלואה יוצאין על שמו, ואמר שמממון שלו הי' (שירשו מבית אבי אמו), ואין להאחים חלק בהן:¹
לשמואל – נאמן, ועל שאר האחין להביא רא' (שהיתה מממון אביהם)
 [דס"ל, דעל מה דכתב צשטר סמכין, והרי על שמו נכתב, רשז"ס].
לרב – אינו נאמן, ועליו להביא רא'". וכן הלכה.
 [דס"ל, כיון שהוא לצדו הי' נושא ונותן צנכסים, ולא נודע מעולם מאיזה צד יצא לו ממון בלא אחיו,
 אינו יכול להוציא מממון מחזקת האב, רשז"ס].
 - ואיזהו רא' יכול להביא:
לרב ששת – אפי' "בקים השטר" [דכיון דקיימוכו צ"ד, צדקו שהשטר אמת הוא, והשטר הרי כתוב בשמו של זה].
לרבה – צריך "עדים" [המעידים שמממון שלו הי'"].
 < ואם מת האב:
לשמואל (אלי' דרב) – בזה על האחין להביא רא'
 [ואפי' לרב, דיתמי לאו בני איתויי רא' יניחו, וגם השטר מוכיח שהממון הי' של אביהן, רשז"ס].
לרב פפא (אלי' דרב) – גם בזה על היורשין להביא רא'
 [דלא טעינו להם באופן שגם האב לא הי' נאמן, גמ'].
 << וכ"ז, כשכל האחין אין חלוקין אפי' בעיסתן [הלכך ס"ל לרב, דמאין לו להאב כלום בלא אחיו, רשז"ס].
 אבל אם הם חלוקין בעיסתן (וכדור') – לכו"ע על שאר האחין להביא רא'
 [ואפי' לרב, די"ל שגמלם מזונותיו עד שנתעשר, ודי"ל ממון לצדו שאין לאחיו חלק בו, גמ' ורשז"ס].
- "דברים העשויין להשאיל ולהשכיר" – אין להן חזקת מטלטלין
 [ואין המחזיק בהן נאמן לטעון "לקוחין בן ציד" כנגד המרא קמא, כצשאר מטלטלין].
 - ואפי' אם החזיקו בהן יתומים – מוציאין אותן מידן [ולא "טעינו ליתומים", במקום שגם האב לא הי' נאמן בה, גמ'].

ח. וכן, האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית (לאחר מיתת בעלה), והיו שטרי מכירה ושטרי הלואה יוצאין על שמה, ואמרה שמממון שלה הי' (שירשה מקרובי'), ואין להיתומים חלק בהן – דינה ככל דלהלן [וקמ"ל, דלא אמרינן בזה דנאמנת בכל אופן, כיון דחשיבות היא לה שמאמינן אותה צ"ד לעשותה אפטרופוס צל יתומין, ולא תאמר על שלהן שהוא שלה, גמ'].
 ט. וכן הלכה, רשב"ם.
 י. ולהלכה – עי' בהרשב"ם דהביא מחלוקת ראשונים בזה, עיי"ש.

- קנין "חזקה", האם צריך המקנה לומר "לך חזק וקני" –

– אם נעשית החזקה:

- א. < "בפני המקנה" – בין במכירה, ובין במתנה א"צ לומר לו [דשתיקתו מגלה דניחא לי' בחזקת ז', רש"ז"ס].
- ב. < "שלא בפני המקנה": במכירה – צריך לומר לו [דשמא כשיראכ להחזיק, כבר חזר בו המוכר].
- במתנה: לרב – מספקא לי' [דשמא צמתנה "צעין יפה הוא נותן", וכאילו כבר אמר לו שיחזיק זה, גמ']. לשמואל – צריך לומר לו [דכל שכן הוא ממכירה*, כיון שאינו נותן לו ממון, גמ'].

- קנין "חזקה" – אם "נעל", "גדר", או "פרץ" אפי' כל שהוא – הרי זו חזקה.

- א. < "נעל"י, ו"גדר" – היינו, שעל ידו מונע בני אדם מליכנס לתוך השדה.
- ואפי' אם מתחילה היו יכולים ליכנס ברווח, ועכשיו יכולים ליכנס רק בדוחק – ג"כ הוי' חזקה.
- אבל אם גם מתחילה לא היו יכולים ליכנס, אף שהוסיף לנעול ולגדור יותר – אינו חזקה [דכל צנין צלא לורך אינו חזקה].
- א. < "פרץ" – היינו, שעל ידו יכולים בני אדם ליכנס לתוך השדה.
- ואפי' אם מתחילה היו יכולים ליכנס בדוחק, ועכשיו יכולים ליכנס ברווח – ג"כ הוי' חזקה.
- אבל אם גם מתחילה היו יכולים ליכנס, אף שהוסיף לפרוץ יותר – אינו חזקה [דכל צנין צלא לורך אינו חזקה].

- מי שראה שנכנסו מים מן הנהר לתוך השדה, ונתן צרור וסתם את הנקב שבכותל (שלא יצאו המים לחוץ); וכן, אם נטל צרור מהנקב שבכותל (ונכנסו המים לתוך השדה דרך הנקב): ונמצא שעל ידו השקה את השדה – הרי זו חזקה [שמתקן את השדה, ומייפו כהשקאה ז].
- << אבל אם ראה נהר שוטף (ורוצה ליכנס דרך נקב), ונתן צרור וסתם את הנקב (וסכר את המים שלא ישטפו); וכן, אם נכנסו מים לתוך השדה, ונטל צרור מהנקב (כדי שיצאו המים לחוץ, ולא ישטפו) – אינו חזקה [דאינו אלא כ"מצרים ארי", ומשיב אצידה להאיל ממון מצירו (כדלכלן), כיון שאינו עושה שום "צנין" או "תיקון כצריך לו לשדה", גמ' ורש"ז"ס].

- ◇ הרואה ארי שבא להפסיד נכסי חבירו – צריך כל אדם להבריחו
- [שכל ישראל מזווין להאיל ממון מצריהם מן ההיזק, שהרי זה דומה ל"השגת אצידה", רש"ז"ס].

המשך בעמוד הבא

א. וס"ל, דלא אמרינן "בעין יפה הוא נותן", רק כשכבר נתקיימה המתנה, משא"כ בכה"ג דמספקא לן אי גמר להקנות המתנה או לא, רשב"ם.
 ב. היינו שסתם הפתח, רשב"ם. וע"ע שם, דה"ה כשקבע מנעול בדלת, או שעשה דלת [דכיינו צנין]. אבל סגר את הדלת, ונעל במפתח בנכסי הגר – אינו חזקה [דאינו אלא כמצרים ארי (כדלכלן)], עיי"ש.
 ג. וכגון, שמתחילה הי' גדר פחותה מ' טפחים (דיכולין ליכנס ברווח), והוסיף לגדור אפי' כל שהוא, והשלימו לעשרה טפחים (דעכשיו הוא בדוחק) – דבדרך כלל מהני לי' באופן זה [אצל "וי טפחים" – לאו דוקא כו'א], גמ' רשב"ם.
 ד. וכל שכן, כשמתחילה היו יכולים ליכנס בדוחק, ועכשיו אין יכולים ליכנס כלל – דהוי' חזקה, גמ'.
 ה. וכל שכן, כשמתחילה לא היו יכולים ליכנס כלל, ועכשיו יכולים ליכנס עכ"פ בדוחק – דהוי' חזקה [דעשה "פתח"], רשב"ם.

- **ב' שדות** (של הפקר') הסמוכין זה לזה, ומצר א' ביניהן, והחזיק בשדה אחת מהן – אם התכוון:
 - לקנות אותה שדה בלבד; או אפי' לקנות אותה וגם את חברתה – אינו קונה אלא אותה השדה שהחזיק בה (ולא את חברתה) [דכמלר מפסיק].
 - לקנות רק את חברתה – אינו קונה אפי' אותה שדה שהחזיק בה [דלל נתכוון לקנותה, ו"אין אדם קונה שלא מדעתו", רש"ס].
 - לקנות אותה ואת חברתה, וגם את המצר – איבעי' הוא (ולא איפשיטא) [דלולי צאופן זכ אין כמלר מפסיק, וקונה את כולן, גמ'].
 - **ב' בתים** (של הפקר') זה לפניו מזה (והפנימי יש לו דריסת הרגל על החיצון):
 - < החזיק בחיצון – אם התכוון:
 - לקנות החיצון בלבד; או אפי' לקנות החיצון וגם הפנימי – אינו קונה אלא החיצון בלבד (ולא הפנימי) [דאין הפנימי משועבד לחיזון כלל, רש"ס].
 - לקנות רק את הפנימי – אינו קונה אפי' החיצון שהחזיק בה [דלל נתכוון לקנותה, כנ"ל].
 - < החזיק בפנימי: – אם התכוון:
 - לקנות הפנימי בלבד – קונה הפנימי בלבד.
 - לקנות החיצון בלבד – אינו קונה אפי' הפנימי שהחזיק בה [כנ"ל].
 - לקנות הפנימי וגם החיצון – קונה את שניהם [דכיון דכחיזון משועבד להפנימי – גס חזקתו דהפנימי מכני לה].
 - **הבונה פלטרין גדולים** (בנכסי הגר שמת), ובא אחר והעמיד להן דלתות – השני קנה [דכל זמן שאין להן דלתות, הרי בני אדם יכולים ליכנס צתוכה, וברי מעשכ הראשון נחשבת כאלו רק הפך לצניס צעלמא וסדרן זה על זה, גמ'].
 - **המוציא פלטרין בנוין** (בנכסי הגר שמת), וטח בה סיד, או ציורין מחוקין על הכותל:
 - אם עשאן (לפחות בשיעור) "אמה", וגם על הכותל "שכנגד הפתח"^ט – הרי זו חזקה [שכרי ייפס צנך הפלטרין, רש"ס].
 - **המציע מצעות** על הקרקע (בנכסי הגר שמת), ושכב שם עליהם – הרי זו חזקה [ואף שלא עשה שום "תיקון" דהקרקע – מ"מ כל שמשמחו הקרקע (שנהנה גופו מן הקרקע) הוי' חזקה (כצטד להלן), גמ' ורש"ס].
 - ◇ **קנין "חזקה" בעבד כנעני**: כל ששימש העבד לרבו – הרי זו חזקה. כגון: נעל לו מנעלו, התיר לו מנעלו, הוליד כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גרדו, הליבשו, או הגביהו לרבו (כגון להעלותו למטתו).
 - ◇ **קנין "הגבהה"** – האם קונה בעבד כנעני (כגון, שהגבי' הקונה את העבד):
 - להת"ק – אינו קונה [דלא שייך הגבהה רק צמטלטלין, שאין דרך להגבי' בני אדם, רש"ס].
 - לר' שמעון – קונה [דאם חזקה קונה, כ"ש הגבהה – שכרי הגבהה חמורה היא ד"קונה בכל מקום" (כדלהלן), גמ'].
 - ◇ **קנין "הגבהה"** – קונה בכל מקום [אפי' צרשות מוכר, צרשות כרזים, וצסימטא – משא"כ צשאר קנינים, רש"ס].
-
- ו. כגון, נכסי גר שמת. אבל במכר – אע"פ שהשדות בהרבה מדינות, מ"מ "החזיק באחת מהן קנה כולן" (דסדנא דארעא חד הוא), רשב"ם.
 ז. ואילו לא הי' שם מצר בינתיים – הי' קונה את שתיהן מן הסתם, בחפירה כל שהוא, רשב"ם.
 ח. ואפי' את"ל ד"כשהחזיק בשדה", והתכוון לקנות גם את המצר – לא קנה המצר, מ"מ אולי בכה"ג שהחזיק בהמצר קונה את כולן, רשב"ם.
 ט. דשם נראה יותר לנוי. אבל במקום אחר – צריך לעשותו יותר מאמה, רשב"ם. וע"ע להלן (דף נד'), דזהו רק ב"ציורים בעלמא", אבל ב"צורת חי' או עוף" – אין צריך לתנאים אלו, עיי"ש.

- מי שהשליך לפת בתוך נקעים של קרקע (בנכסי גר שמת)^א – לא הוי חזקה [דנשטע ש'השליך כלפת עדיין לא השציח הקרקע. ואף שאח"כ גדל ונשרש בקרקע – ממילא הוא דקשצח (ולא ע"י מעשיו), גמ' ורשב"ס].
- מי שקיצץ מענפי האילן – אינו חזקה (לקנות האילן) אלא אם התכוון לקצצו "לצורך האילן" (ולא לצורך אכילת בהמותיו)^ב. והסימן לזה:
 - < אם ליקט מכל הצדדין – הוי לצורך האילן^ג (והוי חזקה) [דנשטענפיו מרובים, אין מניחין אותו ליגדל – ומסקן האילן כמו "זימור" זכרס, רשב"ס].
 - < אם ליקט רק מצד אחד – הוי לצורך בהמותיו (ואינו חזקה) [שמגלחו כולו מזד אחד, ואינו חושש לקלקל האילן, ואינו מחזיק זה כדמחזקי אנשים, גמ' ורשב"ס].
- מי שכיבד הקרקע (מקיסמים ועשבים רעים) – אינו חזקה אלא אם התכוון לכבדה "לצורך הקרקע" (ולא לצורך עצים). והסימן לזה:
 - < אם נטל עצים הגדולים וגם הקטנים – הוי לצורך הקרקע (והוי חזקה) [דמלקטן כדי שתכי' נוחה לחרוש, רשב"ס].
 - < אם נטל רק הגדולים – הוי לצורך ללקט עצים לשרוף (ואינו חזקה) [דהגדולים כראוין לשריפה מלקט, רשב"ס].
- מי שהסיר המכשולות, והשוה פני הקרקע – אינו חזקה אלא אם התכוון להסירן "לצורך הקרקע" (ולא לצורך הגורן). והסימן לזה:
 - < אם נטל התל והשליכה בגומא – הוי לצורך הקרקע (והוי חזקה) [דנמלא דכשוכ כל הקרקע שתכא חלקה, ולא תכשל המחרישה ותשצר].
 - < אם נטל התל והרחיבו במקומו, וכן נטל הגומא והרחיבו במקומו – הוי לצורך הגורן^ד (לדוש שם תבואה – ואינו חזקה) [דכרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לדו, אבל לא השוכ כל הקרקע].
- מי שפתח פתח למים שיכנסו בשדה – אינו חזקה אלא אם התכוון לפותחו "לצורך הקרקע" (ולא לצורך דגים). והסימן לזה:
 - < אם פתח רק פתח א' (שיכנסו המים) – הוי לצורך הקרקע (והוי חזקה) [דעשה כן כדי להשקותה, ע"י שיתעכבו שם המים].
 - < אם פתח ב' פתחים (א' שיכנסו המים, וא' שיצאו המים) – הוי לצורך לצוד דגים (ואינו חזקה) [דמראה שאינו לריך להמים, אלא להדגים שישאירו שם].

המשך בעמוד הבא

א. ולא כיסהו בעפר. דאם כיסהו – הוי חזקה [ודומה להרישה, דעשה שום פיקון צהקרקע], רשב"ם.
 ב. ואף דממילא נתקן האילן, מ"מ כל שלא התכוון לכך – אינו חזקה [דנשטעין צ' דצריס: 1. שיעשה פיקון צהקרקע צידים 2. שיתכוון לשם פיקון כדי להחזיק], רשב"ם.
 ג. ואף שאינו סימן מוכחת, מ"מ מן הסתם כל אדם דעתו להחזיק מתכוין, וכל היכא די"ל הכי והכי – אמרינן שדעתו לקנות מתכוין, רשב"ם.
 ד. וקרקע זה "לחרישה עומד" ולא לגורן, וממילא אין גורן זה אלא "קלקול" ולא תיקון – עי' בהרשב"ם.

- ה"עודר" מעט תחת האילן – הרי זו חזקה [כמו "מורש" לזריעה, רש"י].
- הצר צורת חי' או עוף על כותל הבית (בנכסי גר שמת) – הרי זו חזקה⁷.
- קנין "חזקה" – כמה צריך לחרוש בה, כדי לקנות את כולה (בשדה העומד לחרישה⁸, בנכסי גר שמת⁹):
 - < לרב: בשדה מסויימת במצרי' – כל שחרש בה חפירה א' – קנה את כל השדה.
 - בשדה שאינה מסויימת במצרי' – צריך לחרוש ב' שורות על פני כל השדה, לארכה או לרחבה [והרי הוא כאילו חרש את כולה, רש"י].
 - < לשמואל – בכל אופן צריך לחרוש את כל השדה [דס"ל, דלא קנה אלא מקום חרישתו בלבד].
 - < לר' יוחנן (להלן דף נו') – בכל אופן כל שחרש בה חפירה א' – קנה את כל השדה;
 - אלא שבשדה שאינה מסויימת במצרי' – צריך שיהי' נקראת "שדה של פלוני" (בלשון יחיד). אבל אם נקראת "שדות של פלוני" (בלשון רבים) – לא קנה את כולה (אלא עד המקום שעדיין נקראת "אותה שדה" שהחזיק בה).
- ישראל שלקח שדה מעכו"ם (בכסף, ועדיין לא החזיק בה), ובא ישראל אחר והחזיק בה – זכה בה השני¹⁰ [דמשקבל העכו"ם המעות, לגבי ידי' הוי' מכירה גמורה (שהרי כל קנינו של עכו"ם הוא זכסוף). אבל הישראל ראשון אינו קונה אותה עד שיצא שטר מכירה לידו, וממילא הוי' הפקר, ו"כל המחזיק בשדה זו זכה בה", גמ' ורש"י].
- ◇ "דינא דמלכותא דינא" [ואין למחזיק צממון חזירו ע"פ חוק המלך הכסוג בעיר, משום גזל, רש"י].
 - כגון: בעלי השדות, שלא היו נותנים את המס למלך –
 - מ"דינא דמלכותא" אין השדה שלהם, ומכרן בטל
 - [ואם זה אחר והחזיק בה ע"מ ליתן את המס למלך – זכה בה, גמ' (וע"ע להלן דף נה)].

ה. ובזה אינו צריך השיעור של "אמה", וכן א"צ "כנגד הפתח" – דצורת חי' או עוף חשובה. משא"כ בצירותים בעלמא (מעשה צעצועים ופריחים) – דצריכין תנאים אלו (כדלעיל דף נג'), רשב"ם.

ו. דהחורש "בבית" – לכו"ע אינו חזקה, רשב"ם.

ז. ד"במכר" – לכו"ע כיון שהחזיק בא' מהן, קנה אפי' י' שדות בי' מדינות, רשב"ם.

ח. וא"צ אפי' להחזיר הממון להישראל ראשון, רשב"ם. וע"ע שם, דמ"מ אסור (להישראל שני) לעשות כן – דדומה ל"עני המהפך בחררה", דנקרא "רשע", עיי"ש.

ט. וזהו גם ע"פ "דינא דמלכותא" [ודלא כאצוי, דס"ל דעכ"פ ע"פ "דינא דמלכותא דינא" – אין קוין קרקע אלא ע"י שטר מהבעלים, גמ' ורשב"ם].

◇ "דינא דמלכותא דינא" [ואין למחזיק צממון חזירו ע"פ חוק המלך הנכוג צעיר, משום גזל, רשז"ס] – כגון:

1. עכו"ם שהחזיק מ' שנה בשדה ש"בארץ פרס" – הרי קנה את הקרקע [ואם אח"כ צא ישראל וקנה השדה מהעכו"ם – הוי קנין גמור, משום "דינא דמלכותא" (ולא יוכל ישראל אחר לומר שלי היא שגלה העכו"ם ממני), רשז"ס].
2. עשירים הקונים מעבדי המלך שדות של עניי העיר (שלא היו יכולין ליתן המס למלך, והן פורעין את המס) – מכרן קיים³ [שזכו "דינא דמלכותא", דכל הפורע את המס – יקנה את הקרקע, גמ'].
 < להלכה – זהו דוקא אם נמכר השדה בשביל פרעון מס הקרקע (שלא נתנו הבעלים). אבל אם נמכר בשביל פרעון מס גולגולת (של בעל הקרקע) – אין מכרם קיים [דאין זה "דינא דמלכותא" לגבות הקרקע צעזיל מס הראש, אלא "אקרקפתא דגברא מונח", גמ'].
 < לרב הונא בדר"י – זהו אפי' אם נמכר בשביל פרעון מס גולגולת [דס"ל, דמ"דינא דמלכותא", גם צעזיל מס הראש יכולין לגבות כל קרקעות ומטלטלין שיש לו צעולם, גמ' ורשז"ס].

◇ "אין הבכור נוטל פי שנים בראוי" (לבא לאביו לאחר מיתה), כבמוחזק.
 ולכן: מי שמת, ועדיין לא פרע המסים של אותה שנה (בין מס הקרקע, ובין מס הגולגולת) – אין הבכור נוטל פי שנים בירושת אביו [דכיון דכל נכסי האב משועבדים למלך לפרעון המס, לא נחשב כ"מוחזק" צהן, אלא כ"ראוי" לו, גמ' ורשז"ס].

◇ "אדם בטל" (ממלאכה, ומלמוד, ומדרך ארץ, וכדו'), שפטרורו עבדי המלך מחלקו במס הקצוב לשנה של אותה העיר, ומתוך כך נתרבה המס על שאר בני העיר:
 – אם הצילוהו בני העיר (שהם הפצירו בשבילו שיפטרורו) – צריך לשאת בעול הקהל, ולסייע ליתן במס הקהל [אע"פ שאינו עושק ריוח צעיר, רשז"ס].
 – אם עבדי המלך פטרורו (בלי הפצרת בני העיר) – פטור מלסייע להם [ד"סייעתא דשמיא כוא" שמחלו לו, גמ'].
 המשך בעמוד הבא

א. ואע"פ שלהלכה "עכו"ם אין לו חזקה", וכן "ישראל הבא מחמת העכו"ם" (כדלעיל דף לה') – מ"מ בארץ פרס יש לו חזקה משום "דינא דמלכותא דינא", רשב"ם. [וע"ע צהרשז"ס, דהציא פשט אחר צהנמ', דצארץ פרס אף ישראל אין לו חזקה צג' שנה אלא צמ' שנה, עיי"ש].

ב. ואפי' אם יתעשרו הבעלים הראשונים, וירצו להחזיר המס להני עשירים – אין חייבים להחזיר להם את הקרקע, רשב"ם.
 ג. ואף דבשאר שיעבודים עדיין נחשב כ"מוחזק" בהן (עד שעת הגבי') – מ"מ "שיעבוד המלך" עדיף, וכגבוי דמי, ולכן נידון רק כ"ראוי", רשב"ם ותוס'.

- ב' שדות הסמוכות זו לזו, ויש מצר או חצב ביניהן – האם הוי הפסק להחשיבן כב' שדות נפרדות, או לא:
 - < בנוגע "להחזיק בנכסי הגר" (שמת) – לכו"ע הוי הפסק [ואם החזיק צא' מכן, לא קנה את חצבתו (כדלעיל דף נג)].
 - < בנוגע "פאה", ו"טומאה":
 - לרב אסי – אינו הפסק [דס"ל, דצאמת "מן כחור" אינו מפסיק, ורק בנוגע חזקה החמירו, רש"ס].
 - לרבין – הוי הפסק [דס"ל, דגס "מן כחור" נחשז כמפסיק].
 - < בנוגע "שבת":
 - לרב אסי, ורבין – אינו הפסק [דס"ל, דצנוגע להיות "רשויות מחלקות" צצצת – לריך הפסק של "מקום חשוב"].
 - לרבא – הוי הפסק [דס"ל, דגס לגבי "רשויות מחלקות" הוי הפסק (וכלשיטתו להלן דף נו)].

◇ אלו דברים שמפסיקין שדה אחת לשתיים, לענין פאה (שיהא חיוב להניח פאה בכל אחת מהשדות):

1. הנחל (קרקע קשה, שאינו ראוי לזריעה).
2. השלולית (קבוצת מי גשמים).
3. דרך הרבים (שרוחב טז' אמה), ודרך היחיד (שרוחב ד' אמות).^ט
4. שביל הרבים, ושביל היחיד – (ודוקא) כשקבועים להילוך בין בימות החמה, ובין בימות הגשמים.

◇ הנכנס "לבקעה" בימות הגשמים (שדינה כרשות היחיד, שספיקו טמא), ויש טומאה בא' מן השדות,

ואמר "נכנסתי בבקעה זו, אבל איני יודע אם נכנסתי לאותה שדה (שבה הטומאה)":

לר' אליעזר – טהור [דיש כאן "ספק ספיקא": ספק אם נכנס לאותה שדה, ואת"ל נכנס,

ספק אם צא עד מקום הטומאה, רש"ס].

להחכמים – טמא [דס"ל, דאין כאן אלא "ספק א" – שמא הלך עד מקום הטומאה,

ושמא לא הלך, וספיקו טמא, רש"ס].

ד. היינו, אילן או עשב ששרשו יורד ויונק כנגדו, ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן, ו"שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ", רשב"ם ע"פ הגמ' (להלן דף נו').

ה. היינו, שיהא חייב להניח פאה בכל אחת מהשדות, וכדלהלן (בעוד דברים שמפסיקין לפאה).

ו. היינו, בציור (דלהלן) שנכנס לבקעה, ויש טומאה בא' מן השדות: דלר' אליעזר – אם נחשבין כב' שדות יהי' טהור (דהוי' ספק ספיקא). אבל אם נחשב הכל כשדה א' יהי' טמא (דאין כאן אלא ספק א'), רשב"ם.

ז. דבאמת לגבי חזקה – די לנו אם יקנה במכוש א' שדה אחת (דהא אפי' בשדה א' – י"א דאינו קונה אלא מקום מכושו בלבד, כדלעיל דף נד'), כל שכן בב' שדות לדברי הכל דלא קנה אלא מה שהחזיק, רשב"ם.

ח. היינו, בציור (דלהלן דף נו') שהוציא "ב' חצאי גרוגרות" לב' מקומות ברשות הרבים, ויש מצר או חצב המפסיקן: דלר' יוסי – אם נחשב כב' רשויות, יהא פטור משום ד"רשויות מחלקות", עיי"ש.

ט. וכ"ז בדרך "לא זו אף זו" קתני, רשב"ם.

◇ מי שהוציא בשבת חצי גרוגרות (מרשות היחיד) לרשות הרבים והניחה,

וחזר והוציא חצי גרוגרות אחרת לרשות הרבים:

- להת"ק:

אם הי' "בהעלם אחד" (שלא נודע לו בינתיים שהוא שבת) – חייב חטאת [דמטרפי לשיעור גרוגרות א'].

אם הי' "בב' העלמות" (שנודע לו בינתיים, ואח"כ שכח עוד) – פטור מחטאת [ד"ידיעכ מחלקת", ולא מטרפי לשיעור א'].

- לר' יוסי – אפי' בהעלם אחד:

אם הניח את ב' חצאי הגרוגרות "ברשות אחד" (באותה רשות הרבים) – חייב חטאת.

אם הניחם "בב' רשויות" (הרבים, המופלגים זה מזה) – פטור מחטאת [דס"ל, דגס "רשויות מחלקות", רשז"ס].

< ואימתי חשיבי ב' רשויות:

לרבה – דוקא אם יש "רשות היחיד" המפסיק (בין ב' רשויות הרבים)

[שכח "מקום חשבו", שאם הוליא משם לרה"ר חייב חטאת, רצינו גרשום].

לאבבי – אפי' אם יש "כרמלית" המפסיק [דעכ"פ הוא רשות המחיצת מדרכן, רשז"ס].

לרבה – אפי' אם יש רק "מקום פטור" המפסיק [דלא גרע מ"מזל וחלז" – דמהני להיות הפסק, וכלשיטתו (לעיל דף נה"א)].

• שדה שאין שם "לא מצר, ולא חצב" – עי' לעיל (דף נד') [לשיטת ר' יוחנן ז"ל שדכ שאינו מסויימת צמרי"א].

◇ "יהושע" לא מנה (בספרו) – אלא העיירות העומדות על הגבולין [כדי להראות התחומין, רשז"ס].

◇ אין פירות חייב במעשר אלא מארץ "ז' העממים",

אבל מארץ "קיני, קניזי, וקדמוני" – פטור ממעשרות².

◇ ארץ "קיני, קניזי, וקדמוני" – היכן מקומן:

לר' מאיר – נפתוחא, ערבאה, ושלמאה.

לר' יהודה – הר שעיר, עמון, ומואב.

לר' שמעון – ערדיסקיס, אסיא, אספמא.

• שנים שהעידו על אדם שהחזיק בשדה ג' שנים, ונמצאו העדים זוממים –

חייבין העדים לשלם את דמי השדה³ (לבעל השדה) [כפי שכוין רוליס להפסידון].

~ שנים שהעידו שהחזיק בשדה שנה א', ושנים אחרים העידו שהחזיק שנה ב', ושנים אחרים העידו שהחזיק שנה ג':

ונמצאו כולן זוממים⁴ – משלשין ביניהם (כל כת חייב לשלם שליש מדמי השדה) [דלענין כזמב, כרי הן כעדות אחת, משנה].

~ וכן, כשהעידו ג' אחים (שכל אחד העיד על שנה אחרת), ועד א' הצטרף עמהם (שהעיד עם כל אח, והעיד על כל הג' שנים)⁵:

ונמצאו כולן זוממים – משלשין ביניהם [כנ"ל].

המשך בעמוד הבא

א. עי' בגמ', דרבא מדמה הל' שבת להדין במס' גיטין (דף עז'), כשהבעל השאיל לאשתו מקום בחצרו להתגרש, וזרק לה גט ונפל

על "מקום פטור" – דאינה מגורשת, דמקום אחר הוא בפני עצמו, עיי"ש, ובהרשב"ם כאן.

ב. ואפי' כשיחזירים לנו לעתיד לבא, או אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע, כולן פטורין מן המעשר, רשב"ם.

ג. זהו מלבד מה שהשדה חוזרת להבעלים (כיון שנתבטל העדות), רשב"ם.

ד. זהו לשיטת החכמים דמהני עדות חזקה ככה"ג. אבל לר' עקיבא לא מהני ככה"ג (ע"ע להלן), גמ'.

ה. ש"אין עדים נעשים זוממין עד שיוזמו כולם", רשב"ם.

ו. וקמ"ל, דלא נחשב כ"עדים קרובים" בעדות א' – דעל השנה דמעיד אח א', אינו מעיד אח הב', משנה ורשב"ם.

- עדים המעידים על בת שהביאה ב' שערות:
 - אם עד א' מעיד על שיערה א' בגבה, ועד א' מעיד על שיערה א' בכריסה – עדות פסול הוא [דכוי "חלי עדות", דאין כאן אלא עד א' לכל שער, גמ'].
 - וכן, אם ב' עדים מעידים על שיערה א' בגבה, וב' עדים מעידים על שיערה א' בכריסה – עדות פסול הוא [דכתיב "דזכר" – ולא "חלי דזכר", וז' שערות דזכר א' הוא (שאין מועילין אלא כשהן ביחד צבת אחת), גמ' ורשב"ס].
 - שנים שהעידו על אדם שהחזיק בשדה שנה א', ושנים אחרים העידו שהחזיק שנה ב', ושנים אחרים העידו שהחזיק שנה ג':
לר' עקיבא – אין העדיות מצטרפין
 [דס"ל, דפסול משום "דזכר" – ולא "חלי דזכר" (כנ"ל), כיון דכל כת אינה מעידה אלא על שליש החזקה, גמ' ורשב"ס].
להחכמים – העדיות מצטרפין (והוי חזקה)
 [דס"ל, דכיון שכל כת העידו על כל מה שיכלו לראות באותה שנה, נחשבת כ"דזכר שלם", גמ' ורשב"ס].
 - עדים המעידים על אדם שהחזיק בשדה ג' שנים,
 אלא שא' אומר שאכלה "חטים", וא' אומר שאכלה "שעורים" – הרי זו חזקה
 [דמסתמא שניהם מעידים על אותה ג' שנים שוין, אלא דא' מהם טעה, "דאין אנשים מזינין יפס" בין קמח חטים לקמח שעורים, רשב"ס].
 - עד אחד שהעיד על אדם שהחזיק בשדה בשנה א', ג', ה',
ועד אחד (אחר) העיד שהחזיק בשנה ב', ד', ו' – אינו חזקה
 [דלא זכ ולא זכ מעידים על חזקה "רלוּפס" – דחזקה "צדילוג" אינו כלום", רשב"ס].
-
- ז. משא"כ ב"ב' שערות" (הנ"ל), שכל כת היו יכולין לראות ולהעיד גם על שיערה השני (דהא ביחד היו), נמצא דכשמעידין רק על שיערה א' הוי' "חצי דבר", רשב"ס.
- ח. ואם עד אחד העיד שהחזיק בשנה א', ב', ג' – ועד אחד העיד שהחזיק בשנה ד', ה', ו' – יהי' תלוי במחלוקת (לעיל דף לב').
ולר' יהושע בן קרח – הוי' חזקה, דשניהם מעידים על חזקה מעלייתא, עי' בהרשב"ם.

◇ שנים שהיו חתומים על השטר, ומת אחד מהם קודם שנתקיים השטר^א, וכדי לקיים השטר: בא עד החי והעיד (לבדו) על חתימתו שלו, וכן בא אחיו (של עד החי^ב, וצירף עם א' מן השוק) והעיד על חתימת המת – לא נתקיים השטר [דבאופן זה יולא ג' רצעי בממון ע"פ עדות האחים. וכיון שהתורה החשיבה צ' האחים כעד אחד – אין עדותן כשרה, דצטעין "ע"פ שנים עדים" – שיהא "חלי דבר על פיו של זה, וחלי דבר על פיו של זה"^ג, רש"ס].

• העושה "תשמישין" הללו (שאינן של "קביעות"), בחצר של חברו (ולא מיחה בו חברו) – האם יש לו חזקה ("חזקת תשמישין")^ד:

כגון: 1. המעמיד בהמה בחצר 2. המעמיד תנור, ריחיים, וכיריים בחצר 3. המגדל תרנגולים בחצר 4. הנותן את זבלו בחצר

< בחצר של חברו (שאינו שותפו) – לכו"ע הוי' חזקה

[שאין צטל החצר מניח לאיש נכרי להשתמש בחצרו אפי' בתשמישין הללו, וכיון שלא מיחה תוך ג' – הוי חזקה, רש"ס].

< בחצר השותפין (והחזיק בה א' מן השותפין):

לרבינא (ולרב פפא) – אינה חזקה [דכיון דהנך "דצריס המטלטלין" הן, ואינן תשמיש של קביעות,

אין השותפין מקפידין זה על זה, וממילא אין ראי' משתיקתן^ה, גמ'].

לרב נחמן – הוי' חזקה [דס"ל, דגם שותפין מקפידין על תשמישין הללו – כיון שנעשו בחצר (ולא באחורי הבתים, כדלכלן)].

< ברחבה של אחורי הבתים – לכו"ע אינה חזקה

[דבזה וודאי לא קפדי על תשמישין הללו, שא"ל שיהא מקום פנוי לציאה ויציאה, כמו בחצר, רש"ס].

~ אבל העושה "תשמישין" (קבועין) הללו בשל חברו (ולא מיחה בו חברו):

כגון: 1. עשה מחיצה (גבוה י' טפחים) לבהמתו בחצר 2. עשה מחיצה לתנור, כיריים, וריחים בחצר

3. הכניס תרנגולין לתוך הבית 4. עשה מקום לזבלו (עמוק ג' טפחים) בחצר

5. עשה מחיצה (גבוה ג' טפחים) לזבלו בחצר

< בכל אופן – יש לו חזקה (אפי' בחצר השותפין, ואפי' ברחבה של אחורי הבתים)

[כיון ד"תשמושין קבועין" הן, ואדם מקפיד עליהם יותר אם נעשין שלא ברשות, הי"ל למחות, רש"ס].

המשך בעמוד הבא

א. אילו לא מת – הי' כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימתו שלו, וא"צ לצרף עמו אחר (כשיטת החכמים, בכתובות דף כ:). אבל

עכשיו שמת – צריך ב' מן השוק להעיד על חתימת המת, רשב"ם.

ב. וכל שכן העד החי בעצמו, רשב"ם.

ג. משא"כ כשהעידו ג' אחים (עם א' מן השוק) על חזקת ג' שנים – עדותן כשרה (כדלעיל דף נו'). דשאני התם, דחצי כל העדות

יוצא ע"פ עד הזר, וחצי השני של העדות יוצא ע"פ הג' אחים (הנחשבים כעד א', כנ"ל), גמ' ורשב"ם.

ד. עי' בהרשב"ם, דתשמישין הללו צריכה ג"כ חזקת ג' שנים. וע"ע בהמפרשים, דפעמים "חזקת תשמישין" נעשית מיד, וא"צ

ג' שנים, עיי"ש [וכוא ע"פ הרשב"ם לעיל דף ו', ודף מא'].

ה. ולרב פפא – אינו אלא משום "ספק ממון לקולא". דיש שותפין המקפידין, ויש שאינן מקפידין, וכאן (שהוא "ממון"), יכול השותף

לומר להמחזיק "אני מאלו שאינן מקפידין, ולכך לא מחיתי", גמ'. ומותר להשותף לכתחילה לעשות תשמישין הללו, אע"פ שלא

נטל ממנו רשות, רשב"ם.

ו. עי' בהמפרשים שדנו: אם זהו דוקא ב"רחבה" של שותפים, או דזהו גם ברחבה של כל אדם (שאינן שום אדם מקפיד במקום זה), עיי"ש.

- ◇ "השותפין" שנדרו הנאה זה מזה – האם מותרים ליכנס לחצר (המשותפת לשניהם):
 לר' נחמן (ולרב פפא) – אסורין ליכנס [דס"ל, דאף שותפין מקפידין על "העמדה" לחוד, ונמלא שנהגה מחזירו, גמ' ורש"ס].
 לרבינא: להחכמים – מותרין ליכנס [דס"ל, דשותפין אינן מקפידין על "העמדה" לחוד, ונמלא דאינו נהגה מחזירו].
 לר' אליעזר – אסורין ליכנס [דמחמיר צ"נדרים] – דאפי' דבר שאינו הנאה כ"כ אסור^ל.
- ◇ "השותפין" – יכולין לעכב זה את זה, מלעשות כל תשמיש בחצר (המשותפת לשניהם).
 [כגון, העמדת צהמות תנור וכיריים – שממעטין חויר החצר, רש"ס].
 < חוץ מן הכביסה (שיכול לעשותה בחצר אפי' בעל כרחו של שותפו)
 [תקנת חכמים הוא, לפי "שאיין דרכן של צנות ישראל להתצוות על הכביסה" צנהר (שצריכות לגלות את שוקן), גמ' ורש"ס].
- ◇ ההולך על שפת הנהר – אסור לו להסתכל בנשים בשעה שעומדות (בנהר) על הכביסה
 [שצריכות לעמוד שם יחיפות, ולגלות את שוקן, רש"ס].
 ולכן:
- < אם יש לו דרך אחרת (והוא אינו הולך אלא על שפת הנהר) – רשע הוא
 [ואע"פ שטעם עיניו – שלא הי"ל לקרצ, אלא להרחיק מן העצירה, רש"ס].
- < ואם אין לו דרך אחרת – מידת חסידות הוא, לאנוס את עצמו ולהטות עיניו לצד אחר
 [ואע"פ שמן דיין אין צריך לעשות כן, שאם עבר והסתכל (דרך הליכתו) – הרי "אונס" הוא, גמ' ורש"ס].
- ◇ "חלוק" של תלמידי חכמים – כל שאין בשרו נראה מתחתיו [שיכא ארוך עד פיסת רגלו, שלא יראה כשילך יחף, רש"ס].
- ◇ "טלית" של תלמידי חכמים – כל שאין חלוקו (הנ"ל) נראה מתחתיו בשיעור "טפח"^ט.
- ◇ "שלחן" של תלמידי חכמים –
- שני שלישי (רוחב השלחן מצד האוכלין) מכוסה במפה [לקנח את פיהן, ולתת עלי' את הפת, רש"ס].
 ושליש (החיצון) מגולה [להניח עליו קערות וכוסות וויקות, שלא ילכלכו המפכ ויתצזז האוכלין, גמ' ורש"ס].
- < "טבעת" השלחן (שעושיין כדי לתלותו בה) – באיזהו צד צריכה להיות:
 - כשיש שם "תינוק" (שיושב אצל אביו לאכול) – מבחוץ (ולא מבפנים מצד האוכלין)
 [פן ילחוק התינוק צטצעת, וינענע השלחן, רש"ס].
- כשאין שם "תינוק":
 אם אין שם "שמש" – מבחוץ [פן יוזקו צה האוכלין, שזר להם המקום, רש"ס].
 אם יש שם "שמש": בלילה – מבפנים [פן יכשל צה השמש].
 ביום – מבחוץ [דציוס יוכל השמש להזכר ממנה (ולא מצפנים – דמזיק לאוכלין, כנ"ל)].
- ~ "שלחן" של עם הארץ – דומה "למדורה, וקדירות מקיפות אותה" [שכמפכ וכלחם צאמלע, והקערות סביב, רש"ס].
- ◇ "מטה" של תלמידי חכמים – אין תחתיו אלא סנדלין בימות החמה, ומנעלין בימות הגשמים
 [שמניח תחת מטתו אלו שאינם משתמש צה עכשיו^א. וכן אינו מניח שם אוכלין (משום "רוח רע"), רש"ס].
- ~ "מטה" של עם הארץ – דומה "לאוצר מעורב" [שמניחין תחת מטתן כל דבר, אוכלין וכלים, רש"ס].
-
- ז. ולרב פפא – אינו אלא משום "ספק איסור לחומרא". דיש שותפין המקפידין, ויש שאינן מקפידין, וכאן (שהוא "איסור") צריך לחשוש, שמא שותפו מקפיד, גמ'.
- ח. והוא לשיטתו (במס' נדרים), דנחלקו ר"א והחכמים בנוגע "ויתר" (דבר מועט, שדרך בני אדם לוותר בו) – דלר"א גם "ויתר" אסור, עיי"ש.
- ט. וכ"ש אם מכסה החלוק לגמרי, דיש בה יותר צניעות, רשב"ם.
- י. וה"א אוכלין יכולין להיזהר ממנה יותר מן ה"שמש", רשב"ם.
- יא. דרך לנעול מנעלין בימות החמה, וסנדלים בימות הגשמים, רשב"ם.

◇ אין יצר הרע בעולם הבא.

◇ אדם הראשון:

1. ה' דמותו כדיוקנו של הקב"ה (דנברא ב"צלם אלקים").
2. ב' עקביו היו דומים לב' גלגלי חמה*.

◇ "מערת המכפלה":

- י"א – שהיתה ב' בתים זה לפני זה.
י"א – שהיתה ב' בתים זו למעלה מזו.

- ◇ כל אדם² בפני שרה – כקוף בפני אדם;
 שרה בפני חוה – כקוף בפני אדם;
 חוה בפני אדם – כקוף בפני אדם;
 אדם בפני שכינה – כקוף בפני אדם.

- ◇ יופי¹ דרב כהנא – ה' מעין יופי דרב;
 יופי דרב – ה' מעין דרבי אבהו;
 יופי דרבי אבהו – ה' מעין דיעקב אבינו;
 יופי דיעקב אבינו – ה' מעין דאדם הראשון.

- ◇ מי שצוה מחמת מיתה, ודבר בלשון חידות (כדי שלא יבינו ההמוץ דבריו) – מוסרין את הדברים לבית דין, והם (יורדים לעמק הדברים ו) דנין בה כפי מה שיראו.
 – וכן, יש לדיין מופלג לדרך לפעמים ע"פ אומדנתו במקום שהדין הוא לעשות "שודא דדייני" [כ"ז לשון המאירי מהגמ'].

◇ "ממזרים" – טבעם להיות עזי פנים [רש"ז"ס (ע"פ מסכת כלה, פ"ז)].

◇ כל דיין שתבעו אותו לדין, והוציאו ממנו ממון בדין² – פסול להיות דיין [דגזלן פסול לדין, שיעוות כדין בשביל שומד, רש"ז"ס].

◇ ראש לכל מחלות האדם – הוא רוב הדם [שלא הקיז בזמן הראוי לו, רש"ז"ס].
 וראש לכל הרפואות – הוא היין [שאס יסתק יין כהלכה וכראוי, לא יצא לידי חולי, רש"ז"ס].

◇ "רביעית" של תורה – הוא השיעור של מדות הללו: "אנפק", "אנבג", ו"אנטל" [וצאמת הס מדכ א', אלא שיש לה ג' שמות, רש"ז"ס].

• "סולם המצרי", ו"חלון המצרי" – עי' להלן (דף נט').

המשך בעמוד הבא

א. והא דכתיב "אל עפר תשוב" – זה איירי שעה א' קודם תחיית המתים, רשב"ם.
 ב. היינו לענין "הזיו והקלסטר פנים" של בני אדם, מהרש"א.
 ג. היינו, לענין יופי "הצורה והתואר", מהרש"א.
 ד. אבל אם תבעו אותו לדין, ויצא מן הדין זכאי – אינו נפסל מלהיות דיין, גמ'.

• **"המרזב"** (צינור קטן היורד מן "המזחילה", שממנו נשפכים המים על הקרקע);

"והמזחילה" (צינור גדול, ההולך על פני כל הגג):

שתלה אותם בעל הגג מעל אויר חצירו של חבירו – האם יש לו (לבעל הגג) חזקה¹, או לא:

< **לשמואל:**

"המרזב" – אין לו חזקה באותו רוח [דאין כאלן קציעות להיות מונח לעולמים לרוח זכ², והלכך לא חשש בעל חצר למחות, רשב"ס].

אבל יש לו חזקה באחת מב' רוחות³ [דעכ"פ לזה הוי המרזב דצר של קציעות, דסתם בית אי אפשר בלא מרזב,

וכי"ל למחות, רשב"ס].

"המזחילה" – יש לו חזקה אפי' באותו רוח [דדצר של קציעות הוא, ואין רגילין לעקרה ממקום למקום, רשב"ס].

< **לר' חנינא:**

"המרזב" – אין לו חזקה לכל אורכו [שאס כי' ארוך יותר מכדי לרכו, לריך לקצרו].

אבל יש לו חזקה שאינו צריך לעוקרו [כלל, ואפי' מנד זה לנד אחר של המזחילה, רשב"ס].

"המזחילה" – יש לו חזקה, ואפי' לכל אורכו [וא"ל לקצרו כלל].

< **לר' ירמי' בר אבא:**

"המרזב" – אין לו חזקה לקרקע שתחתיו [שיכול בעל החצר לצנות תחתיו, שלא נתן לו רשות אלא לתלות מרזבו באויר, רשב"ס].

אבל יש לו חזקה שאינו צריך לעוקרו [כלל, ואין בעל החצר יכול להגזי' בנינו במקום שהי' המרזב].

"המזחילה": אם הי' של "עץ" – דינה כהמרזב (הנ"ל).

אם הי' של "בנין אבנים" – יש לו חזקה אפי' לקרקע שתחתיו [דאין בעל החצר יכול לצנות תחתיו,

דיכול (בעל הגג) לטעון, שהמזחילה יפול מקול הצנין שמתחתיו⁴, גמ' ורשב"ס].

ה. היינו חזקת ג' שנים, וע"פ שיטת הרשב"ם, דגם "חזקת תשמישין" צריך ג' שנים (עי' לעיל דף נז').

ו. דאין בעל הגג מפסיד אם יצטרך לעקור המרזב לצד שני של המזחילה, רשב"ם.

ז. שאם יעקרנו מצד זה, יניחו בצד אחר, ואין בעל החצר יכול לעקרו לגמרי מן החצר, רשב"ם.

ח. וזהו דוקא ב"מזחילה". אבל ב"מרזב" – אף שהוא משל בנין אבנים, אין יכול לעכבו מלבנות תחתיו – שאינו חשוב כ"כ (ויקבע מרזב חדשה). א"נ, אה"נ אם הי' המרזב משל בנין אבנים יש לו ג"כ חזקה לזה, אלא ד"סתם מזחילה" – הוא משל בנין אבנים, ו"סתם מרזב" הוא משל עץ, רשב"ם.

- צינור (של שופכין) המקלח מים מהגג לחצר חבירו, ובא בעל הגג לסותמו – האם בעל החצר יכול לעכב עליו: לשמואל (ועוד) – יכול לעכבו [ולומר לו (לבעל הגג) "כשם שאחכ קנית בחצירי הזכות להשליך זו מים (ע"י חזקה), כך גם אני קניתי לעצמי הזכות לקבל המים בחצירי מגגך", גמ'].
לרבי חמא – אינו יכול לעכבו [דלא שטבד לו מימיו, אלא כל ימי שיכיו יורדין לחצירו, רש"ס].
- "סולם המצרי" (סולם קטן, שאין לו ד' שליבות, גמ') שהניחו בחצר חבירו (כדי לעלות לגגו ולשובכו) – אין לו חזקה [דכיון דאינו של קציעות, אין צעל החצר מקפיד עליו, ואינו מוחה, רש"ס].
~ "סולם צורי" (סולם גדול, שיש לו ד' שליבות) – יש לו חזקה [דזכו דזכר של קציעות, והי"ל למחות].
- "חלון המצרי" (חלון קטנה, שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה, משנה) הפתוח לחצר חבירו – אין לה חזקה [דכיון דאינו של קציעות, אין צעל החצר מקפיד עליו, ואינו מוחה, רש"ס].
~ ואם יש להחלון "מלבן" (משקוף, מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל, כעין פתח):
לחת"ק – גם זה אין לה חזקה.
לר' יהודה – בזה יש לה חזקה [דעס "מלבן", הוי' דזכר של קציעות (אף בחלון קטנה), והי"ל למחות].
~ וכ"ז בחלון העשוי להביט דרך שם (לשמור פרדסו וגיתו).
אבל אם עשוי לאורה (ליכנס ממנו אור במקום אפל) – בכל אופן יש לו חזקה (אפי' אינו גדול אלא כל שהוא) [דאין אדם יכול להשתמש בציתו צלל אורה, והוי' של קציעות והי"ל למחות].
~ "חלון צורי" (חלון גדולה, שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה):
~ אם הוא "למטה מד' אמות" – יכול למחות (בעל החצר, שלא לפתוח החלון לכתחילה);
ואם לא מיחה – בכל אופן יש לה חזקה [דכיון שהוא גדול וגם נמוך – יכולין להסתכל ממנו בחצר, והי"ל למחות, רש"ס].
~ אם הוא "למעלה מד' אמות":
לר' זירא – אינו יכול למחות (על פתיחת החלון), וגם אין לו חזקה [דבאופן זה אינו יכול להסתכל בחצר, ואין צעל החצר מקפיד].
לר' אילעא – יכול למחות (על פתיחת החלון) [דחושש צעל החצר שמה יניח ספסל מתחת לחלון, ויסתכל לחצרו, גמ'].
ומ"מ אם לא מיחה – אין לו חזקה [דיכול לטעון שלא חשד אותו שיניח ספסל]. וכן הלכה.

◇ כופין את האדם על מדת סדום [כשזכר נכנס וזכר לא חסר, רש"ס].

המשך בעמוד הבא

-
- א. עי' בהחת"ס (נח: ד"ה המזחילה), דדוקא של "שופכין", אבל בנוגע המי גשמים היורדים מ"המרזב" ו"המזחילה" (כדלעיל דף נח'), לכו"ע יכול בעל החצר לעכבו, עיי"ש.
- ב. שעל מנת כן נתרציתי לך, ודמי למקח וממכר. ואם אתה חוזר בך, אני לא אחזור בי, רשב"ם.
- ג. עי' בהרשב"ם (ד"ה למעלה), דזהו דוקא לענין שיכול בעל החצר לבנות כותל כנגד החלון (כיון שאין לו חזקה). אבל אינו יכול למחות בידו מלפתוח החלון לכתחילה [כיון שהוא חלון קטנה], עיי"ש.
- ד. עי' בהראשונים, דהת"ק חולק על ר' יהודה בזה. וכן מבואר בהתוספתא, עיי"ש.
- ה. ואם בא בעל החצר לבנות כותל כנגד החלון, צריך להרחיק ממנו ד' אמות, רשב"ם.
- ו. עי' בהראשונים, דע"פ התוספתא (הנ"ל, בהערה ד') איירי כאן דוקא כשיש לה גם "מלבן", עיי"ש.
- ז. וממילא אינו יכול למחות, ד"כופין אותו על מדת סדום", גמ'. וחולק על סברת ר' אילעא (דלהלן), וס"ל דלא חציף אדם כ"כ להניח ספסל מתחת לחלון, רשב"ם.

- **"זיז"** (נסר או ראש קורה) הבולט מן הגג אל תוך חצר חבירו:
 - < **אם יש בו "טפח"** – יכול למחות (בעל החצר, שלא להוציאו לכתחילה)
 - [משום **"היזק ראוי"** – דמיגו דמשתמש בעל הגג בזיז, רואה בחצר].
 - ואם לא מיחה – יש לו חזקה" [מדלג מיחה בתוך ג', יש לומר דברשותו ונזיל, רש"ס].
 - < **אם הוא "פחות מטפח"**:
 - **בעל "הגג" בבעל ה"חצר"** – אינו יכול למחות בו (שלא להשתמש בזיז שלו)
 - [דכיון שהוא תחתון לו, לא יראהו לבעל הגג, ואין שום **"היזק ראוי"**, רש"ס].
 - **בעל ה"חצר" בבעל "הגג"**:
 - לרב הונא** – יכול למחות בו (שלא להוציאו לכתחילה, וכן שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר) [משום **"היזק ראוי"**, כנ"ל].
 - לרב יהודה** – אינו יכול למחות בו [דכיון דאינו ראוי לשום תשמיש אלא לתלות צו חפזיו, יכול (בעל הגג) לחזור את פניו ולתלותה. וממילא לא יסתכל בחצר, כדי שלא יהי **"נחפס כגנז"**, גמ' ורש"ס].
 - << ולכו"ע אין לו חזקה" [דפחות מטפח לא חשיב ואינו מקפיד עליו, ולכך לא מיחה, רש"ס].
 - החזיק **בזיז** שהוא רוחב **טפח** באורך **ד' טפחים** (שבולט בחצר חבירו) – יש לו חזקה גם לזיז שרוחב **ב'** ואורך **ד' טפחים** [דכיון דהניח לו **"אורך"** של מקום חשוב, נתרצה לו נמי **"צמצו"** – ד"אין מקום חשוב צפחות מד' על ד", רש"ס].
 - ◇ **"היזק ראוי"** – עי' לעיל (דף ב', וג').
 - לא יפתח אדם **חלונותיו** לחצר חבירו [משום **"היזק ראוי"**].
 - וכן, לא יפתח אדם **חלונותיו** לחצר השותפין (ואף שהוא עצמו שותף בו).
 - [ואע"פ שצין כך כי צריך השותף להניע עצמו בתוך החצר (שלא יראהו שותפו), מ"מ יכול לטעון, "עד עכשיו הייתי צריך להצטנע ממך רק כשהיית בחצר, אבל עכשיו (שיש חלון) אצטרך להצטנע ממך אפי' כשאתה צצית"ט, גמ'].
 - ~ **ואם פתח חלונותיו**, ולא מיחה בו חבירו (או בני החצר) – יש לו חזקה:
 - < **לר' ישמעאל בר"י** – יש לו חזקה **מיד** [דס"ל כהמ"ד, "כל צפניו לאלתר הוי חזקה" (כדלעיל דף כח)].
 - < **לר' חייא** – אין לו חזקה אלא **לאחר ג' שנים** [דס"ל כהמ"ד, דכל חזקה צריך ג' שנים (כדלעיל דף כח)]. וכן הלכה, רש"ס].
 - ~ **ואם לאחר שהחזיק בחלון**, בא בעל החצר וסתמו (שבנה כותל כנגדו), ולא מיחה בו (בעל החלון) – לכו"ע יש בסתימה זו חזקה **מיד** (והחזקה שהי"ל לבעל החלון אינה כלום)
 - [ד"אין אדם עשוי לראות שסותמים אורו צפניו ושותק", גמ'].
 - א' מן השותפין בחצר, **שלקח בית בחצר אחרת** (הסמוכה לה) – לא יפתח פתחו לחצר השותפין [שמרצה צני אדם כיוצאין ונכנסין בחצר יותר מצתחלה, וליכא נגיעות כדמעיקרא, רש"ס].
 - בנה עליי' ע"ג ביתו – עי' להלן דף ס'.
-
- ח. ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז, רשב"ם.
- ט. וכן אינו יכול למחות בו אם בא (בעל החצר) לקבוע זיזין סמוך לכתלו [מזה כטעם], רשב"ם.
- י. ואי משום דממלא מקום הזיז (דעכשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו חפציו) – לזה לא חיישינן, דכיון דאין לבעל הגג חזקה [כדלעיל], יכול בעל החצר אפי' לחתך הזיז, כ"ש שיכול להשתמש בו, רשב"ם.
- יא. ורב הונא חולק ע"ז וס"ל, כיון דפעמים יפחד (בעל הגג) שמא יפול, ואז יסתכל בחצר, א"כ אף באופן שלא יפחד, מ"מ יסתכל בחצר ויטעון שלא החזיר את פניו משום פחד, גמ' ורשב"ם.
- יב. ויכול בעל החצר לבנות שם בנין, ולסתור את הזיז, רשב"ם.
- יג. וה"ה אם החזיק ברחב טפח, באורך י' טפחים – אין לו אלא ד' על ד' [ואם החזיק צמצו טפח באורך ג' – אין לו אלא א' על ג'], רשב"ם.
- יד. דאף "היזק ראוי" שאינו בשל רבים אלא בשל יחיד – נמי אסור, רשב"ם.
- טו. עי' בהרשב"ם, דהביא פשט אחר בזה. וע"ע בתוד"ה בבית, עיי"ש.

- א' מן השותפין בחצר, שרצה לבנות עליי ע"ג ביתו (ולחשוב שם דיורין מרובין), אף אם יכנסו ויצאו דרך ביתו לחצר – אסור לו לבנותה [דמטריח על בני החצר, שמרצה עליהן דריסת הרגל (כנ"ל דף נט'), רש"ס].
 < אלא שאם יחלק רחבו של ביתו לשנים (ויעשהו ב' חדרים קצרים), או שיחלקו בגבהו (שיבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר) – מותר [דבאופן זה שלא יוסיף צננין כלל, הרי הוא יכול למלאות את כל ביתו דיורין, רש"ס].
- לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח, או חלון כנגד חלון² [משום נגיעות (כדלהלן)].
 ~ ואם הי' פתחו (או חלונו) קטן לא יעשנו גדול:
 לרמי בר חמא – זהו רק כשהי' פתחו רחב ד' אמות, שלא ירחיבנו לח' אמות [דעד עכשיו נטל רק ד' אמות בתוך החצר, ועכשיו יטול ח' אמות, גמ'].
 אבל אם הי' רחב ב' אמות, יכול להרחיבו לד' אמות [דאף פתח של צ' אמות נוטל ד' אמות, ולא הרויח כלום, גמ'].
 לרבא – זהו אף כשהי' פתחו רחב ב' אמות, שלא ירחיבנו לד' אמות [משום נגיעות, דיכול שותפו לטעון, שאינו יכול להצטנע ממנו אלא צפתח קטן, ולא צפתח גדול, גמ'].
 ~ ואם הי' פתחו (או חלונו) אחד לא יעשנו שנים:
 לרמי בר חמא – זהו רק כשהי' פתחו רחב ד' אמות, שלא יעשה ב' פתחים ברחב ב' אמות [דעד עכשיו נטל רק ד' אמות בתוך החצר, ועכשיו יטול ח' אמות, גמ'].
 אבל אם הי' רחב ח' אמות, יכול לעשות ב' פתחים ברחב ד' אמות [דשנייהם נוטלים רק ח' אמות, ולא הרויח כלום, גמ'].
 לרבא – זהו אף כשהי' פתחו רחב ח' אמות, שלא יעשה ב' פתחים ברחב ד' אמות [משום נגיעות, דיכול שותפו לטעון, שאינו יכול להצטנע ממנו אלא צפתח אחד, ולא צב' פתחים, גמ'].
 << וכ"ז לחצר השותפין. אבל לרשות הרבים – יכול לפתוח פתח כנגד פתח, וחלון כנגד חלון. וכן קטן יכול לעשותו גדול, ואחד יכול לעשותו שנים [דצין כך לריק להצטנע עמו מצני רשות הרבים, גמ'].
 ◇ כל חצר השותפין שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה – ראויין הן שתשרה עליהם שכינה [ויליף לה מפסוק, גמ'].
- הרוצה לעשות חלל תחת רשות הרבים (כגון, בורות שיחין ומערות), יכסוהו בכיסוי חזק (כדי שתהא עגלה מהלכת עליו וטעונה אבנים):
 להחכמים – אסור לעשותה³ [דפעמים הכיסוי מתלע מתוכו ויפחות, והעובר ברשות הרבים יעבור עליו ויפול, גמ' ורש"ס].
 לר' אליעזר – מותר לעשותה [דס"ל, דצכל נזקין "אזלינן בתר עכשיו", ולא חייש לשמא יפחות הכיסוי למחר, רש"ס].

המשך בעמוד הבא

א. עי' בהרשב"ם, שעשה כן בחדר "שאחורי ביתו", עיי"ש. וע"ע במהרש"א ורש"ש שם.
 ב. אלא צריך להרחיקן זה שלא כנגד זה עכ"פ משהו, רשב"ם. וע"ע שם, דאפי' באופן שהחזיק בה ג' שנים – מ"מ צריך להרחיקן [דאל"כ צלח"ה הי' אסור לפתחן (כדלעיל דף נט')], עיי"ש.
 ג. ע"פ הגמ' לעיל (דף יא') – דבבבצר השותפין, יש לכל אחד ד' אמות (בתוך החצר) כנגד כל רוחב של כל פתח שיש מביתו לחצר, עיי"ש.
 ד. ע"ע הגמ' (לעיל שם).
 ה. ואע"פ שמקבל על עצמו לשלם כל היזק שיבא מחמת החלל – מ"מ אין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונו, רשב"ם.
 ו. וחולקין על ר"א (דלהלן), וס"ל ד"לא אזלינן בתר עכשיו".

- זיזין וגזוזטראות (קורות קטנות וגדולות הבולטות מן הבית) –
 אין מוציאין אותן לרשות הרבים [שמא יכשלו צבס צני רשות הרבים, רש"ס].
 – וכן אסור להוציאן למבוי. אבל אם מחלו לו בני המבוי – מותר להוציאן.
 ~ ואם כנס את כותלו לתוך רשות שלו – מותר להוציא הזיזין וגזוזטראות (עד קצה הרשות שלו).
 ואף שלא הוציאן מיד – מותר להוציאן לאחר זמן [ולא אמרינן דויתר לזני רשות הרבים, ואצד כמו, רש"ס].
 < ואם נמלך שלא להוציאן – האם מותר לו להחזיר את הכותל למקומו הראשון:
 לר' יוחנן – אסור להחזיר [דכזר החזיקו רצבים צכניסס זו ואסור לקלקלו (כדלהלן), גמ'].
 לריש לקיש – מותר להחזיר [כיון דיש לזני רשות הרבים רווח לעצור, שהרי סתם רכ"ר רחצב היא, גמ'].
 ~ ואם לקח חצר, ובה זיזין וגזוזטראות – הרי זו בחזקתה (ויכול להשאירן)
 [ד"טענין ללוקח], ואומרים שהמוכר כנס לחוך שלו וכוליאן (כנ"ל), רש"ס.
 < ואף אם (אח"כ) נפל הכותל – יכול לחזור ולבנותה (ולהוציא הזיזין וגזוזטראות כבתחלה).
 ◇ אילן הנוטה לרשות הרבים, וענפיו מזיקין לבני רשות הרבים – צריך לקצוץ את האילן. [וע"ע לעיל דף כז' צזכ]
 ◇ "קשוט עצמך, ואח"כ קשוט אחרים".
 ולכן: כל דיין לא יפסוק דין לחבירו, עד שהוא עצמו נקי מאותו דבר.
 ◇ מצר שהחזיקו בו רבים (להלך בו) – אסור לקלקלו (אע"פ שהוא של יחיד) [דודאי לרצבים מחל, רש"ס (דף ק)].
 ◇ משחרב בית המקדש – תקנו חכמים תקנות הללו כדי שנתאבל על המקדש (ועל ירושלים):
 1. לא יסוד את ביתו בסיד, ואין מכיירין (צורות בסיד), ואין מפייחין (צורות של מיני צבעונים).
 < ואם עירב (בסיד) חול או תבן:
 להת"ק – מותר לסייד בו [שמככים את לונן כסיד].
 לר' יהודה: חול – אסור [דמ"מ מחזק כסיד]; תבן – מותר [שמככס וגס אינו מחזקן].
 < ואם משייר (מקום בביתו בשיעור של) אמה על אמה בלי סיד, והוא כנגד הפתח – מותר.
 ~ ואם לקח חצר מסוידת, מכוירת, או מפויחת – הרי זו בחזקתה (שנעשית בהיתר, וא"צ להסירה).
 – אבל אם (אח"כ) נפל החצר – אסור לחזור ולבנותה (כבתחלה, דאסור לחזור ולסייד אותה).
 2. כשעושה אדם צרכי הסעודה – צריך לשייר דבר מועט
 [כגון, "כסא דכרסנא" (קערה של מאכל דגים מסוגנין צשמנן צסולת), גמ' ורש"ס].
 3. כשעושה אשה תכשיטי' – צריך לשייר דבר מועט
 [כגון, "צת לידעא" (שרגילות לסוד שס, ולכשיר שערן), גמ' ורש"ס].
 4. כשחתן נושא אשה – צריך להניח אפר (מקלה) בראשו, במקום הנחת תפילין.
 ◇ כל המתאבל על ירושלים – זוכה ורואה בשמחתה.
 ◇ אין גוזרין גזירה על הציבור – אלא א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה.
 ◇ "מוטב שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין".
 ולכן: אין גוזרין גזירה בדבר שאנו יודעים שהציבור לא יוכלו לעמוד בה, ויבטלוה במזיד.
 ז. משא"כ לרשות הרבים, אין אפשרות של מחילה – שהרי אין שם כל בני רשות הרבים שימחלו לו, גמ'.
 ח. משא"כ המוכר עצמו – צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו, או עדים שהחזיק בה ג' שנים, רשב"ם.
 ט. אבל אין מתאבלין יותר מדא' (כגון, שלא לאכול בשר, ולא לשתות יין) – שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה (ואין גוזרין באופן זה, כדלהלן), גמ'.
 י. עי' ברשב"ם, דהביא פשט אחר בזה, עיי"ש.
 יא. עי' בהטור (או"ח סי' תקס'), דנחלקו הרמב"ם והטור בסוגיית הגמ', עיי"ש.
 יב. ולא דמי להוצאת זיזין וגזוזטראות (דאף אם נפל הכותל, יכול לחזור ולהוציא הזיזין, כנ"ל) – ד"איסור" שונה מ"היזק", גמ'.

